

POLTAVA UNIVERSITY OF
ECONOMICS AND TRADE

ПРОБЛЕМИ ТА ПЕРСПЕКТИВИ РОЗВИТКУ ФІНАНСОВОЇ СИСТЕМИ В СУЧАСНИХ УМОВАХ

ЗБІРНИК

матеріалів Міжнародної науково-практичної
інтернет-конференції
(м. Полтава, 11–12 жовтня 2017 року)

Полтава
ПУЕТ
2017

**Вищий навчальний заклад Укоопспілки
«ПОЛТАВСЬКИЙ УНІВЕРСИТЕТ ЕКОНОМІКИ І ТОРГІВЛІ»
(ПУЕТ)**

ПРОБЛЕМИ ТА ПЕРСПЕКТИВИ РОЗВИТКУ ФІНАНСОВОЇ СИСТЕМИ В СУЧАСНИХ УМОВАХ

ЗБІРНИК
матеріалів Міжнародної науково-практичної
інтернет-конференції

(м. Полтава, 11–12 жовтня 2017 року)

**Полтава
ПУЕТ
2017**

Програмний комітет

Голова:

О. О. Нестуля, д. і. н., професор, ректор ПУЕТ.

Співголови:

Є. Б. Аймагамбетов, д. е. н., професор, ректор Карагандинського економічного університету (Казспоживспілка);

Е. А. Гулієв, д. е. н., професор, ректор Азербайджанського університету кооперації;

Статєв Статі, д. е. н., професор, ректор Університету національного і світового господарства;

Л. О. Шавга, д. е. н., професор, ректор Кооперативно-торгового університету Молдови;

К. К. Шебеко, д. е. н., професор, ректор Закладу освіти «Поліський державний університет»;

С. М. Лебедева, д. е. н., професор ректор Білоруського торговельно-економічного університету споживчої кооперації;

Х. Н. Факеров, д. е. н., професор, ректор Таджикицького державного університету комерції;

Н. С. Педченко, д. е. н., професор, перший проректор ПУЕТ;

С. В. Гаркуша, д. т. н., професор, проректор із наукової роботи ПУЕТ;

О. В. Чернявська, д. е. н., професор, проректор з науково-педагогічної роботи (міжнародні зв'язки, міжнародна діяльність, європейська та євроатлантична інтеграція) ПУЕТ;

Н. В. Герман, доцент, директор науково-навчального центру ПУЕТ.

Організаційний комітет

Голова:

В. В. Карцева, д. е. н., доцент, завідувач кафедри фінансів та банківської справи ПУЕТ.

Члени організаційного комітету:

С. Б. Єгоричева, д. е. н., професор, професор кафедри фінансів та банківської справи ПУЕТ;

М. Б. Чижєвська, к. е. н., доцент, доцент кафедри фінансів та банківської справи ПУЕТ;

Г. М. Сидоренко-Мельник, к. е. н., доцент, доцент кафедри фінансів та банківської справи ПУЕТ;

О. С. Вовченко, асистент кафедри фінансів та банківської справи ПУЕТ.

П78 Проблеми та перспективи розвитку фінансової системи в сучасних умовах : збірник матеріалів Міжнародної науково-практичної інтернет-конференції (м. Полтава, 11–12 жовтня 2017 року). – Полтава : ПУЕТ, 2017. – 165 с. – 1 електрон. опт. диск (DVD-ROM). – Текст укр., рос., англ. мовами.

ISBN 978-966-184-290-7

У збірнику представлені матеріали доповідей, які оприлюднені на Міжнародній науково-практичній конференції «Проблеми та перспективи розвитку фінансової системи у сучасних умовах».

Розраховано на наукових та науково-практичних працівників вищих навчальних закладів і наукових установ, аспірантів, студентів, практичних працівників та широкий читачський загал.

УДК 336–043.86

Матеріали друкуються в авторській редакції мовами оригіналів.

За виклад, зміст і достовірність матеріалів відповідальні автори.

Розповсюдження та тиражування без офіційного дозволу ПУЕТ заборонено.

© Вищий навчальний заклад Укоопспілки
«Полтавський університет економіки і торгівлі», 2017

ISBN 978-966-184-290-7

СПІВОРГАНІЗАТОРИ:

**Університет національного і світового господарства
(Республіка Болгарія)**

**Білоруський торговельно-економічний
університет споживчої кооперації
(Республіка Білорусь)**

**Азербайджанський університет кооперації
(Азербайджанська республіка)**

**Кооперативно-торговий університет Молдови
(Республіка Молдова)**

**Заклад освіти «Поліський державний університет»
(Республіка Білорусь)**

**Таджицький державний університет комерції
(Таджикистан)**

**Карагандинський економічний університет
(Казспоживспілка, Казахстан)**

*О. В. Виговська, магістр з публічного управління;
А. М. Іщенко, ст. викладач
кафедри теорії та практики управління
НТУУ «Київський політехнічний
інститут імені Ігоря Сікорського»
м. Київ*

ГЕНДЕРНО-ОРІЄНТОВАНЕ БЮДЖЕТУВАННЯ В УКРАЇНІ

В останні роки підвищилась увага до гендерно-орієнтованого бюджетування, в тому числі, в Україні.

Гендерно-орієнтоване бюджетування (ГОБ) – це застосування комплексного гендерного підходу в бюджетній політиці та бюджетному процесі на державному та місцевому рівнях, що включає розподіл бюджетних коштів за гендерним принципом, а також спричиняє посилення прозорості та підконтрольності [1]. Цей інструмент спрямований на інтеграцію гендерної складової у бюджетний процес. Він відіграє важливу роль в управлінській діяльності, покликаний надавати важливу інформацію фахівцям, які приймають рішення щодо розподілу бюджетних коштів.

У світовій практиці це питання є актуальним уже понад 30 років. За цей період ГОБ практикується у багатьох країнах світу, а найпоширенішим є у країнах Європи.

Мета роботи полягає у визначенні переваг впровадження гендерно-орієнтованого бюджетування в Україні.

ГОБ в Україні було започатковане як пілотний проект терміном на 5 років (2014–2018 рр.). В Україні він фінансується Шведською агенцією міжнародного розвитку і співробітництва (SIDA) задля надання технічної підтримки Міністерству фінансів України у процесі впровадження ГОБ у нашої державі. Мета даного проекту – сприяти підвищенню економічної ефективності видатків бюджету через врахування потреб різних груп жінок і чоловіків в Україні [1].

Як визначено у документах Проекту, «кінцева мета ГОБ – посилення результатів бюджетної політики шляхом введення гендерного і соціального аспекту як аналітичної категорії, що безпосередньо сприяє реформуванню управління державними фінансами в Україні» [2]. Досягнення кінцевої мети планується у 2019 році, саме на цей період запланована підготовка першого гендерно-орієнтованого бюджету України.

Із реалізацією ГОБ пов'язані такі нормативно-правові акти, як Конституція України, Бюджетний кодекс України, Закон України «Про забезпечення рівних прав та можливостей жінок та чоловіків», Постанова Кабінету Міністрів «Про затвердження Державної програми забезпечення рівних прав та можливостей жінок і чоловіків на період до 2016 року», Розпорядження Кабінету Міністрів України «Про Стратегію розвитку системи управління державними фінансами».

На відміну від чинної системи формування та розподілу бюджету в Україні, коли до уваги не береться стать чи вік людей, а просто кількість населення, гендерно-орієнтоване бюджетування покликано сприяти реалізації рівних прав та можливостей жінок і чоловіків коштом бюджету. Цей інструмент допомагає формувати дохідну та вихідну частину бюджету з огляду на те, хто буде кінцевим споживачем тих послуг, що фінансуються за рахунок коштів бюджету. За його допомоги здійснюється аналіз бюджетних коштів крізь гендерну призму, який дозволяє побачити справжні потреби людей із різних гендерних груп.

Перші кроки у реалізації ГОБ в Україні було здійснено ще до запуску пілотного проекту. У 2011–2012 рр. у Івано-Франківській та Луганській областях було здійснено гендерний бюджетний аналіз місцевих бюджетів. У 2015 році у ході апробації проекту на державному рівні було визначено 2 відповідальні міністерства, а на регіональному рівні – 5 пілотних регіонів. У 2016 році до проекту долучилося ще 2 міністерства та 8 регіонів. Кожен із них працює в 1–2 галузях (освіті, охороні здоров'я, сфері соціального захисту та соціального забезпечення, молодіжній політиці, фізичній культурі) [2].

Упровадження гендерно-орієнтованого бюджетування має ряд переваг, а саме: утвердження рівних прав та можливостей для кожної людини, ефективне використання ресурсів, зростання якості послуг, додання корупції, відкритість бюджету, підвищення рівня довіри громадян до влади, пришивидження соціального та економічного розвитку.

Список використаних інформаційних джерел

1. Гендерний бюджетний аналіз програм, які фінансуються з державного та місцевого бюджетів [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://grbproject.org/upload/docs/Analiz_buklet_2016.pdf. – Назва з екрана.
2. Проект «Гендерне бюджетування в Україні (офіційний веб-сайт) [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://grbproject.org>. – Назва з екрана.

ФІНАНСОВА БЕЗПЕКА ДЕРЖАВИ: ОСНОВНІ ПРИОРИТЕТИ

Фінансова безпека держави є однією з головних складових національної безпеки, що характеризує стан і подальший сталий розвиток економіки. Реалізація ефективної соціальної політики, підтримання належного рівня конкурентоспроможності в умовах міжнародної економічної взаємозалежності входять до завдань фінансової безпеки держави.

Фінансова безпека держави визначається як провідний сегмент економічної безпеки держави, що відбиває стан бюджетної, грошово-кредитної, банківської, валютної системи та фінансових ринків, який характеризується збалансованістю, стійкістю до внутрішніх та зовнішніх негативних загроз, здатністю забезпечити ефективне функціонування національної економічної системи та економічне зростання [1], і до складу якого входять: бюджетна безпека; валютна безпека; грошово-кредитна безпека; боргова безпека; безпека страхового ринку; безпека фондового ринку тощо.

Під фінансовою безпекою також розуміємо такий динамічний стан фінансових відносин, за якого б створювались сприятливі умови та необхідні ресурси для розширеного відтворення, економічного росту та підвищення життєвого рівня населення, удосконалення національної фінансової системи для успішної протидії внутрішнім і зовнішнім факторам дестабілізації фінансового стану в державі.

У чинній Концепції забезпечення національної безпеки у фінансовій сфері визначено, що стан фінансової безпеки держави залежить від явищ та чинників як внутрішньої, так і зовнішньої фінансово-кредитної політики держави, політичної ситуації, що склалася у державі, досконалості законодавчого забезпечення функціонування фінансової системи, а також міжнародних зобов'язань держави [3].

В рамках національних інтересів основними пріоритетами фінансової безпеки мають бути:

- підвищення інвестиційного потенціалу та інноваційної активності вітчизняних підприємств;
- детінізація економіки та залучення вивільнених ресурсів у загальнонаціональні процеси;

- фінансово-бюджетна децентралізація;
- забезпечення бюджетної дієздатності держави;
- забезпечення стабільності вітчизняної валюти;
- підвищення ефективності роботи банківського сектора української економіки;
- реформування фінансового ринку та повноцінне входження національної економіки до структури міжнародних фінансових ринків;
- мінімізація впливу світових фінансових криз на фінансову систему України [1].

За ствердженням фахівців з фінансової безпеки, найбільші загрози фінансовій безпеці України простежено у сфері зовнішньої заборгованості, високої вартості банківських кредитів, значного рівня доларизації економіки, зростання тіньового сектору, негативного сальдо платіжного балансу.

З метою підтримки фінансової безпеки держави важливим кроком виступає здійснення постійного моніторингу її головних індикаторів, які сигналізують про тенденції виникнення або протікання тих чи інших проблемних ситуацій, диспропорції розвитку. Забезпечення такого процесу моніторингу можна досягти за рахунок методичного вимірювання показників фінансової безпеки, порівняння їх з граничними значеннями та використання кількісних параметрів для підготовки аналітичних матеріалів та наукового забезпечення прийняття управлінських рішень. Процес забезпечення фінансової безпеки держави має містити прогнозування рівня фінансової безпеки, однак не існує універсальних показників [2], бо всі вони, в тій чи іншій мірі, мають відбиток суб'єктивності.

Список використаних інформаційних джерел

1. Єрмошенко М. М. Фінансова безпека держави: національні інтереси, реальні загрози, стратегія забезпечення / Єрмошенко М. М. – Київ : Київ. нац. торг.-екон. ун-т, 2001. – 309 с.
2. Кожушко О. В. Макроекономічне підґрунтя забезпечення фінансової безпеки держави / О. Кожушко, Н. Владімірова // Проблеми економіки. - 2015. - № 4. – С. 114-119.
3. Про схвалення Концепції забезпечення національної безпеки у фінансовій сфері : Розпорядження Кабінету Міністрів України від 15 серпня 2012 р. № 569-р // Офіційний вісник України. – від 23.08.2012. – № 62, стор. 156, стаття 2533.

Gorbunova Olena, assistant of
Department of Finance and Banking,
Higher Educational Institution of Ukoopspilka
«Poltava University of Economics and Trade»;
Edison Vizuite, CGFM,
Certified Government Finance Manager,
Minneapolis, Minnesota USA

FINANCIAL MAINTENANCE OF PENSION FUND OF UKRAINE

The ability of the pension system to perform the assigned tasks is ensured on the condition of sufficient financial resources and protection against risks. Today, the Pension Fund of Ukraine as an institution administers the state pension solidary system through accumulation and distribution of pension revenue. Deficit pension system does not ensure the performance of its functions obligatory state pension insurance in full and blocking the transition to the introduction of a funded component of pensions. The situation of financial security solidarity pillar is deteriorating because of the deepening problems of demographic aging of the population of Ukraine, which leads to the problem of pension fund obligations to future retirees at a subsistence level. Thus, it is necessary to develop new approaches to identify and assess the level of financial security pension system and alternative sources of further funding.

According to the Law of Ukraine «On Obligatory State Pension Insurance» finance sources of the Pension Fund are [1]: 1) receipt of payment of a single fee for obligatory state social insurance; 2) investment revenue, which is derived from the investment of reserve funds to cover the deficit of the Pension Fund in future periods; 3) the state budget and funds; 4) the amount of fines and penalties; 5) donations of businesses and individuals; 6) voluntary contributions; 7) other revenues in accordance with the laws about pensions.

During the last 10 years the budget of the Pension Fund is deficit, the payment of pensions to citizens in recent years are provided by the Pension Fund only through obtaining loans on a regular basis from the state budget.

In some nation often employers and employees based on mutual agreements and to benefit from tax incentives to employers, and deferred income to employees; agree to contribute to special pension plans design to enhance government mandated pensions with the goal of increasing the quality of retirement life. While only some specific industries and organizations offer these supplemental pension plans, these programs are

becoming more popular as means to attract quality employees that seek organizations with the best salaries and benefits. Deferred salaries in the form of stock actions can indirectly also be viewed as a form of a pension plan. A warning about these programs is that a strong regulatory and fiduciary system is indispensable otherwise employers or fiduciary agents can easily evaporate with these funds. Models in the two extremes of these plans in the USA are: a) bankrupted ENRON that had a substantial number of employees who agreed to stock options as a form of employer sponsored retirement plan, and left many employees with worthless stocks, the same happened to US steel industry employees; there are surely examples of the worst supplemental pensions, and b) well-regulated municipal and state pension programs with strong investment policies and high benefits, are a model of these extra or supplemental pension plans [2, p. 684].

Alternative sources of financing the deficit of the Pension Fund Ukraine can be cancellation of the maximum payment limit to the Pension Fund; it will give about 6 billion UAH annually to the Pension Fund. The full payment of contributions of persons-entrepreneurs will give additional revenue of 5.3 billion UAH in year. The introduction of a «social tax on luxury» base to which were revenues of over 17 living wages (10%), the market value of the previously privatized state property, the cost of luxury goods, the area leased agricultural land – would allow to generate a not deficit-free pension fund and to ensure decent old age people retirement age by implementing the principles of social responsibility and solidarity between generations. The ideal pension system should have the proper combination of contributions from the government, the employer and the employee. Additionally, an adequate pension system should have the proper incentives at all levels to maximize contributions levels, benefits and monthly cash pensions.

References

1. Про загальнообов'язкове державне пенсійне [Електронний ресурс] : Закон України від 09.07.2003 р. № 1058-IV : станом на 01.01.2016 р. / Верховна Рада України. – Режим доступу: <http://zakon.nau.ua/doc/?uid=1088.397.65&nobreak=1>.
2. Elena Gorbunova Strategic directions for the reform of pension provision in Ukraine/ Elena Gorbunova // Proceedings of the 4th International Academic Congress «Science and Education in the Modern World». (New Zealand, Auckland, 5–7 January 2015). Volume II. «Auckland University Press», 2015. – 683–688.

*О. М. Іваницька, д. держ. упр., професор;
Н. В. Крупеня, магістр з публічного управління
НТУУ «Київський політехнічний інститут
ім. Ігоря Сікорського»
м. Київ*

ДИНАМІКА ВИДАТКІВ ДЕРЖАВИ НА РОЗВИТОК СОЦІАЛЬНО-КУЛЬТУРНОЇ СФЕРИ УКРАЇНИ

У зв'язку з поглибленням співпраці між Україною та Європейським Союзом країна поступово впроваджує нові зміни в регулювання економіки країни та реформи, які стосуються не лише певних установлених інституцій, а й системи управління загалом. Однією з найважливіших сфер є соціально-культурна, оскільки від її розвитку залежить рівень індексу людського розвитку (Human Development Index, HDI). В перспективі, високий рівень HDI свідчатиме про потенціал розвитку України як високорозвиненої держави.

Увага до проблем розвитку та фінансування соціально-культурної сфери набула розголосу та актуальності лише з розумінням значення людського капіталу для розвитку підприємства, суспільства та держави. Уряди усіх успішних, розвинутих держав вважають за доцільне вкладати гроші в розвиток інновацій, освіти, охорони здоров'я та культури, а більша частка населення таких держав працює саме в соціальній сфері [1, с. 119]. Що ж до розвитку соціально-культурної сфери в Україні, то ми лише починаємо робити виважені кроки до розуміння цінності та необхідності державної підтримки даної сфери, вивчаємо різноманітні підходи до управління та фінансування соціально-культурної сфери. Аналізом рівня та якості фінансування соціально-культурної сфери в контексті людського розвитку займалися такі вітчизняні науковці, як О. Б. Снісаренко, О. А. Грішнова; аналізом видатків на соціально-культурну сферу – В. Д. Базилевич, В. О. Безугла, Д. М. Загірняк, Г. Б. Маркович, Р. П. Підлипна, М. П. Шаварина, Н. В. Шаманська, М. Л. Швайко, І. С. Ярошенко та ін. Проте тема розвитку та реформування соціально-культурної сфери є настільки актуальною та важливою, що потребує все глибшого та детального висвітлення.

Метою даної публікації є виявлення тенденції щодо динаміки зміни видатків на соціально-культурну сферу України в зведеному, державному та місцевому бюджетах.

На даний час економіка України повільними темпами намагається надолужити ті темпи і показники економічного розвитку, які були в країні в до кризовий період, що, в свою чергу, позначається на всіх сферах суспільства. Однією з таких сфер є соціально-культурна сфера, до складу видатків якої належать видатки на охорону здоров'я, духовний і фізичний розвиток, освіту та соціальний захист і соціальне забезпечення [2].

Якщо проаналізувати видатки соціального спрямування Зведеного бюджету за 2016 рік, то вони становлять 480,1 млрд грн, що складає 57,5 % від загального зведеного бюджету. Порівняння даних за 2014 рік (309,0 млрд грн) доводить, що їх частка дорівнює 59,1 %, а у 2012 р. (299 млрд грн) – 60,7 % від загальної суми зведеного бюджету. Спостерігається збільшення видатків на соціально-культурну діяльність на 171,1 млрд грн порівняно з 2014 р., і на 181 млрд грн – порівняно з 2012 р. Але при цьому відбувається зменшення частки коштів зведеного бюджету, які витрачаються на дану сферу: на 1,6 % за 2014 рік і 3,2 % за 2012 рік [3, с. 52]. Це свідчить про низький пріоритет соціально-культурної сфери при визначенні напрямів державного фінансування.

Аналізуючи видатки на соціально-культурну сферу державного бюджету, можна також помітити зменшення їх частки, яка становила: у 2016 році – 41,7 %, у 2014 – 41,6 % та у 2012 – 45,1 %. Отже, загалом спостерігається тенденція до зниження частки порівняно з іншими видатками державного бюджету. Частка цих видатків у місцевому бюджеті є значно більшою: у 2016 році – 78,7 %, у 2014 – 81,7 %, і в 2012 – 79,3 % [3, с. 53]. Важко визначити якусь певну кореляцію між зазначеними показниками, адже в динаміці за останні 5 років відсоток видатків місцевого бюджету на соціально-культурну сферу зменшився, що є не цілком зрозумілим в умовах проведення в Україні децентралізації та збільшення числа освітніх, культурних, фізкультурних закладів та закладів охорони здоров'я, утримання яких покладено на територіальні громади.

Аналізуючи тенденцію до зміни цих видатків за функціональною класифікацією, визначимо, що частка видатків зведеного бюджету на охорону здоров'я, духовний та фізичний розвиток, освіту та соціальний захист і соціальне забезпечення становили відповідно: у 2016 році

– 9,0 %, 2,0 %, 15,5 %, 30,9 %; у 2014 – 10,2 %, 2,7 %, 19,2 %, 26,3; у 2012 – 11,9 %, 2,8 %, 20,6 %, 25,4 %. Отже, помітно знижується частка видатків на охорону здоров'я та духовний і фізичний розвиток з одночасним збільшенням спрямування коштів на соціальне забезпечення. В місцевому бюджеті ця частка становила: у 2016 році – 18,0 %, 3,3 %, 27,0 %, 30,4 %; у 2014 – 20,6 %, 3,9 %, 31,7 %, 25,5 %; у 2012 – 21,2 %, 3,6 %, 32,0 %, 22,0 % [3, с. 53].

Отже, має місце поступове скорочення видатків на такі важливі соціальні складові, як освіта, охорона праці, духовний і фізичний розвиток, водночас витрати на соціальне забезпечення і соціальний захист зростають.

Реалізація бюджетної політики має бути спрямована на стимулювання населення до зайняття активної позиції на ринку праці, постійне підвищення фізичними особами власного культурного рівня, відтворення фізичних і духовних сил і здоров'я. Водночас, саме на такі статті видатків з державного та місцевих бюджетів спрямовуються мізерні кошти, що позначається на соціально-культурному розвитку українського суспільства загалом.

При всьому скороченні та раціоналізації розподілу бюджетних і місцевих витрат необхідним є постійний моніторинг за якістю та рівнем надання послуг в соціально-культурній сфері, адже від цього залежить не лише людський потенціал, а й потенціал розвитку самої держави.

Список використаних інформаційних джерел

1. Дегтяр О. Рівень ресурсного забезпечення соціальної сфери в економічно розвинених країнах світу / Олег Дегтяр. // Держава і ринок. – 2013. – С. 119–124.
2. Про Основні напрями бюджетної політики на 2012 рік [Електронний ресурс]: Постанова Верховної Ради України від 13.05.2011 р. № 3358–Режим доступу до ресурсу: <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/3358-vi>. – Назва з екрана.
3. Зубенко В. В. Бюджетний моніторинг: Аналіз виконання бюджету за 2016 рік / В. В. Зубенко, І. В. Самчинська, А. Ю. Рудик // ІБСЕД, Проект «Зміцнення місцевої фінансової ініціативи (ЗМФІ-II) впровадження», USAID. – 2017. – 92 с.

*С. Г. Кривуша, аспірантка
кафедри теоретичної та прикладної економіки,
Інститут підготовки кадрів державної
служби зайнятості України,
м. Київ*

НЕРИНКОВІ ПОСЛУГИ: ФІНАНСОВО-ЕКОНОМІЧНІ АСПЕКТИ В КОНТЕКСТІ ПІДВИЩЕННЯ ПРОДУКТИВНОСТІ

Успішний розвиток національної економіки і її включення в систему міжнародного розподілу праці у сучасних умовах неможливе без розвитку сектору послуг. Структуру ВВП всіх розвинених країн характеризує висока частка третинного сектору (65–70 % і вище). В Україні питома вага послуг у ВВП зросла з 44,3 % в 2001 році до 59,7 % у кризовому 2009 році, 61,7 % – у 2011 році [1].

Обсяги, розподіл та якість неринкових послуг, що фінансуються за рахунок державного і місцевого бюджету, для безкоштовного або пільгового задоволення індивідуальних потреб населення і колективних потреб усього суспільства, мають вплив на потенціал розвитку України.

Відповідно до Системи національних рахунків результати діяльності видів економічної діяльності сектору неринкових послуг визначаються обсягом доданої вартості. При цьому величина доданої вартості визначається як різниця між розміром валового випуску і проміжним споживанням. Проміжним споживанням прийнято вважати обсяг поточних матеріальних витрат відповідного виду економічної діяльності сектору неринкових послуг, а заробітна плата, яка фінансується з бюджету, включається до доданої вартості створеної ним включається до загального обсягу ВВП країни.

Ринковими є послуги, які надаються замовникам за цінами реалізації, що дають змогу покрити витрати і одержати прибуток. Неринкові послуги характеризуються відповідною соціальною спрямованістю і діяльність з їх надання забезпечується і контролюється державними органами. Ціни на неринкові послуги складаються за витратами на їх виробництво і не враховують прибутку, причому обсяг і структура витрат визначаються відповідним контролюючим органом. У валово-

му випуску чи валовій доданій вартості окремих видів економічної діяльності сектору послуг можуть поєднуватись у різних співвідношеннях ринкові та неринкові послуги. Вважаємо, що існує специфіка економічних відносин у секторі неринкових послуг, яка відображається на визначенні показника продуктивності праці в цій сфері [2, с. 47–48]. Так, де послуги оплачуються окремими одержувачами по економічно значущих цінах, то випуск (по вартості), поділений на витрати, міститиме елемент продуктивності, так само як випуск, що ділиться на витрати праці, вимірює продуктивність в традиційному розумінні цього терміну. Але коли йдеться про неринкові послуги, що надаються за рахунок бюджетних коштів, і не існує ринкової ціни (або економічно значущої ціни) одиниці випуску, тобто відсутній вимірник випуску, то є труднощі з виміром продуктивності, і відповідно, з управлінням ефективністю функціонування сектору неринкових послуг.

Збереження неринкового сектора впливає негативно там, де можуть розвиватися нормальні ринкові відносини. Звужується поле конкурентних відносин, занижені ціни на його продукти підтримуються державним регулюванням. У свою чергу, не конкурентоздатні підприємства, що відносяться до неринкового сектору галузі, залишаючись «на плаву», уповільнюють тим самим процеси природного відбору і модернізації економіки, приходять в занепад. Підтримка низьких цін мотивується низькими доходами населення, але саме в неринкових галузях низька зарплата, особливо в бюджетному секторі. Крім цього, даний сектор приводить до поглиблення соціальної диференціації. Таким чином, відсутність необхідних бюджетних коштів зводить політику в сфері надання соціальних послуг до забезпечення своєчасних виплат заробітних плат працівникам державних установ. При цьому незначний обсяг бюджетних коштів, сформований за залишковим принципом і спрямований на модернізацію науково-технічної бази, не може бути імпульсом для розвитку системи освіти, охорони здоров'я та науки, державного управління [3, с. 12].

Щодо функціонування такого виду економічної діяльності як «державне управління», то відсутність в Україні забезпечення ефективного держуправління і макроекономічної стабільності, які фахівці Світового банку ставлять на перше місце серед умов, що сприяють підви-

щенню продуктивності в широкому сенсі, продуктивність праці держслужбовців не є високою [4, с. 82].

Розрахунки експертів показують, що при існуючому рівні ВВП та моделі розвитку безкоштовними можуть бути лише 20–25 % освіти та 15–20 % медичного обслуговування. Тож питання зміни фінансування, розподілу та якості неринкових послуг зачіпають інтереси суспільства в цілому, бо йдеться про ефективне використання 15–20 % ВВП. Зараз в Україні в розрахунку на душу населення асигнування менші, ніж у розвинених країнах: на науку у 80–120 разів, освіту у 8–20 разів, охорону здоров'я у 15–50 разів. За цими показниками ми в кілька разів відстаємо від сусідніх постсоціалістичних країн, зокрема Польщі та Росії [5, с. 80].

Отже, успішне зростання національної економіки у сучасних умовах неможливе без розвитку надання бюджетних послуг, а тому реформування сектору неринкових послуг (реформи в охороні здоров'я, освіті, державному управлінні) з метою підвищення продуктивності праці в ньому – це вже вимога сьогодення.

Список використаних інформаційних джерел

1. Державна служба статистики України [Електронний ресурс] : офіц. сайт. – Режим доступу: <http://www.ukrstat.gov.ua/>. – Назва з екрана.
2. Євдокимова І. М. Сфера послуг за сучасних умов: аналіз і прогнозування / І. М. Євдокимова. – Київ, 1995. – 155с.
3. Максименко Г. В. Деякі закономірності розвитку сфери послуг в соціально орієнтованій економіці (порівняльний аналіз) : автореф. дис. ... канд. екон. наук : 08.05.01 / Г. В. Максименко ; НАН України. Ін-т світ. економіки і міжнар. відносин. – К., 2004. – 18 с.
4. Кожемякіна С. М. Продуктивність праці на макрорівні: визначення, аналіз та прогнозування : монографія / Кожемякіна С. М. – Київ : ТОВ «НВП «Інтерсервіс», 2012. – 374 с.
5. Дем'яненко В. В. Неринкові послуги: багатоканальність фінансування та нові функції управління / Дем'яненко В. В. // Економіка та становлення нової системи господарювання. – 2002. – № 4. – С. 70–80.

*К. В. Конашевська, магістр з публічного управління;
С. А. Чукут, д. держ. упр.
НТУУ «Київський політехнічний інститут
ім. Ігоря Сікорського»,
м. Київ*

ВИДАТКИ БЮДЖЕТУ НА ПІДТРИМКУ РОЗВИТКУ ЕЛЕКТРОННОГО УРЯДУВАННЯ В УКРАЇНІ

Наразі Україна активно рухається на шляху приєднання до європейського співтовариства. Одним із найбільш пріоритетних завдань, яке на сьогодні стає перед нашою державою – розбудова інформаційного суспільства, яке б відповідало всім канонам та зразкам інформаційного суспільства найрозвинутіших європейських країн. Однією із ключових ланок налагодження взаємодії та зворотнього зв'язку між органами державної влади та суспільства в цілому є прозорість та відкритість державної влади у фінансовій політиці. Передусім це пов'язано з тими складними процесами, що потребують не тільки значних матеріальних та інтелектуальних, а й фінансових ресурсів [1].

Лідери розвинутих європейських країн дотримуються політики залучення громадян до прийняття урядових рішень за допомогою інформаційних технологій задля розвитку ефективної системи державного управління, у якій кожна людина має право та можливість впливати на державну політику. В цьому контексті доречно розглянути, як фінансує наша держава сферу електронного урядування задля покращення якості управління державою, мінімізації корупційних дій при виконанні владних повноважень, покращення інвестиційної привабливості, ділового клімату та конкурентоспроможності країни, що, загалом, має стимулювати її соціально-економічний розвиток.

Питанням формування бюджетної політики щодо фінансування соціально-економічного розвитку суспільства та державного управління в цілому займалися такі вітчизняні вчені, як В. Федосов, О. Василик, І. Лютий та ін. Проте ґрунтовність проведених досліджень з цієї проблематики може бути посилена аналізом фінансування розвитку інформатизації країни, загалом, та електронного урядування, зокрема.

Метою даної публікації є виявлення тенденції щодо зміни видатків на підтримку розвитку електронного урядування.

Якщо проаналізувати звітність про виконання бюджетів [2] за останні роки, можна помітити, що в Україні у 2015 році, порівнюючи

с 2014 роком, спостерігається збільшення часток видатків на 6,8 % від їх загальної суми на фундаментальні та прикладні дослідження і розробки у сфері державного управління [3, с. 47]. Водночас, видатки на державне управління у 2016 році профінансовано у сумі 14,5 млрд грн, що на 31,8 % більше, ніж за 2015 рік. Це є, безперечно, позитивним явищем. Проте сума, яка виділяється на розвиток електронного урядування та підтримку національної програми інформатизації, зовсім незначна та складає лише 2,8 % від загального обсягу видатків.

За звітами Державної казначейської служби України [2] у 2017 році фінансування отримують такі напрями, як: електронне урядування та національна програма інформатизації; підготовка кадрів, підвищення кваліфікації керівних працівників, спеціалістів державного управління; діяльність у сфері духовного та фізичного розвитку й інформації; фундаментальні і прикладні розробки та дослідження у сфері державного управління, спрямовані на вирішення стратегічних завдань внутрішньої і зовнішньої політики. Зрозуміло, що таке спрямування коштів пов'язано з необхідністю розвитку та розповсюдження нових технологій в державному управлінні та місцевому самоврядуванні.

Отже, можна прослідкувати тенденцію зростання видатків на підтримку розвитку державного управління, а в особливості електронного урядування. Проте зазначимо, що частка видатків у таку пріоритетну сферу, як інформатизація, залишається незначною і потребує більших обсягів фінансування.

Список використаних інформаційних джерел

1. Концепція розвитку електронного урядування в Україні [Електронний ресурс] / Схвалена розпорядженням Кабінету Міністрів України від 13 грудня 2010 р. № 2250-р. – Режим доступу: <http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/2250-2010-%D1%80>. – Назва з екрана.
2. Річний звіт про виконання державного бюджету України за 2016 рік [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.treasury.gov.ua/main/uk/doccatalog/list?currDir=359194>. – Назва з екрана.
3. Зубенко В. В. Бюджетний моніторинг: аналіз виконання бюджету за 2016 рік / В. В. Зубенко, І. В. Самчинська, А. Ю. Рудик // ІБСЕД, Проект «Зміцнення місцевої фінансової ініціативи (ЗМФІ-II) впровадження», USAID. – 2017. – С. 92.

ФІНАНСОВЕ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ РЕГІОНАЛЬНИХ ПРІОРИТЕТІВ КОМПЛЕКСНОГО ПРИРОДОКОРИСТУВАННЯ

Дотримання пріоритетів комплексного природокористування на еколого-економічних засадах має отримувати конкретизацію з підбором необхідних інструментів реалізації на регіональному рівні, виходячи із значної територіальної асиметрії стосовно запасів окремих видів природної сировини та сформованих систем поводження з відходами. Особливо актуальним завданням державної економічної та екологічної політики є забезпечення комплексного природокористування у Карпатському регіоні, де спостерігаються негативні тенденції стосовно освоєння лісоресурсного потенціалу, використання земельних ресурсів та водних об'єктів на гірських територіях, поводження з твердими промисловими та побутовими відходами.

Дана проблема актуалізується ще й у зв'язку з тим, що природно-ресурсний сектор для адміністративно-територіальних одиниць Карпатського регіону виступає базовою ланкою господарського комплексу і виснажливе та марнотратне використання природної сировини створює ризики як для господарської самодостатності, так і для структурної перебудови господарства на новій індустріальній основі. Серед основних інструментів досягнення цілей та завдань регіональної політики комплексного природокористування слід виділити інструменти фінансового забезпечення проектів оздоровлення довкілля та розширеного відтворення окремих складових природно-ресурсного потенціалу.

Потенційно вагомим джерелом фінансування проектів комплексного природокористування є випуск облігацій місцевої позики, що в умовах фінансової децентралізації та розширення податкової бази надходжень до місцевих бюджетів набуває важливого значення, оскільки сприяє акумуляції вільних фінансових ресурсів для реалізації проектів, які мають важливе значення для інвестиційної привабливості та інфраструктурного облаштування територіальних громад.

В частині поводження з твердими промисловими та побутовими відходами (утворюються в результаті діяльності суб'єктів господа-

рювання та домогосподарств) надійним фінансовим джерелом можуть стати ресурси приватного сектора, який вступає у договірні відносини з муніципалітетом на основі угод публічно-приватного партнерства. Смітєва криза, яка виникла в поточному році у м. Львові, значною мірою не була усунута у короткостроковому періоді якраз через відсутність інституціонального підґрунтя фінансування проектів розбудови індустрії поводження з відходами.

Якщо індустрія поводження з відходами не відзначається високим рівнем інвестиційної привабливості через наявні інституціональні розриви в державній економічній та екологічній політиці, то господарське освоєння лісоресурсного потенціалу є навпаки надзвичайно привабливим видом бізнесу, тому й мають місце прецеденти нераціонального лісокористування зокрема поводження з лісосічними відходами.

Державні лісогосподарські підприємства мляво реалізують проекти виробництва паливних гранул та брикетів на основі переробки ліквідної деревини через збитковість даного виду лісогосподарської діяльності. Виходячи з державних пріоритетів енергозбереження та інтересів територіальних громад стосовно зміцнення енергетичної самодостатності, необхідно впроваджувати компенсаційні механізми відшкодування лісогосподарським підприємствам частини втрат, пов'язаних з виробництвом паливних деревних ресурсів.

Це закладе необхідні стимули для лісогосподарських підприємств стосовно зведення до мінімуму втрат лісосировини у місцях проведення суцільних та вибіркових рубок і збільшення виробництва паливних брикетів і гранул, що створить передумови для забезпечення енергетичних потреб територіальних громад за рахунок відновлювальних джерел енергії, а не за рахунок викопних вуглеводнів. В умовах обмеженості фінансових можливостей місцевого самоврядування для територіальних громад це може мати вирішальне значення в частині здешевлення енергоносіїв.

Виходячи з приведених міркувань та необхідності усунення масових проявів виснажливого та марнотратного використання природних ресурсів потребує формування інституціональне підґрунтя фінансового забезпечення регіональних пріоритетів комплексного природокористування з метою усунення проявів нераціонального використання природної сировини та підвищення рівня фіскальної віддачі господарського освоєння природно-ресурсного потенціалу.

ФІНАНСОВА ДЕЦЕНТРАЛІЗАЦІЯ: ТЕОРЕТИЧНИЙ АСПЕКТ

Вже майже три роки як в Україні розпочався процес децентралізації. Про значущість реформи свідчить активне її обговорення як в наукових колах, так і у громадському та експертному середовищах.

Децентралізація, як стверджують фахівці, є складна й глибинна реформа, яка перебудовує всю систему управління країною, позбавляючи її радянського адміністративного спадку.

У широкому розумінні децентралізація – це процес розширення і зміцнення прав та повноважень адміністративно-територіальних одиниць або нижчих органів та організацій при одночасному звуженні прав і повноважень відповідного центру з метою оптимізації та підвищення ефективності управління суспільно важливими справами, найповнішої реалізації регіональних і місцевих інтересів. Крім того, децентралізація – це специфічний метод управління, який є важливим для місцевої демократії та розвитку [4].

Децентралізацію задекларовано у статті 132 Конституції України як одну із засад, на яких ґрунтується територіальний устрій держави. Проте, на відміну від Конституцій багатьох зарубіжних держав, засадою є не сама децентралізація, а «поєднання централізації і децентралізації у здійсненні державної влади». Інакше кажучи, децентралізація не є винятковим принципом за названою конституційною нормою, а згадане «поєднання» відображає постійні коливання українського суспільства та його політикуму між Сходом і Заходом [5].

Саме поняття децентралізації є доволі складним. Його можна розкривати через вплив на: адміністративно-територіальний устрій держави, систему органів публічної адміністрації, розподіл між ними функцій, повноважень та фінансових ресурсів.

Щодо децентралізації фінансової, то її зазвичай трактують як достатньо широкий процес який включає не лише передачу фінансових ресурсів, а й передачу повноважень у фінансовій сфері (видаткових, дохідних, податкових) [3]. Крім того, під фінансовою децентралізацією розуміють процес розподілу функцій, фінансових ресурсів і відповідальності за їх використання між центральним і локальним рівнями управління [1], а також як процес розподілу функцій, фінансових ресурсів та видаткових повноважень між державною владою та

органами місцевого самоврядування [6]. Фінансова децентралізація, за ствердженням Т. Бутурлакіної і В. Мінкович [2] сприяє ефективному забезпеченню населення «соціально-інфраструктурними» послугами шляхом ретельнішого узгодження структури видатків місцевих бюджетів із місцевими потребами та уподобаннями.

Фінансова децентралізація є однією з фундаментальних умов незалежності та життєздатності органів місцевої влади, адже децентралізація процесів ухвалення рішень збільшує можливості участі місцевої влади у розвитку власної території, сприяє ефективному забезпеченню суспільними послугами шляхом ретельнішого узгодження видатків органів влади з найнеобхіднішими місцевими потребами.

В Україні триває процес реформування місцевого самоврядування і фінансової децентралізації, яка почалася шляхом ухвалення змін до Бюджетного та Податкового кодексів. Це було передавання на місця додаткових бюджетних повноважень та стабільних джерел доходів для їх реалізації.

Фінансова децентралізація має зробити незалежними місцеві бюджети від державного бюджету і створити справжні можливості планування розвитку територій і втілення реальних проектів і головним тут є те, що учасникам процесу децентралізації є представники місцевої влади, органів самоврядування, громадські активісти і самі члени територіальної громади.

Список використаних інформаційних джерел

1. Бикадорова Н. О. Фінансова децентралізація місцевого самоврядування / Н. О. Бикадорова // Економічний вісник Донбасу : наук. журн. / Луган. нац. ун-т ім. Т. Шевченка, Ін-т екон. промисловості Нац. акад. наук України. – 2010. – № 2(20). – С. 145–151.
2. Бутурлакіна Т. О. Фінансова децентралізація як фактор економічного зростання регіонів / Т. О. Бутурлакіна, В. Т. Мінкович // Науковий вісник Ужгородського національного університету. – 2010. – Вип. 31. – С. 237–243.
3. Волохова І. С. Фінансова децентралізація, її недоліки та переваги / І. С. Волохова // Прометей. – 2011. – № 3 (36). – С. 281–285.
4. Децентралізація та ефективне місцеве самоврядування: навч. посіб. для посадовців місцевих та регіональних органів влади та фахівців з розвитку місцевого самоврядування. К.: ПРООН МПВСРТ, 2007. – 269 с.
5. Децентралізація публічної влади: досвід європейських країн та перспективи України / [Бориславська О. М., Заверуха І. Б., Школик А. М. та ін.] ; Центр політико-правових реформ. – Київ : Москаленко О. М., 2012. – 212 с.
6. Дроздовська О. С. Фінансова децентралізація: об'єктивна необхідність та основні цілі / О. С. Дроздовська // Наукові праці НДФІ. – 2002. – № 2 (17). – С. 8–14.

В. В. Рябець, студентка 6 курсу
факультету соціології та права,
кафедри теорії та практики управління
Науковий керівник: **С. А. Чукут**, д. держ. упр., професор,
НТУУ «Київський політехнічний інститут
імені І. Сікорського»,
м. Київ

ФІНАНСОВЕ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ РЕФОРМУВАННЯ ПРАВООХОРОННОЇ СИСТЕМИ УКРАЇНИ

В умовах соціально-політичних трансформацій нашого суспільства особливо актуальним є вирішення проблеми фінансування з державного бюджету правоохоронної діяльності та визначення доцільності виділення коштів на нові реформи у цій сфері.

Дослідженням проблематики акумулювання та витрачання фінансових ресурсів України займалися такі науковці, як С. В. Науменкова, С. В. Міщенко, Ю. Ю. Дяченко, О. О. Молдаван, А. А. Нечай та багато інших. Проте питання виділення коштів з державного бюджету на фінансування правоохоронної системи надалі лишається актуальним і потребує подальших досліджень.

Відповідно до Стратегії розвитку системи Міністерства внутрішніх справ України до 2020 року, її основним напрямком є: створення безпечного середовища для існування та розвитку вільного суспільства через формування та реалізацію державної політики у сфері внутрішніх справ [1]. У зв'язку із підвищенням криміногенної ситуації в країні, з державного бюджету наразі виділяється велика сума на встановлення нових засобів безпеки, що передбачає собою закупівлю дороговартісного обладнання та програмного забезпечення, встановлення високоякісних камер відеонагляду тощо, які мають сприяти посиленню безпеки громадян.

За інформацією, розміщеною на офіційному сайті Міністерства фінансів України, видатки Зведеного бюджету України на громадський порядок, безпеку та судову владу станом на 2016 рік становлять 59,4 млрд грн [2]. У 2015 році ця сума була значно меншою – 50,2 млрд грн.

Проте за даними, наданими Державною службою статистики України [3] щодо показників правосуддя та злочинності, можна спостерігати такі зміни за зазначений період (табл. 1).

**Таблиця 1 – Порівняльний аналіз за 2014–2016 роки кількості
виявлених злочинів та притягнень до
відповідальності**

Рік	Всього виявлено злочинів, тис.	Всього засуджено осіб, тис.	Кількість осіб, притягнутих до адміністративної відповідальності, тис. осіб	Кількість цивільних справ, розглянутих судами з постановленням рішення, тис. справ
2014	529,1	102,2	2 657	980
2015	565,2	94,8	1 984	947
2016	592,6	76,2	2 183	751

Наведені дані демонструють невідповідність між виявленням злочинів (гр. 2) та притягненням злочинців до відповідальності (гр. 4–5). Це означає, що реформа правоохоронної системи ще не показала задовільних результатів щодо витрачених на неї коштів.

Отже, для того щоб покращити реформу правоохоронної системи та зменшити рівень злочинності в країні, необхідно в першу чергу налагодити партнерські відносини між правоохоронцями та суспільством. Основну увагу звернути на проведення комунікацій з громадськістю шляхом впровадження інструментів електронної демократії на офіційних веб-сайтах відповідних правоохоронних структур. Проводити консультативні заходи та роз'яснення, формувати звіти про виконану роботу, підвищити оперативність реагування на надану інформацію про скоєння правопорушення тощо. Усі ці заходи спрямовані на підвищення довіри населення до правоохоронної системи в цілому, а також допоможуть спрямувати процес фінансування нової реформи в потрібне русло.

Список використаних інформаційних джерел

1. Міністерство внутрішніх справ України [Електронний ресурс] : офіц. сайт. – Режим доступу: http://mvs.gov.ua/ua/pages/strategiya_2020.htm. – Назва з екрана.
2. Міністерство фінансів України [Електронний ресурс] : офіцій. сайт. – Режим доступу: <https://www.minfin.gov.ua/news/bjudzhet/sudova-vlada>. – Назва з екрана.
3. Державної статистики України. Правосуддя та злочинність [Електронний ресурс] : офіц. сайт. – Режим доступу: http://www.ukrstat.gov.ua/operativ/operativ2005/pp_rik/pp_u/90-2002.html. – Назва з екрана.

ФАКТОРЫ, ВЛИЯЮЩИЕ НА РАЗВИТИЕ СИСТЕМЫ УПРАВЛЕНИЯ И ФИНАНСИРОВАНИЯ ЗДРАВООХРАНЕНИЯ

Основной целью политики государства в сфере здравоохранения является улучшение состояния здоровья населения. Сложившаяся в Республике Таджикистан ситуация требует, чтобы в предстоящие годы стратегическим приоритетом государственной политики стало сокращение заболеваний, распространение которых несет главную угрозу здоровью граждан и национальной безопасности. К таким заболеваниям относятся три главные группы заболеваний:

Первая группа: заболевания, угрожающие репродуктивному здоровью и состоянию здоровья матерей и новорожденных. Эти болезни имеют особую значимость в связи с плохим состоянием здоровья матерей. Согласно данным Минздрава Таджикистана более 60 % беременных женщин страдают анемией у новорожденных, высокими уровнями материнской (53,7 смертей на 100 000 живорожденных) и младенческой (19,4 смертей на 1 000 живорожденных) смертности.

Вторая группа: заболевания, дающие высокие показатели смертности и инвалидности. К таким заболеваниям относятся: сердечно-сосудистые заболевания; болезни органов дыхания; инфекционные и паразитарные болезни; новообразования; несчастные случаи, травмы, отравления и другие внешние воздействия.

Третья группа: заболевания, представляющие особую угрозу для здоровья нации в целом. К таким заболеваниям относятся наркомания (20,9 случаев на 100 000 населения), туберкулез (заболеваемость туберкулезом постоянно возрастает, и в 2015 г. этот показатель составил 41,6 случаев на 100 000 населения) и др.

Решающее значение для снижения бремени этих заболеваний, и снижения общей заболеваемости населения будут иметь расширение профилактики заболеваемости. Улучшение состояния здоровья населения в ближайшие годы будет решающим образом зависеть от достижения соответствия между: объемами, качеством и доступностью медицинской помощи; уровнем заболеваемости и запросами населения; ресурсами, которыми располагает государство, работодатели и население.

На основе анализа программных документов Правительства Республики Таджикистан, принятых в сфере здравоохранения, к приоритетным целям деятельности Министерства здравоохранения республики, нами выявлены и обоснованы направления на достижение общих целей государственной политики в сфере здравоохранения, которые будут использованы при разработке научно-обоснованных вариантов развития этой сферы,

Важное место мы уделяем исследованию факторов, влияющих на развитие системы управления и финансирование здравоохранения. Поэтому нами проведена их группировка и выделены внутренние и внешние факторы. К внутренним факторам относятся следующие факторы: демография, приоритеты и перспективы развития отрасли, материально-техническая оснащенность, финансовые возможности, структура отрасли и управления, механизм финансирования и жизнеобеспечения отрасли, качество и эффективность услуг и системы в целом, профилактика и пропаганда здорового образа жизни.

К числу внешних факторов следует отнести: экология, международные процессы и явления, международное сотрудничество, обмен технологиями, методами диагностики и лечения, генетика, уровень и условия жизни населения.

На наш взгляд, вышеперечисленные факторы оказывают воздействие на функционирование, управление и дальнейшее развитие системы здравоохранения Республики Таджикистан, а также на уровень и качество медицинских услуг. Выделенные факторы измеряются с помощью количественных и качественных показателей, и они используются в процессе экономико-математического моделирования развития здравоохранения.

С другой стороны учет этих факторов является важным при уточнении параметров возможных вариантов финансирования здравоохранения, как за счет средств государственного бюджета, так и за счет оказания платного медицинского обслуживания.

Таким образом, можно сформулировать вывод о том, что развитие системы управления и финансирования здравоохранения способствует улучшению здоровья населения, повышению производительности труда, а также позволяет обеспечить экономический рост и эффективно использовать выделенные бюджетные ресурсы в Республике Таджикистан.

СУЧАСНІ ТЕНДЕНЦІЇ РОЗВИТКУ ТРАНСФЕРТНОЇ ПОЛІТИКИ В УКРАЇНІ

Міжурядові трансферти, виступають однією з найважливіших складових міжурядових фінансових відносин, оскільки з їх допомогою відбувається вертикальне та горизонтальне фінансове вирівнювання. Від їхнього розвитку у значному ступені залежить результативність процесу децентралізації, який проходить у нашій державі.

Сучасний розвиток трансфертної політики України знаходиться під впливом низки чинників, серед яких варто вказати на інституційні зміни, які відбуваються під впливом міжнародних організацій, та посилення тиску на державні фінанси, викликане гібридною агресією з боку Російської Федерації.

У цьому контексті варто звернути увагу на наступні основні тенденції у розвитку трансфертної політики, які можна спостерігати в останні роки.

По-перше, це посилення трансфертної залежності субнаціональних органів влади різних рівнів від держави. Так, у період з 2010–2017 рр. питома вага міжбюджетних трансфертів у місцевих бюджетах зросла майже на 1/5, з 48,8 % до 59,3 %. Це свідчить про те, що, попри той факт, що на тлі зміни адміністративно-територіального устрою та укрупнення розміру територіальних одиниць базового рівня відбувається децентралізація суспільних видатків, вона все ж не супроводжується посиленням фінансової автономії субнаціональних органів влади.

По-друге, на фоні посилення трансфертної залежності субнаціональних урядів відбувається зниження їхньої фінансової автономії. Це явище стало наслідком впровадження новачій щодо структури трансфертного фонду після прийняття змін до Бюджетного кодексу: якщо до 2015 р. питома вага так званих загальних (тобто нецільових) трансфертів з державного бюджету до місцевих бюджетів складала приблизно 50 %, що більш-менш відповідало вимогам Європейської хартії самоврядування стосовно структури трансфертного фонду для допомоги самоврядуванню, то, починаючи з 2015 р., їхня частка практично зійшла нанівець, складаючи наразі (за даними 8-ми місяців 2017 р.) 2,2 %. Така зміна у структурі коштів, отримуваних місцевими органами влади від держави, означає, що, якщо раніше місцеві органи

влади мали певну можливість перерозподіляти кошти нарахованої згідно з формулою дотації вирівнювання відповідно до місцевих потреб, то тепер, коли кошти колишньої дотації вирівнювання розподіляються відповідно до формулам як цільові трансферти (субвенції), розпорядниками яких стали відповідні міністерства, про таку можливість годі й говорити.

По-третє, з прийняттям змін до Бюджетного кодексу відбулася доволі радикальна зміна у процесі та інструментарії горизонтального фінансового вирівнювання. Раніше воно здійснювалося за допомогою загальних трансфертів і мало за мету вирівнювання бюджетних видатків на одного мешканця. Воно поширювалося на увесь перелік закріплених за відповідним бюджетом доходів за застосування асиметричного коефіцієнта вирівнювання (він застосовувався лише до бюджетів-донорів); для обрахунку дотації вирівнювання застосовувалися дані за три попередніх роки. Наразі горизонтальне фінансове вирівнювання здійснюється здебільшого за допомогою цільових трансфертів (вони відбивають відмінності у видаткових потребах територій), тоді як загальні трансферти надаються з метою вирівнювання надходжень від окремих видів бюджетних доходів (бюджетні видатки тут взагалі не беруться до уваги) – податку на доходи фізичних осіб та податку на прибуток підприємств, за використання фактичних даних попереднього бюджетного року, із симетричним застосуванням коефіцієнта вирівнювання (як для донорів, так і бенефіціарів трансфертного фонду вирівнювання).

Наведені вище тренди дають підстави вважати, що, незважаючи на певні позитивні зміни, загалом трансфертна політика в Україні все ще не стала дієвим засобом підвищення ефективності процесу децентралізації, оскільки вона не передбачає зростання фінансової автономії органів територіального самоврядування. Вважаємо за необхідне поступове подолання дисбалансу, що виник між цільовими та загальними трансфертами. Крім того, наразі далеко не вичерпані можливості диверсифікації інструментарію трансфертної політики: на часі застосування таких широко поширених у країнах з розвинутою ринковою економікою інструментів, як часткові цільові трансферти (коли держава фінансує лише визначену частку місцевих видатків на надання суспільних благ), а також посилення стимулятивних компонентів розподілу загальних трансфертів (відмова від використання фактичних даних про надходження окремих доходів на користь застосування обрахунків фінансового потенціалу територій).

О. А. Теляк, к. э. н., доцент;
Е. А. Никитина, магистрант
Полесский государственный университет
г. Пинск, Беларусь

АКТУАЛЬНЫЕ ТЕНДЕНЦИИ ГОСУДАРСТВЕННОЙ ПОДДЕРЖКИ СУБЪЕКТОВ МАЛОГО И СРЕДНЕГО БИЗНЕСА В БЕЛАРУСИ

Сектор малого и среднего бизнеса (МСБ) – важная и неотъемлемая часть экономики любой страны, результаты его деятельности напрямую сказываются на экономическом состоянии государства. В то же время именно этот сектор экономики наиболее уязвим и зависит от колебаний рынка и внутренних факторов.

Как показывает международный опыт для формирования и устойчивого развития МСБ существенным условием является умеренный государственный протекционизм. В Беларуси создана обширная инфраструктура поддержки МСБ, к ней относятся центры поддержки предпринимательства и инкубаторы малого предпринимательства, основной целью деятельности которых является оказание субъектам малого и среднего предпринимательства содействия в организации и осуществлении предпринимательской деятельности. Так же в Беларуси реализацией государственной политики поддержки МСБ занимаются Белорусский фонд финансовой поддержки предпринимателей и Белорусский инновационный фонд. Финансовые инструменты государственной поддержки субъектов малого предпринимательства посредством Белорусского Фонда финансовой поддержки выражаются в предоставлении займов, финансовой аренды имущества (лизинга), а также гарантий по льготным кредитам. Обязательным условием получения заемных денежных средств и имущества на условиях финансовой аренды является создание новых рабочих мест. Государственная финансовая поддержка оказывается субъектам малого предпринимательства на конкурсной основе, в национальной валюте Республики Беларусь, в безналичном порядке при реализации инвестиционных проектов по следующим направлениям: создание, развитие и расширение производства товаров (работ, услуг); организация, развитие производства, реализация экспортоориентированной, импортозамещающей продукции; производство продукции, направленной на энерго- и ресурсосбережение; внедрение новых технологий

(обладающих более высокими качественными характеристиками по сравнению с лучшими аналогами, доступными на данном рынке, определенном сегменте рынка, для которых эта технология является новой); в целях строительства, приобретения зданий, сооружений, изолированных помещений и (или) их ремонта и реконструкции; приобретения оборудования, транспортных средств, специальных устройств и приспособлений; закупки комплектующих изделий, сырья и материалов для собственного производства и оказания услуг. Фонд осуществляет микрофинансирование субъектов малого бизнеса. За 2016 год в Фонд для получения государственной финансовой поддержки поступило 106 проектов от субъектов малого предпринимательства на сумму 10 243 тыс. руб. Положительное решение о финансировании получили 55 проектов на сумму 4 456,1 тыс. руб.

Также разработана и утверждена Государственная программа поддержки малого и среднего предпринимательства в Республике Беларусь на 2016–2020 гг. Целью Государственной программы является развитие МСБ как одного из факторов обеспечения стабильно высокого уровня занятости населения и экономического роста.

Беларусь заняла 37 место среди 190 государств мира в рейтинге «Ведение бизнеса» Всемирного Банка, улучшив при этом свои позиции сразу на 13 рейтинговых пунктов за 2017 год. В структуре исследуемых показателей при составлении отчета «Ведение бизнеса 2017» сложились следующие позиции Беларуси: создание компании – 31-е место (в отчете 2016 – 30-е); получение разрешений на строительство – 28-е место (25-е); регистрация собственности – 5-е место (7-е); получение кредита – 101-е место (109-е); защита миноритарных инвесторов – 42-е место (62-е); налогообложение – 99-е место (95-е); международная торговля – 30-е место (30-е); обеспечение исполнения контрактов – 27-е место (28-е); разрешение неплатежеспособности – 69-е место (95-е).

Безусловно, малый и средний бизнес является одним из приоритетных направлений развития экономики страны. Но на протяжении последних лет доля МСБ в ВВП страны не превышает и трети. Таким образом, актуальнейшим вопросом практики и исследования авторов становится поиск сбалансированной государственной помощи с незарегулированностью данного сектора экономики, а так же обеспечение реального, практического доступа МСБ к банковскому кредиту.

ДЕЦЕНТРАЛІЗАЦІЯ БЮДЖЕТНИХ КОШТІВ ЯК ІНСТРУМЕНТ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ СОЦІАЛЬНО-ЕКОНОМІЧНОГО РОЗВИТКУ ТЕРИТОРІАЛЬНИХ ГРОМАД

Згідно з досвідом розвинутих країн процес децентралізації нерозривно пов'язаний з реалізацією адміністративно-територіальної реформи, що покликана забезпечити формування фінансово спроможних територіальних громад, здатних задовольняти не лише мінімальні соціальні потреби населення, а й забезпечувати комплексний та системний розвиток територій.

В Україні фінансова децентралізація почалася шляхом ухвалення у 2015 році Закону України «Про добровільне об'єднання територіальних громад» та змін до Бюджетного кодексу України щодо передачі на місця додаткових бюджетних повноважень і стабільних джерел доходів для їх реалізації.

Доцільність проведення адміністративно-територіальної реформи та посилення децентралізації бюджетних коштів підтверджують результати формування об'єднаних територіальних громад (ОТГ). Станом на 01.09.2017 р. маємо 616 ОТГ, з яких 415 діючих та 201 громаду, в яких призначені перші вибори [3]. Ці ОТГ утворилися внаслідок об'єднання 2 647 місцевих рад (7 806 населених пунктів).

У результаті утворення об'єднаних громад обсяг доходів їх місцевих бюджетів у 2016 році порівняно з 2015 р. збільшився більш, ніж у 7 разів, власні доходи зросли у 3 рази або на 2,25 млрд грн [4]. За перше півріччя 2017 р. порівняно з аналогічним періодом 2016 р. доходи загального фонду місцевих бюджетів ОТГ з урахуванням міжбюджетних трансфертів з державного бюджету становлять 9 млрд грн, при цьому обсяг їх власних доходів збільшився у 2 рази або на 1,9 млрд грн. Варто зауважити, що отримати означені суми коштів територіальним громадам кілька років тому було неможливо.

Доцільно відмітити, що дохідна база місцевих бюджетів суттєво розширилася, як за рахунок перерозподілу коштів між державним та місцевими бюджетами, так і за рахунок державної фінансової підтримки реалізації адміністративно-територіальної реформи шляхом виділення субвенції для розвитку інфраструктури ОТГ, коштів Дер-

жавного фонду регіонального розвитку та субвенції на соціально-економічний розвиток. Обсяг відповідних міжбюджетних трансфертів за 2015–2017 рр. збільшився у 2 рази з 4,5 млрд грн у 2015 р. до 9 млрд грн у 2017 р. Для порівняння – у 2014 р. з Державного бюджету України на соціально-економічний розвиток територіальним громадам було виділено лише 0,5 млрд. грн.

Таким чином, ОТГ отримали реальну можливість розширення доходної бази місцевих бюджетів; забезпечення прямих міжбюджетних відносин з державним бюджетом; формування інфраструктури згідно з планом соціально-економічного розвитку територіальної громади за рахунок державної фінансової підтримки; самостійно вирішувати питання розвитку своєї території та виконання власних повноважень; економити бюджетні кошти на утримання органів управління тощо.

Проте, процес реалізації адміністративно-територіальної реформи в Україні поряд з рядом позитивних надбань, має і окремі системні недоліки. Зокрема, це спротив правлячої еліти на місцях до проведення відповідної реформи, а також об'єднання територіальних громад лише з урахуванням зони доступності потенційного адміністративного центру. Варто зауважити, що останнє забезпечує формальне укрупнення територіальних громад, яке не враховує їх регіональні особливості, не сприяє зростанню рівня їх фінансової самостійності й спроможності.

На наш погляд, в основі методики формування спроможних територіальних громад необхідно застосувати більш розгалужену систему показників з метою врахування специфічних для кожного регіону особливостей, зони економічної активності, рівня податкоспроможності територій. Такий підхід при формуванні ОТГ дозволить згладити надмірне їх укрупнення, створить реальну основу для розбудови фінансово спроможних територіальних громад.

Список використаних інформаційних джерел

1. Центральна виборча комісія [Електронний ресурс]: офіц. веб-сайт. – Текст. і граф дані. – Режим доступу: https://www.drv.gov.ua/portal!/cm_core.cm_index?option=ext_gromada&prejim=1&pmn_id=145. – Назва з екрана.
2. Міністерство регіонального розвитку, будівництва та житлово-комунального господарства України [Електронний ресурс]: офіц. веб-сайт. – Текст. і граф дані. – Режим доступу: <http://http://old.minregion.gov.ua>. – Назва з екрана.

*Т. П. Винокурова, ст. преподаватель
УО «Белорусский торгово-экономический
университет потребительской кооперации»
г. Гомель, Республика Беларусь*

НАЛОГОВАЯ СИСТЕМА РЕСПУБЛИКИ БЕЛАРУСЬ: СОВРЕМЕННОЕ СОСТОЯНИЕ И НАПРАВЛЕНИЯ РАЗВИТИЯ

Налоговые поступления являются основным источником формирования доходов консолидированного бюджета Республики Беларусь. В частности, в 2016 году – 73,6 %, в 2015 году – 80,8 %, в 2014 году – 82,17 % [1]. В последнее время в стране немало сделано для совершенствования налоговой системы, проведены основные налоговые реформы.

Вместе с тем, в рейтинге налоговой нагрузки Paying Taxes 2017 Группы Всемирного банка и аудиторской компании PwC Беларусь опустилась на 36 позиций, с 63-го места в 2016 году на 99-е место в 2017 году среди 190 экономик мира [2]. Основной причиной понижения рейтинга Республики Беларусь стал рост среднего уровня налоговой нагрузки - 51,8 % в сравнении со средним показателем в мире – 40,6 %.

При этом эксперты распределили белорусскую фискальную нагрузку следующим образом: 12,9 % отнесли к налогу на прибыль, 39 % – к трудовым налогам и 2,9 % – к другим налогам.

В то же время Республика Беларусь, как и в прошлом году, имеет достаточно низкое количество платежей (7) и относительно небольшое время, необходимое на подготовку отчетности (176 часов).

Все соседствующие с Республикой Беларусь страны заняли в рейтинге более высокие позиции. Так Латвия в Paying Taxes 2017 заняла 15 место, Литва – 27, Россия – 45, Польша – 47, а Украина – 84.

В целом, как говорится в исследовании, страны Восточной Европы и Центральной Азии (к которым относится и Беларусь) демонстрируют улучшение по всем традиционным индикаторам и хорошую позицию по эффективности работы налоговых органов. Этот регион показал наибольшее сокращение количества налоговых платежей, в

основном за счет отмены отдельных налогов и внедрения электронных платежей.

Вместе с тем стоит задача повысить эффективность и сохранить стабильность налоговой системы.

В связи с данной задачей считаем необходимым рассмотреть предложение бизнес-сообщества Республики Беларусь по радикальному упрощению налоговой системы. А именно, для эффективного и справедливого налогообложения достаточно всего трех налогов: с розничных продаж, акцизов и подоходного налога с физических лиц. Предлагается отказаться от НДС и по аналогии с американской системой заменить его налогом на розничные продажи по ставке 20 %. Оставить акцизы на алкоголь, табак и энергетические товары, налог на доходы с физических лиц взимать по ставке 10 %. По расчетам специалистов налоговая нагрузка снижается на 25 % по сравнению с оценкой Paying Taxes 2017 Группы Всемирного банка и аудиторской компании PwC – 51,8 %, при сохранении наполняемости бюджета для финансирования государственных расходов [3].

Таким образом, обозначенное предложение по снижению налоговой нагрузки на бизнес Республики Беларусь позволит:

- повысить конкурентоспособность отечественных предприятий на международном уровне;
- снизить расходы на налоговое администрирование (разобраться с исчислением и уплатой трех налогов смогут даже люди без специального бухгалтерского образования);
- ликвидировать неправомерные льготы у целого ряда предприятий и отраслей.

Список использованных информационных источников

1. О состоянии государственных финансов Республики Беларусь за январь-декабрь 2016 года [Электронный ресурс] // Главное управление бюджетной политики Республики Беларусь. – Режим доступа: <http://www.minfin.gov.by/> – Дата доступа: 31.08.2017.
2. Ведение бизнеса 2017: Европа и Центральная Азия (русский) [Электронный ресурс] // Всемирный банк. – Режим доступа: <http://www.vsemirnyjbank.org/> – Дата доступа: 31.08.2017.
3. Трех налогов вполне достаточно. Как радикально упростить налоговую систему [Электронный ресурс] // Белорусские новости. – Режим доступа: <http://naviny.by/> – Дата доступа: 31.08.2017.

С. В. Войтко, д. е. н., професор,
завідувач кафедри міжнародної економіки;
А. Я. Рачун, магістр з публічного управління
НТУУ «Київський політехнічний інститут
імені Ігоря Сікорського»
м. Київ

ДО ПИТАННЯ ЕФЕКТИВНОЇ РЕАЛІЗАЦІЇ ПОДАТКОВОЇ ПОЛІТИКИ УКРАЇНИ

Для ефективного виконання функцій держава потребує достатній обсяг фінансових ресурсів, головне місце серед яких посідає державний бюджет. Для його формування використовують різні джерела доходів, але основним є податкові надходження. Незалежно від рівня розвитку держави, частка податків у бюджетах країн становить близько 50–80 %.

Така важлива роль податкових надходжень створила стереотип щодо функцій та завдань податкової системи, а саме – поставила її в рамки суто фіскальної складової.

Оскільки ефективна реалізація податкової політики має суттєве значення для забезпечення сталого розвитку держави, цій проблематиці присвячено низку праць та публікацій. Це були як наукові роботи щодо реформування вітчизняної податкової системи (Андрусь О. І., Бабій Д. А., Веремчук Д. В., Геєць В. М., Гречко А. В., Тульчинський Р. В., Тюленєва Ю. В., Яловий Г. К.), так і обґрунтування необхідності запозичення досвіду щодо здійснення оподаткування у зарубіжних країнах, здебільшого Європейського Союзу (Андрищенко І. Є., Іванова Ю. Б., Кошук Т. В., Соколовська А. М.). Змістом пропозицій науковців, зазвичай, виступали зміни та доповнення до нормативно-правової бази, зміна кількості та ставки податків. Водночас, недостатньо уваги приділено реструктуризації самої фіскальної служби, її політики щодо підтримки підприємницького сектору та перерозподіл податкових зобов'язань. На наш погляд, важливим є дослідження інших аспектів реалізації податкової політики, зокрема аналіз функцій фіскальної системи та їх впливу на економіку країни. Особливої уваги потребує визначення ролі податків у стимулюванні підприємницької діяльності й розбудови виробничого сектору в довгостроковій перспективі.

Мета роботи полягає у визначенні функцій податкової політики та їх вплив на економічно-соціальний стан країни.

Тлумачення обов'язків Державної фіскальної служби України суто як засобу поповнення грошового фонду країни звужує розуміння функцій цього інституту. Поява Державної фіскальної служби відбулася шляхом реорганізації Міністерства доходів і зборів України, яке, у свою чергу, було створено через злиття Державної митної служби України та Державної податкової служби України у єдиний орган. Було прийнято Постанову Кабміну № 160 від 21.05.2014 р. «Про утворення Державної фіскальної служби» [3]. Згідно цієї Постанови ДФС виступає центральним органом виконавчої влади, який реалізує «державну податкову та митну політику, державну політику з адміністрування єдиного внеску на загальнообов'язкове державне соціальне страхування, державну політику у сфері боротьби з правопорушеннями під час застосування податкового, митного законодавства, а також законодавства з питань сплати єдиного внеску» [1]. Новостворений орган здійснює не тільки функцію стягнення та контролю, а має надавати певні адміністративні послуги. Тобто, до фіскальної додається сервісна складова. Основний наголос робимо на налагодженні стосунків із підприємницьким сектором, адже він безпосередньо впливає на економічну картину країни [2].

Так, у звіті «Про виконання Плану роботи Державної фіскальної служби України на 2016 рік» зазначено, що ДФС забезпечує надходження найбільшої частки доходів Зведеного бюджету. За даними звіту, бюджет України за 2016 рік становив 774,6 млрд грн. З них 664,1 млрд грн складали платежі ДФС, що становить 85,7 % всіх надходжень. Інші джерела забезпечують надходження у сумі 110,5 млрд грн, що становить 14,3 % [3, с. 2]. Значна частка надходжень від податків складають так звані акцизи. Стаття 14.1.4. Податкового Кодексу України визначає акцизний податок як «непрямий податок на споживання окремих видів товарів (продукції), визначених цим Кодексом як підакцизні, що включається до ціни таких товарів (продукції)» [4, с. 14]. До підакцизних товарів в Україні належать алкогольні та тютюнові вироби, електрична енергія, пальне та певні види транспортних засобів. Надходження від сплати акциз у 2016 році становила 68,8 млрд грн. Важливу роль у податковій системі відіграє товарообіг. Основна частка зовнішньої торгівлі України орієнтується на ринки країн Європейського Союзу та Співдружності незалежних держав. Експорт товарів до ЄС становить 37 %, а імпорт – 44 %. Експорт у країни СНД – 17 %, імпорт – 22 % [3, ст. 4]. Податок на додану

вартість із ввезених на територію України товарів – 10,3 млрд грн. У 2016 році податку на додану вартість до загального фонду Державного бюджету зібрано 148,5 млрд грн та 54,3 млрд грн з податку на прибуток [3, ст. 8–9]. Митницями ДФС за 2016 рік було зібрано до бюджету 235,3 млрд грн [3, ст. 13]. На даний момент, надходження від оподаткування імпорту вище ніж експорту, що з часом спричинить вимивання коштів з країни. Тому є важливим підтримка національного товаровиробника.

Податкова політика держави регулює не тільки кількість надходжень до держбюджету, а й спосіб цього надходження встановлюючи форми оподаткування та ставки. Це надає змогу розбудовувати сприятливу кон'юнктуру ринку шляхом розвитку певних галузей звільняючи конкретні галузі чи навіть цілі регіони від оподаткування чи зменшуючи їх ставки, застосовуючи пільги та субсидії для цих територій або груп населення. Цим самим здійснюється вплив на пропорцію виробництва, реалізацію виробничого продукту та розподіл капіталу.

Висновок. Як бачимо, значні надходження до бюджету здійснюються за рахунок мита, податку на додану вартість та акциз, тобто від товарообігу. Однак, для забезпечення країни конкурентоздатною та підвищувати купівельну спроможність населення доцільно розвивати власну підприємницьку діяльність. Це можливо за рахунок підтримки підприємницького сектору з боку державного апарату, а саме органів, що впроваджують податкову політику.

Список використаних інформаційних джерел:

1. Про утворення Державної фіскальної служби [Електронний ресурс] : Постанова Кабінету Міністрів України від 21.05.2014р. № 160. – Режим доступу: <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/160-2014-p>. – Назва з екрана.
2. Офіційний портал Державної фіскальної служби України [Електронний ресурс] – Режим доступу : <http://sfs.gov.ua/pro-sfs-ukraini/zavdannya--funktsii/>. – Назва з екрана.
3. Звіт Про виконання Плану роботи Державної фіскальної служби України на 2016 рік [Електронний ресурс] // Податковий кодекс України : прийнятий Верховною Радою України 2. – Режим доступу: <http://sfs.gov.ua/data/files/199244.pdf>. – Назва з екрана.
4. Груд. 2010 р. № 2755-VI : текст із змін, станом на 1 січ. 2012 р. / М-во юстиції України. – Довід. вид. – Суми : ТОВ «ВВП НОТІС», 2017. – 724 с.

РЕНТНА ПЛАТА ЗА СПЕЦІАЛЬНЕ ВИКОРИСТАННЯ ВОДИ: ПРОБЛЕМИ ВИЗНАЧЕННЯ БАЗИ ОПОДАТКУВАННЯ

Ідентифікація бази стягнення рентної плати за спеціальне використання води (до 2015 року – збір за спеціальне водокористування) вже тривалий період є однією з найбільш резонансних проблем фінансового регулювання природокористування. При цьому є багато «вузьких місць» у встановленні ставок плати за спеціальне використання поверхневих та підземних вод. Особливо для великих водокористувачів – підприємств, що входять у горизонтально та вертикально інтегровані підприємницькі об'єднання.

Уже багато років рентна плата за спеціальне використання води нараховується за басейново-територіальним принципом. Нормативи рентної плати для поверхневих джерел диференціюються в розрізі основних басейнів річок, а для підземних – у розрізі адміністративних областей і районів. При цьому не враховується роль водного ресурсу в господарському обігу.

Тобто чи виступає вода засобом виробництва, чи матеріально-речовою основою готової продукції, чи компонентом, що забезпечує виробничий процес, чи кінцевою продукцією – однаково. Зокрема, у рибному господарстві та зрошуваному землеробстві вода є засобом виробництва, у виробництві харчових продуктів – матеріально-речовою субстанцією готової продукції, у буряко-цукровому виробництві – компонентом виробничого процесу, у комунальному водопостачанні та на ринку бутильованої води – кінцевою продукцією.

Незважаючи на те, що за період з 1999 по 2015 рік спостерігалася зниження обсягів забору води з природних водних об'єктів, у динаміці надходжень рентної плати за спеціальне використання води до Зведеного бюджету України до 2013 року включно простежувалася висхідна тенденція. Зростання в рази має місце лише в динаміці фактичних (номінальних) надходжень водної ренти до Зведеного бюджету України через індексацію нормативів плати (ставок рентної плати) у зв'язку з інфляційними процесами. У динаміці надходжень водної ренти в порівнянних цінах зростання не було таким інтенсивним.

Порівнюючи темпи зростання за період 1999–2015 років надходжень фактичної величини водної ренти та водної ренти в порівняних цінах 1998 року, напрошується висновок про те, що зростання надходжень забезпечувалося за рахунок кількісного чинника (механічне зростання нормативів плати у зв'язку з їх індексацією), а не за рахунок якісних зрушень в частині ідентифікації реальної бази стягнення водної ренти.

Якщо на 1 січня 2015 року ставки рентної плати за спеціальне використання поверхневих вод коливалися в діапазоні 14,3–85,62 грн/100 м³, то на 1 січня 2016 року – у діапазоні 18,09–108,31 грн/100 м³. Найнижчі ставки рентної плати за спеціальне використання води мали місце традиційно в басейні ріки Дунай, а найвищі – у басейні рік Приазов'я.

Ставки рентної плати за спеціальне використання підземних вод на 1 січня 2015 року знаходились в діапазоні 37,45–89,15 грн/100 м³, на 1 січня 2016 року – 47,37–112,77 грн/100 м³. Найвищі ставки рентної плати за спеціальне використання підземних вод мали місце в окремих адміністративних районах Івано-Франківської області, а найнижчі – у Закарпатській області. Тенденція стосовно механічного збільшення ставок рентної плати за спеціальне використання води зберігалася й у 2017 році: мінімальне й максимальне значення ставок плати за спеціальне використання поверхневих вод на 3 січня 2017 року – 19,97–119,57 грн/100 м³, за використання підземних вод – 52,3–124,5 грн/100 м³.

Неврахування галузевих та відтворювальних характеристик господарського освоєння водно-ресурсного потенціалу призвело до значних перегинів і дисбалансів в утворенні та вилученні водної ренти. Тому й маємо ситуацію, коли в одних сегментах економіки водна рента майже повною мірою присвоюється водокористувачем і формує надприбуток (зокрема, на ринку бутильованої води), а в інших – надмірний розмір рентної плати знижує конкурентоспроможність виробництва кінцевої продукції (сільськогосподарське виробництво на основі зрошуваного землеробства).

Вирішити проблему можна було б завдяки коригувальному коефіцієнту, який враховуватиме рівень рентабельності виробництва продукції на основі використання водного ресурсу. Це стосується перш за все тих видів діяльності, де вода є матеріальною субстанцією кінцевої продукції. Даний коефіцієнт міг би стати доповненням вже існуючого територіально-басейнового принципу встановлення ставок плати за користування водними ресурсами.

ПОДАТКОВЕ РЕГУЛЮВАННЯ ЛІСОКОРИСТУВАННЯ В КОНТЕКСТІ ІНВЕСТИЦІЙНОГО ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ВІДТВОРЕННЯ ЛІСОРЕСУРСНОГО ПОТЕНЦІАЛУ

В теперішніх умовах основним фіскальним регулятором раціоналізації лісокористування виступає попенева плата за спеціальне використання лісових ресурсів. Призначенням такого фіскального інструменту є вилучення на користь бюджетів відповідного рівня тієї частини ренти від господарського освоєння лісоресурсного потенціалу, яка утворюється під дією природного чинника [1]. Актуальність удосконалення податкового регулювання використання лісових ресурсів зумовлена також необхідністю нарощення інвестиційної бази відтворення та охорони лісоресурсного потенціалу, посилення мотиваційних важелів комплексного використання деревної продукції, залучення нових суб'єктів підприємницької діяльності до процесів заліснення.

Якщо в питаннях диверсифікації інструментів фінансування проектів лісовідновлення та лісовідтворення має місце схожість підходів вчених та практиків, то в питаннях удосконалення фіскальної складової системи фінансово-економічного регулювання, зокрема стягнення рентної плати за спеціальне лісокористування (попеневої плати), спостерігається полярність підходів щодо визначення бази нарахування лісоресурсних платежів. Удосконалення податкового регулювання лісокористування має відштовхуватися від постулату про те, що воно, в першу чергу, має стимулювати процеси розширеного відтворення лісоресурсного потенціалу і забезпечувати соціальну спрямованість лісогосподарської діяльності. Для багатолісних адміністративних районів попенева плата за спеціальне використання лісових ресурсів є вагомим чинником наповнення місцевих бюджетів.

Тривалий період мала місце штучно звужена база стягнення даного виду платежів, оскільки оподатковувалися лише рубки головного користування (мова йде про використання лісових ресурсів загальнодержавного значення).

Де кілька років тому була розширена податкова база стягнення попеневої плати за рахунок інших видів рубок, що призвело до зростання частки даного платежу в загальній сумі сплачених податків

і зборів до Зведеного бюджету України. Попенева плата крім фіскальної функції має виконувати також функцію джерела формування інвестиційного потенціалу відновлення, відтворення та охорони лісоресурсного потенціалу [2].

Особливої ваги в умовах децентралізації влади та реформи місцевого самоврядування набуває питання фіскального регулювання використання лісових ресурсів місцевого значення, оскільки надходження попеневої плати є вагомим чинником наповнення бюджетів територіальних громад. В цілому попенева плата за спеціальне використання лісових ресурсів займає значну питому вагу в загальній сумі сплачених податків і зборів до бюджетів різного рівня державними лісогосподарськими підприємствами, що свідчить про сировинну спрямованість виробничо-господарської діяльності постійних лісокористувачів і про недостатньо значний обсяг виробництва продукції з високою часткою доданої вартості. Попенева плата за спеціальне використання лісових ресурсів надходить до загального фонду бюджетів відповідного рівня і не має цільової прив'язки, що не дає можливості повною мірою фінансувати процеси відтворення лісоресурсного потенціалу.

Спектр інструментів фіскального регулювання раціонального лісокористування має бути доповнений інструментами, які використовуються в іноземній практиці, зокрема тими, які стимулюють заліснення малопродуктивних земель і забезпечують збільшення площі земель лісогосподарського призначення.

Необхідно підвищити частку відрахувань попеневої плати за спеціальне використання лісових ресурсів в бюджети базового рівня (сільські та селищні бюджети), щоб збільшити можливості територіальних громад стосовно фінансування проектів відновлення, відтворення та охорони лісоресурсного потенціалу із залученням спеціалізованих підрозділів державних лісогосподарських підприємств.

Список використаних інформаційних джерел

1. Голян В. А. Механізм стимулювання розвитку лісоресурсної сфери : [монографія] / В. А. Голян, О. М. Шубалий, Н. М. Василик. – Луцьк : Твердиня, 2012. – 376 с.
2. Колісник Б. І. Інвестиційне забезпечення розвитку лісогосподарського комплексу: сучасний стан та пошук додаткових джерел / Б. І. Колісник // Інвестиції: практика та досвід. – 2008. – № 7. – С. 3–7.

*Д. Д. Игликова, магистр, ст. преподаватель
Карагандинский экономический
университет Казпотребсоюза
г. Караганда, Республика Казахстан*

НАЛОГОВОЕ СТИМУЛИРОВАНИЕ ИННОВАЦИОННОЙ ДЕЯТЕЛЬНОСТИ КАЗАХСТАНА

В Казахстане, как и в большинстве стран мира, налоговая система рассматривается не только как инструмент, обеспечивающий формирование доходной части бюджета, но и как механизм макроэкономического регулирования, позволяющий стимулировать развитие экономики в заданном направлении. В настоящее время отечественная экономика достигла переломной фазы своего развития: назрела необходимость сменить сырьевой сценарий развития на инновационную модель.

Конкуренция экономических сообществ за привлечение налогоплательщика стимулирует применение в рамках конкретного сообщества однотипных подходов к формированию налоговых систем. Это упрощает перемещение факторов производства между странами внутри сообщества. Такая постановка задачи отвечает требованиям защиты национальных интересов, что в итоге синергетический экономический выигрыш получают и сообщество в целом, и входящие в него страны.

Конкурентные преимущества в существенной мере достигаются в результате реализации инноваций. Стимулирование инновационной деятельности предполагает создание условий, в которых ее осуществление будет выгодным как для субъектов инновационной деятельности, так и для экономики в целом.

В развитых и динамично развивающихся странах широко применяются различные формы финансового стимулирования инновационной деятельности, которые, в свою очередь, подразделяются на прямые и косвенные.

К прямым методам стимулирования, осуществляемым государством и активно используемым зарубежными странами, можно отнести бюджетное финансирование НИОКР, кредитование, субсидирова-

ние части процентных ставок по кредитам на НИОКР, а также государственные заказы [1].

Прямые бюджетные дотации выделяются либо предприятиям, осваивающим новую продукцию, либо потребителям этой продукции. Часто эти дотации увязываются с поставками товаров для государственных нужд [2, с. 36].

Среди косвенных методов стимулирования следует выделить активное применение налоговых инструментов.

Повышение удельного веса льгот, обеспечивающих благоприятный инновационный климат, является общей тенденцией. В Германии, например, соотношение прямого государственного финансирования научных исследований и совокупности льгот, за последние 15 лет, снизилось с 15-кратного до 2,4. В США насчитывается более сотни льгот, активизирующих научно-технический прогресс (НТП). Главное преимущество налоговой поддержки состоит в том, что льготы предоставляются не авансом, а в качестве поощрения за реальную инновацию. Примечательно, что в США сумма недополученных в виде налогов средств, примерно соответствует вкладам фирм в инновационный процесс [3].

Главный принцип западной системы состоит в том, что налоговые льготы предоставляются не научным организациям, а предприятиям и инвесторам. Льготы плюс конкуренция обеспечивают высокий спрос на исследования и инновации. Регулярный пересмотр льгот позволяет государству целенаправленно стимулировать инновационную активность в приоритетных отраслях, влиять не только на структуру и численность научных и инновационных организаций, но главное - на структуру производства. Учитывая, что в советское время структура производства (и экспорта!) имела вполне определенный характер, задача перестройки или точнее выравнивания этой структуры не менее важна, чем повышение инновационной активности. Эта задача также может быть решена с помощью целенаправленной системы стимулирования.

Несмотря на большое количество форм и методов финансового стимулирования инновационной активности, на сегодня, существует множество проблем, препятствующих развитию инновационной деятельности, как в Казахстане, так и в других странах ЕАЭС.

Ограниченные финансовые возможности отечественных предприятий, обусловленные отсутствием собственных финансовых ресурсов вследствие низкой конкурентоспособности продукции, низкой рентабельности продаж, дороговизной заемных средств в условиях экономического кризиса, инфляционных процессов, а также неразвитостью финансового сектора, не только сдерживают инновации, но и препятствуют экспортной деятельности субъектов хозяйствования. В связи с этим, важнейшей социально-экономической задачей республики в настоящее время является развитие системы стимулирования создания инновационных разработок и повышения эффективности использования инноваций в производстве в целях повышения конкурентоспособности казахстанской продукции, как на внутренних, так и на мировых рынках.

Для перехода экономики Казахстана и других стран ЕАЭС в стадию инновационного роста необходимо совершенствовать финансовый механизм стимулирования инновационной деятельности. К этому периоду необходимо подготовить базу – законодательную, технологическую, финансовую. Значительное внимание необходимо уделить вопросам финансирования и стимулирования инновационной деятельности.

В Республике Казахстан в числе проблем, возникающих при налоговом стимулировании, необходимо отметить: недостаточное теоретическое и методологическое осмысление сущности инновационной деятельности предприятий в качестве объекта налогового регулирования, также в теории налогообложения нет устоявшегося понятийного инструментария налогового стимулирования. Льготы, которые на данный момент существуют в Республике Казахстан также нельзя полностью считать эффективными. Например, отдельные меры вызывают вопросы с точки зрения их уместности. Так, налоговые льготы по специальным налоговым режимам для субъектов малого бизнеса оказываются малоэффективными, поскольку субъекты упрощенных режимов – как правило, это малые предприятия, которые реже осуществляют инновации. Ускоренная амортизация, которая считается льготой, с экономической точки зрения сама по себе не является механизмом налогового стимулирования, а представляет собой лишь способ снижения убытков организации от инфляции.

Среди прочих мер налогового стимулирования инновационной деятельности нередко высказывается мнение о необходимости введения нового специального налогового режима. Эта мера позволила бы осуществить комплексное решение вопросов налогообложения указанных организаций и урегулировать проблемы, связанные с налоговым учетом, отчетностью и налоговым администрированием. В рамках указанного специального налогового режима предлагается освободить научные и инновационные организации от уплаты подоходного налога с организаций, социального налога, НДС, налога на имущество организаций и земельного налога. Таким образом, основным результатом введения нового специального налогового режима могло бы стать, в первую очередь, снижение общего налогового бремени на организации инновационной сферы. Кроме того, эта мера, по нашему мнению, позволила бы осуществить комплексное решение вопросов налогообложения инновационных организаций и урегулировать требующие уточнения с учетом специфики их деятельности проблемы, связанные с налоговым учетом, отчетностью и налоговым администрированием. Представленный выше анализ мирового опыта свидетельствует о многообразии форм и методов налогового стимулирования инновационной активности предприятий. При этом следует отметить, что принимаемые меры, как правило, являются органичной частью общей системы мер регулирования экономики.

Таким образом, среди наиболее интересных мер налогового стимулирования, получивших заметное развитие за рубежом в последние годы и пока не нашедших своего применения в странах ЕАЭС можно особо выделить следующие основные меры:

- введение налогового режима «патентного окна», который делает акцент на конечных результатах инновационной деятельности предприятий, обеспечивая им более благоприятный налоговый режим в случае получения дохода от создания и широкомасштабного использования интеллектуальной собственности (патентов, лицензий, товарных знаков, ноу-хау и пр.);
- введение специального налогового режима для инновационных предприятий;

- стимулирование с помощью налоговых льгот участия промышленных предприятий в формировании научно-исследовательских объединений для совместного решения наиболее серьезных проблем;
- введение практики установки налоговых льгот на определенные фиксированные временные периоды (5–10 лет) с последующей оценкой их эффективности;
- целесообразно развернуть на постоянной основе научные исследования по оценке и сравнению эффективности различных налоговых льгот в нашей стране и за рубежом, а также по определению направлений инновационного развития.

Налоговое законодательство стран ЕАЭС, призванное стимулировать инновационную активность, уже является достаточно полным, хотя и не включает всего многообразия существующих на сегодняшний момент налоговых мер. В такой ситуации было бы неправильным внедрять все, что уже есть в других странах, но пока отсутствует в странах ЕАЭС. В данном случае нужен избирательный подход. Применение этого подхода заставляет обратить внимание, прежде всего, на «патентное окно», потому что реально начало практической реализации данной льготы в зарубежной практике означает переосмысление самого подхода к определению приоритетов налогового стимулирования инновационной деятельности. Поэтому реализация «патентного окна» в том или ином виде представляется сегодня наиболее важной рекомендацией, основанной на передовом зарубежном опыте налогового стимулирования инноваций. Введение специального налогового режима для инновационных предприятий также является необходимой мерой на сегодняшний день.

Список использованных информационных источников

1. Стимулирование инновационной деятельности (прямое и косвенное). Опыт стран – лидеров. Инновационные фонды [Электронный ресурс]. – Режим доступа: <http://www.studopedia.ru>. – Название с экрана.
2. Степаненко Д. М. Налоговое стимулирование инновационной деятельности: зарубежный опыт и российские реалии / Степаненко Д. М. // Вестник Уральского института экономики, управления и права. – 2010. – № 2–11. – С. 36–46.
3. Материалы Экономического комитета США [Электронный ресурс]. – Режим доступа: <http://www.house.gov>. – Название с экрана.

ОСНОВНІ НАПРЯМКИ УДОСКОНАЛЕННЯ ПОДАТКОВОГО КОНТРОЛЮ В СУЧАСНИХ УМОВАХ

Податковий контроль є невід'ємною частиною системи управління та регулювання, метою якого є встановлення порушень податкового законодавства, допущених платниками податків, притягнення їх до відповідальності і вжиття заходів щодо недопущення порушень правил оподаткування у майбутньому.

Податковий контроль можна розглядати у двох аспектах: як функцію або елемент державного управління економікою і як особливу діяльність із дотримання податкового законодавства. Обидва аспекти податкового контролю перебувають у нерозривній єдності й безперервному розвитку і вдосконаленні [2].

Податковий контроль є необхідною умовою функціонування податкової системи. За відсутності або низької ефективності податкового контролю важко розраховувати на те, що платники податків будуть своєчасно і в повному обсязі сплачувати податки і збори. Отже, податковий контроль сприяє поповненню державного бюджету і дозволяє дисциплінувати платників податків.

У широкому сенсі податковий контроль охоплює всі сфери діяльності уповноважених органів, включаючи ведення податкового обліку, податкових перевірок, а також усі сфери діяльності контрольованих суб'єктів, пов'язані зі сплатою податків і зборів, наданням податкової звітності, що впливає на формування і розрахунок податків.

У вузькому сенсі під податковим контролем мається на увазі проведення податкових перевірок уповноваженими органами [1].

Однією з важливих і водночас складних проблем в сучасних умовах розвитку економіки України залишається питання удосконалення організації податкового контролю. Ефективний податковий контроль – необхідна умова успішного функціонування самої податкової системи в цілому, оскільки він охоплює всю систему оподаткування, а

також здійснюється в розрізі кожного окремого податку, податкових груп, груп платників податків і територій [3].

Напрямами удосконалення організації податкового контролю можна вважати:

- удосконалення системи контрольної роботи;
- удосконалення системи обліку надходжень до бюджету;
- удосконалення роботи з платниками податків;
- удосконалення системи взаємодії податкової служби з іншими органами виконавчої влади;
- удосконалення системи стягнення податків;
- вдосконалення методології проведення податкового аудиту;
- розширення бази оподаткування;
- поліпшення системи внутрішнього контролю та запобігання корупції;
- прогнозування та планування надходжень.

Таким чином, ефективний податковий контроль – важлива складова функціонування податкової системи в економічному та соціальному контексті – з огляду на необхідність забезпечення фінансових потреб держави має базуватись на засадах формування максимально зручних і необтяжливих умов оподаткування бізнесу, у тому числі за рахунок подолання нерівномірного розподілу податкового навантаження в економіці, впорядкування системи планування, організації та здійснення податкових перевірок, використання сучасних аналітичних інструментів їх проведення, що дозволяють визначати приховану податкову базу і запобігти ухилянню від оподаткування, сприяння підвищенню податкової культури, дисципліни у суспільстві та ефективності податкового адміністрування загалом.

Список використаних інформаційних джерел

1. Зайцев О. В. Податковий менеджмент : підручник / О. В. Зайцев. – Київ : Ліра-К, 2016. – 308 с.
2. Поканевич Ю. В. Податковий контроль: напрями удосконалення / Ю. В. Поканевич. – Режим доступу: <http://www.stattionline.org.ua/ekonom/75/11653-podatkovij-kontrol-napryami-udосkonalennya.html>. – Назва з екрана.
3. Хмільовська К. В. Організаційні засади податкового контролю / К. В. Хмільовська // Фінанси України. – 2013. – № 6. – С. 50–56.

СТИМУЛЮВАННЯ ЕФЕКТИВНОГО ВИКОРИСТАННЯ ЕНЕРГОРЕСУРСІВ ДОМОГОСПОДАРСТВАМИ ІНСТРУМЕНТАМИ ПОДАТКУ НА ДОХОДИ ФІЗИЧНИХ ОСІБ

Енергоефективність вимагає дієвих стимулів з боку держави. Інтерес становлять податкові стимули для домогосподарств, передусім вбудовані до механізму податку на доходи фізичних осіб (ПДФО). З цієї точки зору український ПДФО налічує дві групи пільг:

1. Звільнення від оподаткування суми коштів, наданих платнику фінансовою (в т. ч. міжнародною) організацією чи фондом у зв'язку із здійсненням заходів щодо енергоефективності та енергозбереження в рамках реалізації в Україні проектів такої організації чи фонду (пп. 165.1.57 та 165.1.58 Податкового кодексу України (ПКУ)), які пов'язані із реалізацією Державної цільової економічної програми [1].

2. Право платників на включення до податкової знижки з ПДФО витрат щодо переобладнання транспортного засобу та використання в якості палива моторного сумішевого, біоетанолу, біодизелю, стиснутого або скрапленого газу, інших видів біопалива (пп. 166.3.7 ПКУ). Процедура отримання податкової знижки в цьому випадку встановлена загальними правилами, передбаченими ст. 166 ПКУ.

В багатьох країнах поширеним є податковий кредит (ПК) з індивідуального прибуткового податку (ІПП), який зменшує суму податку на певну частку кваліфікованих витрат. В США ПК з ІПП зменшує суму податку при встановленні громадянами електричних і водонагрівальних систем, що працюють на сонячній енергії (максимальна ставка кредиту – 30 %), енергетичних систем, що працюють на рослинних видах палива (максимальна сума кредиту – 500 дол. США за кожен 1/2 кіловату потужності устаткування), малих вітроенергетичних установок та геотермальних теплових насосів [4].

У Франції ставка ПК з ІПП складає 30 % для енергоефективного обладнання. Сума ПК обмежується 8 000 євро - за особу, 16 000 євро - за подружжя і 400 євро - для кожного утриманця [5].

ПК з ІПП в Італії може покривати 65 % від витрат при встановленні теплоізоляції, сонячних панелей, геотермальних теплових насосів заміни систем опалення або системи кондиціонування повітря, та не може перевищувати максимально встановленої суми [2].

Право на зменшення суми ІПП на певну частку вартості енерго-ефективного устаткування мають громадяни Австрії (25 %), Бельгії (40 % - на федеральному рівні), Естонії (10 %). В Греції сума ІПП може бути зменшена на суму до 700, а в Швеції – до 5 000 євро на рік. В Фінляндії ІПП зменшується на 60% вартості робіт з встановлення енергоефективного обладнання [3].

Таким чином, податкові пільги з ІПП як в зарубіжних країнах, так і в Україні не є достатньо поширеним інструментом стимулювання ЕВЕ домогосподарствами. В той же час суттєва успішність зарубіжних країн із застосування податкового кредиту з ІПП свідчить про доцільність впровадження цього інструменту в практику справляння ПДФО в Україні. Адже наслідки застосування цього інструменту в інших країнах полягають як у зменшенні загального податкового навантаження на громадян та/або домогосподарства, так і у загальному підвищенні ощадного використання енергоресурсів.

Список використаних інформаційних джерел

1. Про затвердження Державної цільової економічної програми енерго-ефективності і розвитку сфери виробництва енергоносіїв з відновлюваних джерел енергії та альтернативних видів палива на 2010–2017 роки [Електронний ресурс]: Постанова Кабінету Міністрів України від 1 березня 2010 р. № 243. – Режим доступу: <http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/243-2010-%D0%BF>. – Назва з екрана.
2. Italian Energy Efficiency Action Plan [Electronic recourse]. – Access mode: https://ec.europa.eu/energy/sites/ener/files/documents/2014_neeap_en_italy.pdf.
3. Maio J. Energy efficiency policies in buildings – the use of financial instruments at member state level / Joana Maio, Silvia Zinetti, Rod Janssen [Electronic recourse]. – Access mode: http://renovate-europe.eu/wp-content/uploads/2015/09/BPIE_Financial_Instruments_08-2012.pdf.
4. Residential renewable energy tax credit [Electronic recourse]. – Access mode : <https://energy.gov/savings/residential-renewable-energy-tax-credit>.
5. Tax credit for energy transition (CITE) / Site of International Energy Agency. – Access mode: <https://www.iea.org/policiesandmeasures/pams/france/name-22732-en.php>.

*Л. В. Пивоварчук, к. е. н., асистент;
Г. В. Яркевич, студентка групи ФІН-31
Національний університет водного
господарства та природокористування
м. Рівне*

АНАЛІЗ ДОСВІДУ ОПОДАТКУВАННЯ ПРИБУТКУ ПІДПРИЄМСТВ В УКРАЇНІ ТА СВІТІ

Податки – це фінансове підґрунтя існування держави, мірило її можливостей у світовому економічному просторі щодо розвитку науки, освіти, культури, гарантування економічної безпеки, зростання суспільного добробуту народу. Крім того, податки – це знаряддя перерозподілу доходів юридичних і фізичних осіб у державі.

В умовах ринкової економіки отримання прибутку є безпосередньою метою ведення господарської діяльності. Прибуток створює певні гарантії для подальшого існування і розвитку підприємства. Якщо розглянути основні принципи оподаткування прибутку, то в окремих країнах є відмінності, але спільним є те, що податок сплачується за результатами фінансового року відповідно до поданої декларації. Функціонування механізму фіскальної системи, що регулює процеси стягування податків з доходів фізичних осіб, в економічно розвинутих країнах направлено на максимальне повне врахування реальних економічних можливостей платників і досягнення соціальної справедливості.

В Україні система оподаткування прибутку характеризується частотою зміною об'єкта оподаткування. Так, у 1991 р. податок справлявся з прибутку, в 1992 – з доходу, в першому кварталі 1993 – з прибутку, починаючи з другого кварталу 1993 та у 1994 р. – з доходу, в 1995 та з 1997 рр. – з прибутку. Податок на прибуток нараховується платником податку самостійно за ставкою, визначеною Податковим кодексом України.

У 2014 році Податковим кодексом України було передбачено зниження податку на прибуток до 16 %, проте цього не сталося і на сьогодні він складає 18 %. Це було неможливим у зв'язку з економічною ситуацією в країні та неефективною фіскальною політикою. В Україні, порівняно із іншими державами світу податкова ставка податку на прибуток є досить низькою, проте ще не гарантує притоку

іноземного капіталу для ведення бізнесу в Україні і зниження рівня ухилення від сплати податків українцями [1].

Аналіз досвіду оподаткування розвинутих країн та країн СНД, а також в Україні свідчить про розвиток податкових систем у напрямі зниження податкового навантаження. В умовах інтеграції та глобалізації економіки цей процес набуває спільних рис, до яких можна віднести скорочення кількості податкових ставок, зниження рівня максимальних ставок, зниження рівня прогресії, виділення різних категорій оподатковуваних доходів, надання податкового кредиту на окремі соціальні витрати (навчання, лікування, придбання житла) тощо [2].

Одним із чинників, що визначає напрямки реформування податків на доходи в постсоціалістичних країнах є податкова конкуренція, спрямована на створення найсприятливіших умов для залучення прямих іноземних інвестицій. Наслідком цієї конкуренції стало зниження ставок податку на прибуток в Польщі з 34 до 19 %, в Чехії з 35 до 26 %, в Латвії – з 25 до 15 %, в Литві з 29 до 15 %, а також запровадження в Литві, Латвії та Естонії пропорційного податку з доходів громадян відповідно за ставками 33, 25 і 24 %. Однак, дана податкова конкуренція викликає невдоволення серед інших країн-членів ЄС, проявом якого стали пропозиції щодо запровадження єдиної мінімальної ставки цього податку. Практичним підтвердженням зазначених теоретичних висновків є висока конкурентоспроможність таких країн, як Фінляндія, Швеція і Данія. Незважаючи на найвищий рівень оподаткування (Фінляндія – 45,9 % від ВВП, Швеція – 50,6 %, Данія – 48,9 %), ці країни, завдяки ефективному макроекономічному регулюванню, якості державних інститутів, значним державним інвестиціям у розвиток людського капіталу, впровадженню новітніх технологій посідають за даними даоського Всесвітнього економічного форуму у міжнародному рейтингу конкурентоспроможності посідають чільні місця.

Список використаних інформаційних джерел:

1. Сухорукова М. О. Фіскальна політика в умовах глобальної інституалізації: Україна та досвід зарубіжних країн / М. О. Сухорукова // ScienceRise. – 2016. – № 7 (1). – С. 50–54.
2. Далевська Т. А. Податок на прибуток підприємств як інструмент наповнення бюджету / Т. А. Далевська, Ю. І. Гороховська, В. В. Чигрин // Глобальні та національні проблеми економіки. – 2015. – № 5. – С. 363–366.

В. В. Савчук, аспірант
*Державна установа «Інститут економіки
природокористування та сталого розвитку
Національної академії наук України»,
м. Київ*

ПОДАТКОВЕ РЕГУЛЮВАННЯ ЗЕМЛЕКОРИСТУВАННЯ ЯК ВАЖЛИВА ПЕРЕДУМОВА РАЦІОНАЛІЗАЦІЇ АГРАРНОГО ПРИРОДОКОРИСТУВАННЯ

Аграрне природокористування – це комплекс заходів, направлених на забезпечення процесу сільськогосподарського виробництва на основі використання агресурсного потенціалу та інших природних ресурсів, які забезпечують відповідний водно-повітряний режим сільськогосподарських угідь та упереджують прояви виснажливого використання ґрунтів. Важливою складовою аграрного природокористування виступає землекористування, податкове регулювання якого потребує суттєвих корекцій.

Основне призначення інструментів податкового регулювання сільськогосподарського землекористування полягає у мотивуванні землевласників, землекористувачів чи інвесторів до раціонального, ґрунтозахисного використання земель та систем землеробства за рахунок диференціації плати за землю (на землях з кращою та гіршою якістю, родючістю), заснованій на земельній ренті.

Земельний податок, який виступає основним фіскальним інструментом, і його ставки мають враховувати величину земельної ренти, що виникає у зв'язку з використанням окремих категорій земель, не охоплює як прямий фіскальний регулятор всі категорії земель, не завжди враховує основне цільове призначення, групу ґрунтів, місце розташування, рівень придатності земель, пучок правомочностей.

Відповідно ці вузькі місця в нарахуванні земельного податку екстраполюються на встановлення величини орендної плати за користування земельними активами, що в кінцевому підсумку призводить до втрати місцевими бюджетами потенційних надходжень плати за землю, що звужує можливості територіальних громад як щодо реалізації проектів соціально-економічного розвитку, так і формування фондів відтворення земельно-ресурсного потенціалу [1].

Квінтесенцією половинчастості та недолугості системи оподаткування сільськогосподарського землекористування є використання фіксованого сільськогосподарського податку, оскільки це не давало

можливості ідентифікувати реальну базу стягнення фіскальних платежів за використання сільськогосподарських земель, що призвело до виникнення землекористувачів з надмірно високим рівнем концентрації земельних активів і врешті-решт прискорило агрохолдингізацію сільськогосподарського виробництва та поглибило кризові явища у соціально-економічному розвитку українського села.

Багаторічне використання названого фіскального інструменту призвело до надмірного викривлення системи фіскального регулювання сільськогосподарського землекористування в цілому і сприяло «вимиванню» потенційних податкових надходжень у бюджети територіальних громад базового рівня.

Одним з найбільш складних інституціональних розривів в системі податкового регулювання землекористування є відсутність набору інструментів, які прямо і опосередковано закладали б екологічну домінанту в діяльність землевласників та землекористувачів.

Посилення дієвості впливу інструментів податкового регулювання на процеси розширеного відтворення земельно-ресурсного потенціалу як необхідної передумови раціоналізації аграрного природокористування стане можливим за умови:

1) подальшої диференціації плати за землю, заснованої на земельній ренті, та розширення бази земельного оподаткування через введення прямих податкових регуляторів за використання земель водного фонду та земель лісгосподарського призначення;

2) більш активного використання механізму надання дотацій землевласникам та землекористувачам, які впроваджують ґрунтозахисні системи землеробства та виконують вимоги природоохоронних конвенцій щодо переходу на модель низьковуглецевого розвитку;

3) надання пільг при сплаті земельного та екологічного податку лише у виняткових випадках, якщо це стосується об'єктів, які мають унікальне природоохоронне значення;

4) перегляду ставок земельних податків через врахування світових трендів оцінки вартості земельних активів з метою упередження проявів заниження тієї частини земельної ренти, яка перерозподіляється на користь громадян України.

Список використаних інформаційних джерел

1. Крисак А. І. Фінансове забезпечення відтворення та охорони земель / А. І. Крисак, А. Б. Поліщук, Д. С. Нірода // Економіка та держава. – 2012. – № 9. – С. 47–50.

ПРОБЛЕМЫ НАЛОГОВОЙ СИСТЕМЫ РЕСПУБЛИКИ КАЗАХСТАН

С момента возникновения государства необходимым звеном экономических отношений в обществе являются налоги, изменение форм которых неизменно сопровождается преобразованием налоговой системы. Экономическая ситуация любой страны диктует необходимые условия для формирования налоговой политики, от прозрачности которой зависит стабильная налоговая система. Учитывая важную роль налогов в регулировании социально-экономических процессов возникает необходимость совершенствования налоговой системы, а также организации специального аппарата управления и контроля за налогами. В своем Послании народу Казахстана, Глава государства Нурсултан Назарбаев отметил, что, несмотря на негативное влияние мирового финансового кризиса, Казахстан сумел достойно преодолеть трудности и обеспечить экономический рост [1].

Совершенствование налоговой системы определяется такими объективными факторами, как необходимость государственного вмешательства в процесс формирования производственных отношений и социально-экономические границы налогообложения. Основные налоговые проблемы состоят в следующем:

1. Современная налоговая система еще сложна для понимания налогоплательщиков и эффективного управления со стороны налоговых органов. Это неизбежно ведет к излишним административным издержкам и порождает изощренные способы уклонения от налогов.

2. Налогообложение заставляет компании инвестировать средства и перестраивать баланс не по экономическим, а по налоговым причинам. Это отрицательно сказывается на качестве капиталовложений и распределении ограниченных ресурсов.

3. Большие различия в ставках личного подоходного обложения и обложения корпораций вынуждают компании принимать решения об инкорпорации по налоговым причинам [2].

Также действующая в Казахстане налоговая система вызывает множество нареканий со стороны предпринимателей, экономистов,

депутатов, государственных чиновников, журналистов и рядовых налогоплательщиков. Налоговая система, конечно, нуждается в совершенствовании. Но не на базе случайных идей, порой подхваченных, точнее, выхваченных из комплекса в западных странах, а порой, просто дилетантских. Все это обуславливает объективную необходимость пристального внимания к налоговой системе и глубокий анализ налоговых отношений. Поэтому можно предложить следующее: 1) проблемы определения пределов налогового администрирования должны решаться через установление пределов властных полномочий налоговых органов и их должностных лиц; 2) властные полномочия налоговых органов и их должностных лиц должны ограничиваться, с одной стороны, существованием конституционных прав и прав налогоплательщика и, с другой стороны, интересами самого государства; 3) налогоплательщики должны иметь реальные, а не нарисованные в законе объекты налогообложения; 4) Казахстану необходима в области налогообложения собственная научная школа или нескольких школ, способных не только усовершенствовать действующую налоговую систему, но предвидеть, спрогнозировать все экономические и социальные последствия от проведения в жизнь того или иного комплекса мероприятий; 5) Необходимо снижение налогового бремени, но не сверх меры. Налоги играют не только стимулирующую, но и ограничивающую роль. Чрезмерно низкие налоги могут привести к резкому взлету предпринимательской активности, что может вызвать ряд негативных последствий. Таким образом, совершенствование налоговой системы неразрывно связано с созданием прочного экономического базиса и стабильных политических условий общественного развития, от этого зависит формирование устойчивых предпосылок для постепенного превращения системы налогообложения в фактор экономического роста.

Список использованных информационных источников

1. Назарбаев Н. А. Послание Президента Республики Казахстан Н. Назарбаева народу Казахстана. Казахстан – 2050. Новый политический курс состоявшегося государства.
2. Налоги в Казахстане : учеб. пособие / Ф. С. Сейдахметова. – Алматы : LEM. – 160 с.

*К. М. Федина, к. е. н, асистент;
М. М. Колеснікова, студентка групи ФІН-31
Національний університет водного господарства
та природокористування, м. Рівне*

АКТУАЛЬНІ ПРОБЛЕМИ ПОДАТКОВОЇ ПОЛІТИКИ ТА ЇЇ ВПЛИВ НА ЕКОНОМІЧНИЙ СТАН КРАЇНИ

Проведення ринкових реформ значною мірою залежить від стану фінансів держави та її бюджету, через який держава акумулює кошти для фінансування пріоритетних напрямів розвитку економіки, соціальної сфери, культури тощо.

Бюджетні відносини потребують державного регулювання, яке досягається шляхом чіткої регламентації бюджетної діяльності через впровадження виваженої податкової політики.

В умовах перебудови економіки України, створення нових соціальних та економічних відносин у суспільстві, розбудови нашої держави як незалежної та самостійної, важлива роль відводиться податковій системі.

Податкова політика являє собою діяльність держави у сфері встановлення і стягнення податків. Головними критеріями податкової політики є економічна ефективність і соціальна справедливість. Ключовим питанням податкової політики України в сучасних умовах є формування податкової системи, орієнтованої на економічне зростання. Висновки економічної теорії та історичний досвід різних країн показують, що економічному зростанню сприяє така податкова система, яка забезпечує доходи держави, але, по можливості, менше зачіпає ринковий механізм.

Держава, виражаючи інтереси суспільства в різних сферах життєдіяльності, виробляє та впроваджує відповідну політику: економічну, соціальну, екологічну, демографічну тощо. При цьому як засоби взаємодії об'єкта і суб'єкта державного регулювання соціально-економічних процесів використовуються фінансово-кредитні та цінові механізми [1].

Визначивши свою економічну політику, держава визначає напрямки розвитку, а також стратегію і тактику досягнення встановленої мети. Ось чому податкова політика і податкова система мають чітку цілеспрямованість на вирішення конкретних завдань і проблем.

Історія розвитку системи оподаткування свідчить про те, що податки можуть бути не лише джерелом наповнення бюджетів різних рівнів, а й інструментом регулювання тих чи інших соціально-економічних процесів – перерозподілу доходів між членами суспільства, стимулювання окремих видів господарської діяльності та обмеження розвитку інших тощо. Свідоме використання державою податків для досягнення певної мети проходить у рамках її податкової політики [2].

Суть, структура та роль системи оподаткування визначаються податковою політикою, яка є виключним правом держави, яка самостійно проводить цю політику в країні, виходячи з завдань соціально-економічного розвитку. Через податки, пільги та фінансові санкції, а також обов'язки по сплаті податків і відповідальність за порушення норм податкового законодавства, які виступають невід'ємною частиною системи оподаткування, держава висуває єдині вимоги до ефективного ведення господарства в країні.

Якщо податки економічно не обґрунтовані, то вони пригнічують розвиток підприємств, і стимули до праці та спричиняють несправедливий перерозподіл доходів між соціальними групами.

Відсутність податків паралізує фінансову систему держави в цілому, робить її недієздатною і в кінцевому підсумку – позбавленою будь-якого сенсу.

Податки стають ефективним знаряддям втілення державної політики з питань економіки та соціального розвитку. За допомогою податків здійснюється перерозподіл валового внутрішнього продукту в територіальному та галузевому аспектах, а також між різними соціальними групами. Цей перерозподіл згладжує вади ринкового саморегулювання, створює додаткові стимули для ділової та інвестиційної активності, мотивації до праці, підтримання рівня зайнятості.

Проте не слід забувати, що податки є ще й дуже небезпечним інструментом у розпорядженні держави. Адже без наукової концепції податкової політики вони можуть гальмувати економічний розвиток

держави. Концепція податкової політики держави повинна містити обґрунтовані висновки щодо впливу оподаткування на результати господарської діяльності підприємств та організацій, обсяг, напрямки й характер інвестицій, розмір і структуру фонду споживання, галузеву й територіальну структуру економіки [3].

Податкова політика повинна передусім сприяти росту обсягів накопичення, створення умов, які полегшують оновлення капіталів підприємств. З одного боку, податки зобов'язані забезпечити стабільну фінансову базу держави, а з іншого – залишити достатньо коштів підприємствам та громадянам з метою збереження максимальної зацікавленості у результатах їх діяльності. Регулювання нових економічних відносин потребує гнучкої податкової політики, яка б дала змогу оптимально пов'язати інтереси держави з інтересами платників податків [4].

Отже, історія податкової політики зводиться до пошуків ідеалів оптимального оподаткування. При цьому держава не може задовольнитися лише загальними пропорціями розподілу ВВП. Вона повинна враховувати інтереси кожного підприємства, кожного члена суспільства. Іншими словами, податкова політика повинна влаштовувати і державу, і платників податків.

Список використаних інформаційних джерел

1. Іванов Ю. Б. Проблеми розвитку податкової політики та оподаткування : монографія / Ю. Б. Іванов. – Харків : ВД «ІНЖЕК», 2007. – 448 с.
2. Бабич Л. Я. Аналіз податкової системи і пропозиції щодо її вдосконалення / Бабич Л. Я. // Економіка України. – 1999. – № 9.
3. Піхоцький В. Сучасні вимоги до реформування податкової системи в Україні / В. Піхоцький // Економіст. – 2002. – № 11. – С. 20–23.
4. Єфименко Т. І. Податкове регулювання економічного розвитку / Т. І. Єфименко: екон. наук. – К., 2003. – С. 36–37.

ОСНОВНЫЕ НАПРАВЛЕНИЯ СОВЕРШЕНСТВОВАНИЯ НАЛОГОВОЙ СИСТЕМЫ РЕСПУБЛИКИ ТАДЖИКИСТАН В ЦЕЛЯХ ОПТИМИЗАЦИИ НАЛОГОВОЙ НАГРУЗКИ

Разработка теоретических подходов к формированию в Республике Таджикистан эффективной системы налогообложения должна учитывать стратегические цели социально-экономического развития, направленные на стимулирование инновационной активности экономических агентов и переход к инновационному экономическому росту и повышению конкурентоспособности на мировых рынках. Национальная концепция налогообложения должна определять общий характер и особенности реформирования и совершенствования налоговой системы. Она представляет собой совокупность системных подходов, критериев, институтов и инструментов налоговых отношений, которые выявляются в процессе противоречивого взаимодействия интересов и мотиваций основных субъектов налоговой системы.

На данный момент налоговая система республики структурирована по двум направлениям: по характеру обложения – на прямые и косвенные налоги, по распределению налоговых поступлений между бюджетами – на республиканские и местные. Всего в Налоговом кодексе предусматривает уплату 10 налогов, из них 8 – республиканские и 2 – местные [2]. В 2016 году доля 6 видов налогов в общих поступлениях налогов, собираемых налоговыми органами, составило 77 процентов, в том числе социальный налог (25,2 %), налог на добавленную стоимость (19 %), подоходный налог с физических лиц (15,1 %), налог с пользователей автомобильных дорог (6,1 %), налог на прибыль юридических лиц (5,2 %) и акцизы (4,6 %). Доля других налогов, таких как земельный налог (0,8 %), и налог с продаж алюминия первичного (1 %), в общих поступлениях доходов бюджета незначительна [1]. Доля прямых налогов по сравнению косвенных налогов в 2015/2016 увеличились на 0,4 %. В 2014/2015 году прямые налоговые поступления в государственный бюджет по сравнению косвенных налогов показывает обратное, на 0,7 % уменьшение. При этом доля доходов, собираемых Налоговым комитетом при Правительстве РТв текущих доходах государственного бюджета 60,5 % в 2014 году, 68 %

в 2015 году, 77,1 % в 2016 году соответственно, это эквивалентно 22,5 % ВВП в 2014 года, 22,8 % ВВП в 2015 году и 23 % ВВП в 2016 году. Местные бюджеты за этот период достигли 100,2%, а сумма 279,9 млн сомони, полученные из государственного бюджета, где она превышает сумму 280,3 млн сомони по сравнению с запланированным бюджетом [1]. Реальная налоговая нагрузка по отраслям национальной экономики неравномерна и по стране, и по регионам. В выгодных условиях находятся сферы финансовая, торговли и обслуживания, в которых срок оборота капитала меньше и окупаемость затрат быстрее, чем производственной. При высоком уровне доходов банковская сфера имеет низкую налоговую нагрузку – около 4 % всех налоговых поступлений, в то время как доля промышленности составляет около 78,9 %.

В нынешних условиях есть вероятность того, что с изменением экономической ситуации будет изменена налоговая политика в Республике Таджикистан. В этот период изменения в Налоговом кодексе Республики Таджикистан и дополнений в настоящий Кодекс с целью стимулирования малого и среднего предпринимательства, увеличение экспорта республики, улучшение сбора налогов средства, устранение текущих налоговых привилегий, поиск новых источников и т. д. принимаются во внимание. Бюджетно-налоговый механизм не может быть эффективным, если политика государственных доходов, прежде всего налоговых, не согласовано с политикой государственных расходов. При этом бюджетно-налоговая политика должна быть нацелена на повышение эффективности бюджетных расходов и на оптимизацию их структуры.

На наш взгляд, совершенствования налоговой системы в Республике Таджикистан возможно на основе оптимизации налоговой нагрузки.

Список использованных информационных источников

1. О Концепции налоговой политики Республики Таджикистан на среднесрочный период [Электронный ресурс] : постановление правительства РТ от 1 октября 2016 г. № 541. – Режим доступа: www.minfin.tj. – Название с экрана.
2. Налоговый Кодекс Республики Таджикистан: г. Душанбе 14.11.2016 № 1367 стр. 458 [Электронный ресурс]. – Режим доступа: www.andoz.tj. – Название с экрана.

НЕДОЛІКИ ПОДАТКОВОЇ СИСТЕМИ УКРАЇНИ

Найважливішим джерелом формування доходів будь-якої країни є податки. Саме вони лежать в основі формування державного бюджету та становлять переважну його частину (у 2016 році податкові надходження становили 494,66 млрд грн (83,11 % від загального розміру доходів), що у порівнянні з 2015 роком більше на 84,69 млрд грн (20,66 %)). Станом на 2017 рік план податкових надходжень до бюджету виконано на 57 %, що складає 60 6815 млн грн до державного бюджету.

Податок як категорія зародився ще при первіснообщинному ладі, тому що ще з того часу члени общини віддавали вождю частину свого урожаю чи будь-якої здобичі за виконання ним своїх функцій, пов'язаних з керівництвом, прийняттям рішень. Розвиток цивілізації свідчить про те, що в ході цього процесу в різних країнах вводились різноманітні податки: на землю, на майно, на спадщину, бджіл, коней, собак, подушні податки, податки на неодружених чоловіків, на вікна, двері і навіть на бороду [2].

В процесі розвитку суспільства змінювалися форми та функції податків, але не змінювалась їхня сутність. Вчений Адам Сміт вперше дав визначення категорії «податок» – це тягар, що накладається державою у формі закону, який передбачає і його розмір, і порядок сплати» [1].

Отже, податок – це обов'язковий платіж до бюджету держави, який стягується з фізичних та юридичних осіб – платників податків згідно чинного законодавства.

Податкові системи країн світу мають значні відмінності, що пов'язано з державним управлінням, рівнем життя населення. В Україні ж податкова система поділяється на загальну та спрощену. За загальною системою податки стягуються з переважної більшості платників, а за спрощеною – з сільськогосподарських виробників та суб'єктів малого бізнесу (з метою сприяння їх розвитку).

На те, що податкова система України є недосконалою вказує ряд факторів:

- ухиляння великої кількості громадян від сплати податків
- активізація розвитку тіньової економіки
- низький рівень життя населення
- часті обурення громадян та мітинги з приводу податкової політики держави

Більшість податкових ставок є надто високими для громадян. Для порівняння в США та багатьох європейських країнах податкові ставки знаходяться в діапазоні від 5 до 40 %.

Ставка ПДВ в Китаї та Японії становить всього 5 %, в Британії – 17,5 %, в Франції не перевищує 5,5 %, в Німеччині – 15 %, тоді як в Україні – 20 %.

Однією з основних проблем податкової системи України вчені вважають її нерівномірний характер, тобто поділ системи оподаткування на загальну і спрощену. Також важливим аспектом є структура податкової системи, тобто відсоткове співвідношення прямих та непрямих податків. Переважання непрямих податків не є позитивним показником, тому що це вказує на низький рівень доходів більшості населення, що обмежує масштаби прямих податкових надходжень. Частка непрямих податків в Німеччині складає 45,2 %, в Італії – 48,9 %, у Франції 56,6 %, в Україні – 56,6 %.

Більшість економістів Західної Європи вважають, що витрати держави на обслуговування податкової системи та витрати платника повинні бути максимально низькими, податковий тягар не повинен згубно діяти на економічну активність платника, процес оподаткування повинен позитивно діяти на розподіл доходів та сприяти максимальному забезпеченню справедливості, оподаткування не повинно бути перешкодою на шляху до раціональної організації виробництва та до його орієнтації на структуру попиту [3].

Список використаних інформаційних джерел

1. Смит А. Исследование о природе и причинах богатства народов / Смит А. – Москва : Соцэкгиз, 1935.
2. Годорожа С. П. Принципи побудови податкової системи / С. Годорожа // Наукові праці Кіровоградського національного технічного університету. – 2009. – № 16, ч. II.
3. Бечко П. К. Основи оподаткування / П. К. Бечко, О. А. Захарчук. – Київ : Центр учб. л-ри, 2009. – 180 с.
4. Державна служба статистики України [Електронний ресурс] : сайт. – Режим доступу: <http://www.ukrstat.gov.ua/> – Назва з екрана.

*Е. И. Борисова, к. э. н., доцент
Карагандинский экономический
университет Казпотребсоюза
г. Караганда, Республика Казахстан*

**РОЛЬ КОММЕРЧЕСКИХ БАНКОВ НА ФОНДОВОМ
РЫНКЕ РЕСПУБЛИКИ КАЗАХСТАН**

В большинстве стран коммерческие банки играют на рынке ценных бумаг важнейшую роль и их значимость не подвергается сомнению.

Коммерческие банки могут выступать на рынке ценных бумаг в качестве эмитентов собственных акций, облигаций, могут выпускать депозитные, сберегательные сертификаты и другие ценные бумаги; в роли инвесторов, приобретая ценные бумаги за свой счет и в роли профессиональных участников рынка ценных бумаг. Согласно Закону Республики Казахстан от 31 августа 1995 года «О банках и банковской деятельности в Республике Казахстан», банки вправе осуществлять следующие виды профессиональной деятельности на рынке ценных бумаг: брокерскую, дилерскую, кастодиальную, трансфер-агентскую [1].

В современных условиях коммерческие банки на рынке ценных бумаг обладают правом осуществлять посреднические операции, получая комиссионное вознаграждение.

Одной из причин уменьшения количества брокеров-дилеров на РЦБ является пенсионная реформа, вследствие которой создан Единый Накопительный Пенсионный Фонд (ЕНПФ) и была прекращена деятельность 11 накопительных пенсионных фондов (НПФ) [2].

Несмотря на развитую инфраструктуру финансового рынка и достаточно полноценную историю его становления, необходимо отме-

тить, что рынок ценных бумаг в Республике Казахстан достаточно пассивен.

Причинами слабой развитости рынка ценных бумаг являются:

- информационная неосведомленность и неграмотность населения (граждане по-прежнему вкладывают свои свободные денежные средства в покупку недвижимости, автомобиля, банковские депозиты и др.);
- отсутствие развитой, полноценной коммуникационной политики со стороны профессиональных участников РЦБ;
- недостаточный уровень доверия к инвестиционному процессу в экономике;
- централизация представителей рынка ценных бумаг в таких городах, как Алматы и Астана;
- отсутствие грамотного централизованного подхода к региональным инвесторам;
- отсутствие широкого спектра привлекательных ценных бумаг, нехватка высокодоходных финансовых инструментов;
- недостаточное количество инвесторов на РЦБ;
- несовершенство законодательства и норм регулирования по ЦБ.

Подводя итог, хотелось бы сказать, что на сегодняшний день все адекватно оценивают ситуации, есть понимание всех проблем и желание их решать. Государство всерьез занимается повышением уровня доверия и осведомленности населения. Также для полноценного развития необходимо расширить перечень финансовых инструментов, усовершенствовать законодательство, привлечь на рынок новых профессиональных участников.

Список использованных информационных источников

1. О банках и банковской деятельности в Республике Казахстан : Закон Республики Казахстан от 31 августа 1995 года.
2. Айтымбетова А. Н. К вопросу организации и эффективного управления портфельным инвестированием в банках второго уровня Республики Казахстан / А. Н. Айтымбетова, Г. К. Исаева // Вестник КазНУ. Серия экономическая. – 2014. – № 6. – С. 108–116.

МІКРОФІНАНСОВА СТАБІЛЬНІСТЬ БАНКУ У СИСТЕМІ ФІНАНСОВОЇ СТАБІЛЬНОСТІ

На даний час стан дослідження фінансової стабільності вітчизняних банків характеризується відсутністю чіткого та єдиного підходу до її трактування та обмеженістю комплексних моделей, за допомогою яких можна виконати відповідний аналіз. За таких умов виникає потреба у додаткових дослідженнях теоретичних основ фінансової стабільності та удосконаленні існуючих методів її оцінки.

В економічній літературі поняття фінансової стабільності розглядається, в основному, через пояснення стабільності фінансової системи, тобто на макроекономічному рівні. Зокрема, НБУ визначає, що фінансова стабільність – це стан фінансової системи, за якого вона здатна належним чином виконувати основні функції, такі як фінансове посередництво та здійснення платежів, а також протистояти кризовим явищам [1]. У цілому, макрофінансова стабільність є рівноважним станом фінансової системи національної економіки, що складається з фінансових установ, інфраструктурних інститутів та зв'язків між ними через фінансові ринки. Тому макрофінансова стабільність залежить від стану кожного цього елементу.

Фінансовий ринок України є банкоцентричним, тому макрофінансова стабільність головним чином визначається надійністю, збалансованістю та здатністю зберігати стійку рівновагу протягом тривалого часу окремих банківських установ та всієї банківської системи. Тож важливим елементом забезпечення макрофінансової стабільності є оцінка стану об'єктів регулювання не лише на макрорівні, а і на мікрорівні.

Стабільність банківської системи – це комплексна характеристика її стану, при якому реалізується її сутність і призначення в економічній системі країни, адекватно та ефективно виконуються її функції; забезпечується спроможність підтримувати рівновагу та відновлювати стан після зовнішніх потрясінь чи посилення диспропорцій, будь-яких відхилень від безпечних параметрів, спричинених кризовими явищами

(падінням економіки, фінансовою кризою, трансформацією економіки тощо) [1]. Забезпечення системної стабільності банківської системи в цілому є метою макропруденційного нагляду НБУ, інструментами якого є індикатори фінансової стабільності, запропоновані МВФ.

На мікрорівні управління фінансовою стабільністю банку з урахуванням впливу зовнішніх та внутрішніх чинників доцільно здійснювати на основі такого твердження: сучасний банк зі своїм внутрішнім потенціалом та характеристиками фінансового стану в певний часовий період функціонує в економічній системі, для якої характерна множинність параметрів, позитивних та негативних економічних імпульсів. Тому внутрішня та зовнішня стабільність банку повинні формуватись у взаємозв'язку та продукувати узагальнену синергетичну стабільність діяльності – мікрофінансову стабільність.

Незважаючи на участь в обговоренні проблем фінансової стабільності як науковців, так і практиків, досі тлумачення мікрофінансової стабільності немає. Можливо, така ситуація пов'язана з тим, що в Україні немає єдиної законодавчої бази, яка б регулювала мікрофінансову діяльність. На нашу думку, характеристика мікрофінансової стабільності повинна базуватися на аналізі та оцінюванні показників діяльності банку, що характеризують його фінансовий стан. Основними напрямками такого аналізу є: фінансова стійкість, ліквідність, платоспроможність, прибутковість та ризикованість діяльності. Мікрофінансова стабільність банку відображає його здатність виконувати свої функції в процесі адаптації до зовнішнього середовища при позитивній зміні показників фінансового стану установи чи підтриманні їх у певних межах, незалежно від впливу різноманітних факторів, за рахунок внутрішніх ресурсів.

Отже, в управлінському процесі щодо оцінки та забезпечення фінансової стабільності банків необхідно диференційовано розглядати макрофінансову та внутрішню, зовнішню і синергетичну мікрофінансову стабільність як результат функціонування банківської системи на різних рівнях з урахуванням впливу на неї зовнішніх та внутрішніх чинників та синергетичного підходу.

Список використаних інформаційних джерел

1. Офіційне інтернет-представництво Національного банку України [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <https://www.bank.gov.ua/control/uk/index> (дата звернення: 28.09.17).

БАНКИ І РЕАЛЬНИЙ СЕКТОР ЕКОНОМІКИ: ОСОБЛИВОСТІ ВЗАЄМОДІЇ

Економічне зростання та забезпечення оптимальних умов для розвитку банківської системи можливі лише за ефективної взаємодії з реальним сектором економіки. Дослідження особливостей цієї взаємодії дасть можливість обґрунтувати пропозиції щодо формування та запровадження механізму синхронізації процесів розвитку цих секторів економіки.

Оцінка напрямів взаємодії банківського та реального секторів економіки на основі офіційних статистичних даних [1, 2] дала можливість виділити наступні особливості:

- фінансова неспроможність підприємств прямо позначається на зниженні конкурентоспроможності банків, які їх обслуговують;
- зниження ефективності діяльності підприємств реального сектору економіки провокує зростання попиту на кредитні ресурси банків;
- низький рівень поточної платоспроможності промислових підприємств не зацікавляє банківські інститути здійснювати інвестування коштів в їх діяльність;
- залежність між зростанням капітальних інвестицій та банківським кредитуванням є прямою;
- у структурі кредитного портфеля банків домінують кредити в розвиток переробної промисловості, торгівлі й операції з нерухомістю;
- падіння промислового виробництва спричинене нестабільністю на грошовому ринку;
- низький рівень довіри до банків негативно позначається на обсягах коштів, залучених на банківські рахунки;
- погіршення платіжної дисципліни підприємств негативно позначається на якості кредитного портфеля банків.

Отже, враховуючи диспропорційність розвитку банківського та реального секторів можна стверджувати про відсутність дієвого способу залучення ресурсів в економіку. На нашу думку, одним із таких механізмів може стати кластерна модель інституційної взаємодії

між банками, небанківськими фінансовими установами, різними секторами підприємництва та регіональної влади, яка має будуватися згідно із стратегією соціально-економічного розвитку конкретної територіально-адміністративної одиниці, адже для забезпечення економічного розвитку підприємництва важливим є розуміння здатності органів влади та банківського сектору адаптувати фінансові ресурси до економічних умов. Функціонування кластеру за участю банків та небанківських установ має позитивні сторони: збільшення капіталу, розширення кількості клієнтів, створення нових продуктів, диверсифікацію кредитного портфелю, зниження операційних витрат.

Основними стимулюючими заходами розвитку позитивної співпраці банків та реального сектору економіки повинні стати введення пільг для банків-членів кластеру; стимулювання та активізація співпраці банків із місцевими органами виконавчої влади; субсидіювання відсоткової ставки за кредитами для започаткування нового виду діяльності тощо. Продуктом діяльності фінансового кластера повинен бути кластерний капітал та кредит для фінансування цільових інвестиційних проектів і програм.

Кластерне об'єднання банківських та небанківських установ як важливий напрям вирішення проблеми дефіцитності довгострокових ресурсів банківської системи для кредитування економіки передбачає виокремлення головного банку (наприклад, регіональний (муніципальний) банк), на базі якого можливо було б концентрувати фінансові ресурси, спрямовуючи їх на підтримку реального сектору. Установлення системи фінансових зв'язків усередині кластера між банками та підприємствами реального сектору дозволить зберегти банківську систему та сконцентрувати ресурси без підвищення ризикованості діяльності для усіх учасників.

Таким чином, запровадження механізму участі регіональних банків в умовах кластерних систем активізує підприємницьку активність, підвищить рівень зайнятості населення, виробництва та споживання продукції, що, зі свого боку позначиться на результатах діяльності банківської системи.

Список використаних інформаційних джерел

1. Державна служба статистики [Електронний ресурс]: офіц. сайт. – Режим доступу: <http://www.ukrstat.gov.ua>. – Назва з екрана.
2. Національний банк України [Електронний ресурс]: офіц. сайт. – Режим доступу: <https://www.bank.gov.ua/control/uk/index>. – Назва з екрана.

*І. О. Доценко, к. е. н., доцент;
І. Є. Ремінна, магістрант
Хмельницький національний університет
м. Хмельницький*

БЮРО КРЕДИТНИХ ІСТОРІЙ ЯК ОСНОВА МІНІМІЗАЦІЇ КРЕДИТНИХ РИЗИКІВ

Ефективність мінімізації кредитного ризику багато в чому залежить від своєчасного виявлення та попередження шахрайства на етапі прийняття рішення в процесі кредитування.

Саме бюро кредитних історій та їх діяльність направлена на допомогу кредиторам у прийнятті рішення про видачу кредиту. Співпраця бюро кредитних історій з банками допомагає підвищити та покращити інформованість останніх не лише щодо потенційних позичальників, а також до існуючих, особливо в процесі зростання проблемної заборгованості. Це сприятиме вдосконаленню контролю за існуючими кредитами, а також уникненню видачі безперспективних позик.

На сьогодні в Україні зареєстровано 10 бюро кредитних історій: ПрАТ «Перше всеукраїнське бюро кредитних історій», ПрАТ «Міжнародне бюро кредитних історій», ТОВ «Українське бюро кредитних історій», ТОВ «Бюро кредитних історій «Русский стандарт», ТОВ «Незалежне бюро кредитних історій», ТОВ «Бюро кредитних історій «Українське кредитне бюро», ТОВ «Універсальне бюро кредитних історій», ПАТ «Бюро кредитних історій «Фенікс», ТОВ «Роздрібне бюро кредитних історій», ПАТ «Бюро кредитних історій «Кредит сервіс» [1].

Актуальність дослідження та аналізу роботи бюро кредитних історій, а також безпосередньої співпраці з комерційними банками зумовлена новими змінами в законодавстві в частині можливості останніх обмінюватись інформацією з бюро кредитних історій (при здійсненні аналізу фінансового стану позичальника). Так, Постановою від 30 червня 2016 року № 351 НБУ затвердив Положення про визначення банками України розміру кредитного ризику за активними банківськими операціями [2], тим самим анулювавши Положення 23 про порядок формування та використання банками України резервів для відшкодування можливих втрат за активними банківськими операціями, прийняте чотири роки тому. Новим Положенням вво-

диться обов'язкове врахування ймовірності дефолту позичальника ще на стадії оцінки можливості видачі кредиту, а не визначення його класу за тим, наскільки він якісно і вчасно здійснював повернення кредитних ресурсів. А це означає, що резерви під кредитні операції формуватимуться ще до того, як станеться негативна подія, а не за фактом настання проблем у позичальника, як було до прийняття цього нормативного документа.

Також згідно з новими правилами, якщо за кредитом була здійснена реструктуризація (продлонгація, зміна умов сплати, зниження процентної ставки), то він автоматично вважається дефолтним, що зобов'язує формувати під нього резерви у всій сумі. Якщо ж кредит не погашається більше 60 днів, він також вважається проблемним, так само як і кредити, ставка за якими нижча, ніж ставка залучених банком ресурсів. Для фізичних осіб поріг становить 90 днів замість 180, як було до того. Особливим питанням є питання застави, вимоги до якої стали суворішими, а саме не лише знизився перелік застави, яку комерційний банк може враховувати під час розрахунку кредитного ризику, але й якщо в банківських установах кредит підкріплений заставою, яка вилучена з переліку, то їм необхідно залучати додаткові гарантії повернення кредитних коштів або ж доформовувати резерви. Крім того, збільшились ставки резервування під кредитний ризик.

Разом з тим, необхідною умовою існування бюро кредитних історій є активне банківське кредитування, зокрема споживче. Тому, на сьогодні, в умовах жорсткої кредитної політики, робота бюро кредитних історій не має широкого розповсюдження. Проте, володіючи значними обсягами інформації, кредитні бюро можуть розвиватись в напрямі аналітичних послуг, розробки спектру спеціалізованих систем підтримки прийняття рішень та управління ризиками.

Список використаних інформаційних джерел

1. Єдиний реєстр бюро кредитних історій [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <https://nfp.gov.ua/files/reestry/Reestr-BKI/БКИ.xls>. – Назва з екрана.
2. Національний банк України [Електронний ресурс] : офіц. сайт. – Режим доступу: <https://bank.gov.ua/doccatalog/document?id=40819104>. – Назва з екрана.

ФІНАНСОВА БЕЗПЕКА, СТАБІЛЬНІСТЬ ТА СТІЙКІСТЬ ЯК ЯКІСНІ ХАРАКТЕРИСТИКИ ДІЯЛЬНОСТІ БАНКУ

Економічна ситуація, що постійно змінюється, нові фінансові реалії та кризові явища актуалізували увагу до проблем оцінки діяльності економічних суб'єктів, у тому числі банків. Достатньо часто для характеристики їх функціонування використовуються терміни фінансової безпеки, надійності, стійкості та стабільності, проте і досі у наукових колах тривають дискусії щодо сутності цих категорій, їх взаємозв'язків й взаємозалежностей [1, 2]. Присутнє лише розуміння того, що ці поняття означають, яким чином об'єкт спроможний реагувати на впливи зовнішнього середовища, зберігати та підтримувати певну поведінку впродовж деякого часу.

Згідно з теорією складних систем, до яких відносяться і банки, їх стійкість може трактуватися двояко. Класичне уявлення про стійкість полягає у вивченні стану та динаміки поведінки систем при відхиленнях від стану рівноваги, що викликані зовнішніми впливами, в умовах некризового розвитку самих систем, що певним чином не відповідає сучасному стану речей. Неокласичний підхід полягає у вивченні якісних змін траєкторії еволюції системи при зміні структури самої системи та її взаємодії із зовнішньою системою. Стійкою вважається система, якщо відносно малі її зміни будуть призводити до відповідно малих змін у динаміці її поведінки.

Стабільність передбачає динамічну характеристику системи, складовою якої є стійке функціонування (динамічний баланс інтересів стейкхолдерів) у часі, тобто по суті це співпадає із функцією організації. Тому фінансова стабільність означає неохильність банку до руйнівних змін фінансового стану у довгостроковій перспективі, а також спроможність здійснення ефективної діяльності.

Фінансова безпека має дві сторони – внутрішню і зовнішню. Внутрішня – це показник цілісності або гомеостазу системи, зовнішня – спроможність системи взаємодіяти із середовищем без порушення гомеостазу останнього. Таким чином, безпека економічної системи характеризується також через спроможність системи до функціонування (виживання), тобто через збереження структурної стійкості, але з точки зору не процесу, а результату поведінки системи (табл. 1).

Таблиця 1 – Змістовні складові термінів, що характеризують якість діяльності банку

Складова	Фінансова стабільність банку	Фінансова стійкість банку	Фінансова безпека банку
Структурно-ресурсна	Збалансованість активів та пасивів, достатня ліквідність активів, наявність необхідних резервів	Спроможність банку виконувати свої функції поза залежності від дії зовнішніх та внутрішніх факторів	Спроможність у будь-якій ситуації без затримки виконувати свої зобов'язання
Часова	Як продовжений стан, складається з окремих показників на конкретні дати	Спроможність протистояти зовнішнім та внутрішнім загрозам у короткостроковій перспективі	Тривала динамічна рівновага, за якої реалізуються цілі діяльності банку
Еволюційна	Визначається за відносно довгий період часу на основі системи показників	Визначається на конкретний момент часу на основі поточних показників	Характеризується запасом міцності, виходячи з оцінки майбутніх загроз

Отже, стабільність банку можна визначити через його стійкість у певні проміжки часу при взаємодії із зовнішнім середовищем й забезпечення спроможності відповідати на дію збуджень, а, отже, зберігати структуру цілісність, безпеку системи, структуру зовнішніх та внутрішніх зв'язків, спроможність реалізовувати свої функції найбільш ефективним чином впродовж всього періоду функціонування банку. Цей підхід дозволяє, інтегруючи уявлення про всі ризики, розробляти стратегії управління та забезпечувати безпечне функціонування банку. Пріоритетним завданням системи управління ефективністю банку є створення механізму управління змінами, спроможного забезпечити якість функціонування в умовах невизначеності на основі поєднання структурно-організаційного та процесно-функціонального підходів.

Список використаних інформаційних джерел

1. Геселева Н. В. Фінансова стабільність та стійкість банківських установ в сучасних умовах / Н. В. Геселева, Н. В. Мельник, Ю. І. Клименко // Вісник Київського національного університету технологій та дизайну. Сер. : Економічні науки. – 2015. – № 2. – С. 22–27.
2. Жукова Т. О. Фінансова стійкість та стабільність банків в умовах кризових явищ у банківській системі України / Т. О. Жукова // Вісник Хмельницького національного університету. Економічні науки. – 2016. – № 3 (1). – С. 164–167.

**С. Б. Єгоричева, д. е. н., професор;
С. М. Слинько, магістрант**
*Вищий навчальний заклад Укоопспілки
«Полтавський університет
економіки і торгівлі»
м. Полтава*

РОЗВИТОК ВІТЧИЗНЯНОГО РИНКУ ПОСЛУГ ЗІ СПОЖИВЧОГО КРЕДИТУВАННЯ У СУЧАСНИХ УМОВАХ

Важливим сегментом ринку послуг з кредитування домогосподарств в Україні є ринок послуг зі споживчого кредитування, на якому діють такі фінансові установи, як банки, кредитні спілки, ломбарди, фінансові та страхові компанії.

Що стосується діяльності банків, то незважаючи на складну соціально-економічну ситуацію в Україні та погіршення очікувань економічних суб'єктів, обсяги споживчого кредитування поступово зростають, на відміну від ситуації з кредитуванням інших секторів економіки. Так, якщо за 2016 р. – 8 місяців 2017 р. загальні обсяги наданих банками кредитів зменшилися на 2,5 %, обсяги кредитів домогосподарствам – на 7,56 %, то обсяги споживчого кредитування зросли на 4,4 %, до 109,5 млрд грн [1].

Кредитні спілки за 2016 р. – перше півріччя 2017 р. мають низхідну динаміку споживчого кредитування: якщо загальний обсяг виданих кредитів збільшився на 4,2 %, то обсяг споживчих зменшився майже на 6 %, до 1 035,2 млн грн. Найбільшу активність на ринку послуг зі споживчого кредитування демонструють ломбарди, які за останні роки практично подвоїли обсяги виданих фінансових кредитів населенню: зокрема, за 2016 рік вони склали 16 718,0 млн грн.

У цілому, розвиток ринку послуг зі споживчого кредитування гальмують фінансово-економічна та політична нестабільність; низький життєвий рівень населення, що обумовлює його низьку кредитоспроможність; висока вартість споживчих кредитів, яка у ломбардах досягає 200 % річних; недостатньо надійні методики аналізу кредитоспроможності фізичних осіб, які застосовують фінансові установи, що призводить до погіршення якості їх кредитних портфелів; нерозвиненість інфраструктури ринку кредитних послуг (бюро кредитних історій, кредитні брокери й агенти); недостатня фінансова освіченість населення; недосконалість законодавчої бази та неефективний захист прав позичальників. На жаль, характерними рисами взаємовідносин фінансових установ, зокрема, і банків, з позичальниками-фізичними

особами стали оманлива реклама, несправедливі умови кредитних договорів, заборона дострокового погашення кредиту, приховування реальної його вартості, нав'язування додаткових та супутніх послуг та ін.

Утім, прийняття нового Закону України «Про споживче кредитування» [3], який набрав чинності 10 червня 2017 року, надає підстави для сподівань щодо покращення ситуації на ринку кредитних послуг. Важливо, що зазначений закон прийнятий у рамках гармонізації вітчизняної законодавчої бази з європейською, як того вимагає Угода про асоціацію з ЄС.

Законом визначено вимоги до реклами та перелік обов'язкової інформації, що повинна надаватися кредитною установою, зокрема, щодо зазначення інформації про ефективну процентну ставку. Встановлено обов'язкові умови договору про споживчий кредит, при цьому умови, що обмежують права споживача порівняно з законом, є нікчемними. Визначено право споживача на відмову, без пояснення причин, від договору про споживчий кредит впродовж 14 днів з дня його укладення. Договір про споживчий кредит повинен укладатися лише у письмовій формі, під якою розуміється документ у паперовому або електронному вигляді. Позичальник матиме право в будь-який час повністю або частково достроково повернути споживчий кредит.

Законом «Про споживче кредитування» вперше встановлюються і вимоги до діяльності кредитних посередників, які були конкретизовані у відповідних документах НБУ та Нацкомфінпослуг.

Отже, можна констатувати, що у законі закріплюється механізм споживчого кредитування, який максимально захистить права та інтереси, насамперед, споживачів кредитних послуг, що, в свою чергу, позитивно вплине на розвиток добросовісної конкуренції на ринку фінансових послуг.

Список використаних інформаційних джерел

1. Національний банк України [Електронний ресурс] : офіц. інтернет-представництво. – Режим доступу: <https://bank.gov.ua/control/uk/index>. – Назва з екрана.
2. Національна комісія, що здійснює державне регулювання у сфері ринків фінансових послуг [Електронний ресурс] : офіц. сайт. – Режим доступу: <https://nfp.gov.ua/>. – Назва з екрана.
3. Про споживче кредитування [Електронний ресурс] : Закон України від 15 лист. 2016 р. № 1734-VIII / Законодавство України : [веб-сайт Верховної Ради України]. – Режим доступу: <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/1734-19>. – Назва з екрана.

СИСТЕМАТИЗАЦІЯ ПОНЯТТЯ «РИЗИК»

Діяльність банків завжди пов'язана із ризиком при проведенні будь-якої операції. Саме від налагодженого процесу управління ризиками залежить ефективність діяльності будь-якого банку. Для здійснення успішного управління необхідно визначити сутність ризику.

В економічній літературі поняття «ризик» трактується неоднозначно. Це пов'язано з різноманітністю ризиків та у наукових працях наявні різні підходи до визначення категорії «ризик». Існує дві теорії ризику: класична та неокласична. Класична теорія (Дж. С. Миль та Н. У. Сеніор) ототожнювали ризик з математичним очікуванням втрат, які можуть статися в результаті обраного рішення, тобто під поняттям ризику у даній теорії розуміється можливий матеріальний збиток, що може бути завданий виконанням певного рішення. Дане тлумачення ризику є дещо однобічним. Воно спричинило розвиток іншої теорії, неокласичної. Ця теорія виникла у 20–30-ті рр. XX ст. в Англії та Франції. Представники неокласичної теорії – Ф. Х. Найт, А. Т. Маршалл та А. С. Пігу. Вони під ризиком розуміли загрозу того, що підприємець зазнає збитків у вигляді додаткових витрат чи одержить доходи нижче тих, на які розраховував. Із даної теорії ризику випливає, що стабільний та надійний прибуток завжди має більшу корисність, ніж прибуток того ж очікуваного розміру, але пов'язаний із можливими коливаннями.

На сьогоднішній день у первісному вигляді дані теорії не використовуються. Для визначення сутності даного поняття необхідно розглянути його трактування в роботах різних авторів. Погляди авторів щодо сутності поняття «ризик» наведено в табл. 1.

Таблиця 1 – Точки зору авторів щодо визначення поняття «ризик»

№	Автор	Визначення
1	І. Бланк	Ймовірність виникнення несприятливих наслідків у формі втрати доходу чи капіталу в ситуації невизначеності умов здійснення фінансово-господарської діяльності підприємства [1, с. 168]

№	Автор	Визначення
2	О. Єгорова	Ситуація, пов'язана з наявністю вибору з передбачуваних альтернатив шляхом оцінки ймовірності настання події, яка містить ризик, що призводить як до позитивних, так і негативних наслідків [2, с. 8]
3	А. Івасенко	Ситуативна характеристика діяльності будь-якого суб'єкта ринкових відносин, що відображає невизначеність її результату і можливі несприятливі (або, навпаки, сприятливі) наслідки у разі неуспіху (або успіху) [3, с. 43]
4	Ю. Кінєв	Це наслідок дії або бездіяльності, в результаті якої існує реальна можливість отримання невизначених результатів різного характеру, що як позитивно, так і негативно впливають на фінансово-господарську діяльність підприємства [4, с. 75]
5	Ю. Масленченков, Ю. Тронін	Дія, спрямована на привабливу ціль, досягнення якої пов'язане з елементами небезпеки, загрозою втрати або поразки [5, с. 6]
6	Л. Тепман	Можливість виникнення несприятливих ситуацій під час реалізації планів і виконання бюджетів підприємства [6, с. 47]

Таким чином, під банківським ризиком розуміємо ймовірність виникнення непередбачених втрат банком частини ресурсів, очікуваного прибутку, погіршення ліквідності, недоотримання доходів або створення додаткових видатків у зв'язку з випадковим виникненням подій, пов'язаних з внутрішніми і зовнішніми чинниками, які мають негативний вплив на фінансово-господарську діяльність банку.

Список використаних інформаційних джерел

1. Бланк И. А. Основы финансового менеджмента / И. А. Бланк. – Київ : Ника-Центр, 1999. – 511с.
2. Єгорова Е. Е. Еще раз о сущности риска и системном подходе / Е. Е. Єгорова // Управление риском. – 2002. – № 2. – С. 9–12.
3. Івасенко А. Г. Банковские риски / Івасенко А. Г. – Москва : Вузовская книга, 1998. – 455 с.
4. Кинев Ю. Ю. Оценка рисков финансово-хозяйственной деятельности предприятий на этапе принятия решения / Ю. Ю. Кинев // Менеджмент в России и за рубежом. – 2000. – № 5. – С. 73–83.
5. Масленчиков Ю. С. Системное и ситуационное управление банковской деятельностью / Ю. С. Масленчиков, Ю. Н. Тронин // Бизнес и банки. – 1998. – № 3. – С. 2–4.
6. Тепман Л. Н. Риски в экономике : учеб. пособие для вузов / Тепман Л. Н., под ред. проф. В. А. Швандара. – Москва : ЮНИТИ-ДАНА, 2002. – 380 с.

О. А. Золотарева, д. э. н., доцент;
К. Л. Ксензов, магистрант
Полесский государственный университет
г. Пинск, Республика Беларусь

РОЛЬ И МЕСТО УПРАВЛЕНИЯ КРЕДИТНЫМ РИСКОМ В СТРУКТУРЕ БАНКА

В качестве ключевой экономической функции банков выступает оказание услуг в сфере кредитования. В данном случае кредитная деятельность, с одной стороны, позволяет увеличить доходы банка, а с другой, с макроэкономической точки зрения, – содействует достижению увеличения общественного благосостояния.

Управление кредитным риском является важнейшим механизмом в кредитном процессе. Кредитный риск является главенствующим звеном иерархической системы банковских рисков и неотделимой составляющей системного банковского риска.

Для понимания роли и места управления кредитным риском в структуре банка, на наш взгляд, целесообразно представить данный процесс в разрезе следующих моделей:

- модель управления кредитным риском в системе «оперативное тактическое – стратегическое управление»;
- модель управления кредитным риском в системе «технолог исполнитель – контролер».

В первой модели управления кредитным риском на подразделение риск менеджмента возложено тактическое управление, под которое основано на конкретных методах и приемах для достижения поставленной цели в складывающихся условиях. Также на подразделение риск менеджмента, помимо реализации стратегических направлений банка посредством тактических решений, ложится разработка внутренней нормативной базы. Успешная реализация тактических решений по организации взаимодействия структурных подразделений банка в процессе управления рисками и внутренней нормативной базы является одной из главных предпосылок успешного функционирования кредитной организации.

Вторая модель управления кредитным риском представлена в разрезе распределения функциональных обязанностей между подразделениями, участвующими в данном процессе (технолог, исполнитель и контролер). Под исполнителем в данном контексте подразумевается

подразделение, непосредственно задействованное в процессе управления кредитным риском, ответственное за результаты анализа консолидированной информации, касающейся кредитования, за своевременность подачи отчетов установленного образца на рассмотрение соответствующих коллегиальных органов. В качестве технолога выступает подразделение, ответственное за разработку алгоритмов и процедур, поиск методов и инструментов, утверждение методик и регламентов, с помощью которых исполнительное подразделение сможет осуществлять свои функции в процессе управления кредитным риском. Контролером в данной модели является подразделение или коллегиальный орган, непосредственно осуществляющий контроль соблюдения нормативов центрального банка, внутренней нормативной базы, и принимающий соответствующие управленческие решения [1].

Данная модель позволяет банку управлять кредитным риском на всей временной горизонтали процесса управления, создавая таким образом широкий коридор для разработки и реализации как глобальных программ, так и конкретных методик.

Таким образом, управление кредитным риском представляет собой многоступенчатый, строго регламентированный процесс, где каждое задействованное подразделение имеет перед собой четкий перечень целей, задач и функций. Эффективно построенная система управления кредитным риском выступает основополагающим фактором управления всех банковских рисков, реализуется комплексно и поэтапно на стратегическом, тактическом и оперативном уровнях в тесной взаимосвязи со всеми внутренними подразделениями банка, участвующими в разработке, реализации и контроле кредитного процесса. Непрерывное развитие системы управления кредитными рисками подразумевает научное обоснование эффективности банковских продуктов, созданных с помощью передовых методов и технологий, подразумевает качественный и глубокий анализ при каждой новой выдаче кредита и направлено на сокращение вероятностных отклонений фактических от планируемых результатов.

Список использованных информационных источников

1. Ковалев П. Концептуальные вопросы управления кредитными рисками / П. Ковалев // Управление финансовыми рисками. – 2005. – № 4. – С. 12–21.

УПРАВЛІННЯ БАНКІВСЬКОЮ ЛІКВІДНІСТЮ

Банківська ліквідність відіграє надзвичайно важливу роль як у діяльності кожного окремого банку, так і у кредитній системі держави в цілому. Підтримання достатнього рівня ліквідності є неодмінною умовою самозбереження та виживання банку. Зважаючи на несприятливі умови для розвитку банківського бізнесу, потрібно приділяти увагу питанням управління ліквідністю, а Національному банку України – питанням її регулювання.

Дослідженням банківської ліквідності займалися такі науковці як: А. М. Герасимович, О. В. Дзюблюк, Б. Л. Луців, Л. О. Примостка, А. М. Мороз та інші. Разом з тим, аналіз праць дає підстави стверджувати, що дослідження теоретичних аспектів банківської ліквідності потребує доопрацювання, зокрема у плані визначення сутності ліквідності банківської системи, виявлення причин кризи ліквідності банківської системи України та удосконалення методів управління ліквідністю.

Тлумачення банківської ліквідності у сучасній економічній літературі та на практиці мають неоднозначний характер. Наприклад, Мишкін Ф. С. розглядав ліквідність як відносну легкість і швидкість, з якою актив перетворюється у готівку (засіб обміну) [1]. За думкою Савлука М. І., ліквідність – здатність банку в будь-який момент часу виконувати свої зобов'язання перед вкладниками в грошовій формі, на першу вимогу та в повній сумі [2]. Сомик А. В. визначала ліквідність, як здатність банку забезпечити своєчасне виконання своїх грошових зобов'язань, тобто здатність задовольняти свою потребу у грошових коштах незалежно від цілей їх витрачання [3].

Розглянувши сутність поняття «ліквідність банку», можна зазначити, що дана категорія досить складна та потребує більш детального вивчення і тлумачення.

Взагалі, ліквідність банку передбачає не лише можливість своєчасно та в повному обсязі здійснити платежі за дорученням клієнтів та виплати за своїми зобов'язаннями, а також передбачає надання кредитів і гарантій, здійснення інвестицій та виконання інших операцій.

Якщо банк неліквідний, то він просто не зможе виконувати всі свої функції і проводити операції з обслуговування клієнтів. Тоді його рейтинг починає знижуватися, і це значно ускладнює запозичення коштів із зовнішніх джерел. Як результат – банк втрачає потенційний прибуток. Зазначимо, що і надмірна ліквідність має негативний характер. Надмірна ліквідність говорить про те, що менеджмент банку розпоряджається ресурсами неефективно, це є результатом негативного управління банком. Така ліквідність призводить до зниження рентабельності банківської діяльності та навіть може привести до збитковості банку.

Тому, ефективне управління ліквідністю набуває дуже великого значення і повинно бути одним з першочергових завдань керівників банків.

Зазначимо, що в процесі управління ліквідністю банку завжди постає проблема дотримання необхідного рівня ліквідності та максимізації доходності. Адже, чим більша доходність певного виду активів, тим меншою є його ліквідність.

Отже, управління ліквідністю банків є невід’ємною складовою банківської діяльності, від якої залежить не лише прибутковість, розвиток та фінансова стабільність в цілому, а й здатність банку функціонувати взагалі. При управлінні ліквідністю необхідно враховувати наявність різних підходів до визначення ліквідності, що призводить до виникнення значної кількості методів її оцінки, а також враховувати і тісний взаємозв’язок між ліквідністю і доходністю [4]. Кожен банк має самостійно забезпечувати підтримання своєї ліквідності. Банк повинен постійно аналізувати її стан та прогнозувати результати діяльності, а також проводити політику в області формування статутного капіталу та фонду спеціального призначення.

Таким чином, ефективне управління ліквідністю є одним з найскладніших та найактуальніших завдань кожного банку.

Список використаних інформаційних джерел

1. Мишкін Ф. С. Економіка грошей, банківської справи і фінансових ринків / Ф. С. Мишкін. – Київ : Основи, 1999. – 963 с.
2. Савлук М. І. Банківська енциклопедія / М. І. Савлук, А. М. Поддєрьогін. – Київ : Ельтон, 1993. – 338 с.
3. Сомик А. В. Ліквідність банківської системи України: структура, аналіз чинників і напрями підвищення ефективності регулювання / А. В. Сомик // Вісник УБС НБУ. – 2008. – № 3. – С. 68–72.
4. Крилова В. А. Складові процесу управління ліквідністю банку/ В. А. Крилова, Р. В. Набок // Вісник НБУ. – 2008. – № 6. – С. 24–29.

DEPOSIT POLICY OF COMMERCIAL BANKS AND ITS PECULARITIES

Commercial banks develop deposit policy first of all because it allows regulating, operating rationally to organize relationship between bank and its clients on attraction of money in deposits.

The uniform deposit policy identical to all commercial banks doesn't exist as each concrete bank is unique and is under influence only to it an inherent combination of the economic, political and social factors defining its development.

Therefore at creation of optimum deposit policy of commercial bank it is necessary to consider various factors it defining. Along with the factors which are directly influencing activity of commercial bank, it is necessary to consider its competitive positions, a bank share in the market of deposits, etc. All following factors are able to allow commercial banks to estimate the competitive positions and to determine a place of operations by attraction of deposits in corporate strategy of bank, and also to position commercial bank in the market of deposits [1].

The macroeconomic situation makes direct impact on functioning of commercial banks, on their financial state and carrying out bank operations. This influence defines need of monitoring and an adequate assessment of macroeconomic risks taking into account the possible directions of development of economic processes in the long term.

For example, economic crises negatively influence financial stability of clients that, in turn, it conducts to outflow of money from commercial banks, to narrowing of their deposit base and decrease in recoverability of the given-out credits. Economic growth, on the contrary, promotes inflow of additional money to commercial banks. In the conditions of economic growth the remains of means on deposit accounts grow in banks, the revenue of the enterprises which is storing in banks, the income of the citizens who are the main holders of term deposits owing to what resources of banks increase.

The bank policy of commercial bank (including deposit) is defined by the state monetary policy of National Bank. The national Bank of the

Republic of Kazakhstan pursues a state policy, using known methods of regulation of the monetary and credit sphere which standards of obligatory reserves, interest rates for operations, deposit operations, refinancing of banks, operations in the open market with the state securities, issue of bonds are.

Use of various tools for realization of the purposes monetary credit policy allows to speak about two main methods of regulation of the monetary and credit sphere: method of a credit restriktion, i.e. restriction of deposit and credit issue for the purpose of control of rates of inflation and a method of credit expansion - expansion of deposit and credit issue for stimulation of economic growth.

Banks acquire considerable part of resources in the market. Therefore the condition of the financial market, possibility of mobilization of means of investors and other creditors, receiving the interbank credits have direct impact on formation of resource base of banks, their deposit policy. Quite often resources borrow on security valuable papers or by sale of valuable papers with the return repayment, besides, sometimes banks should sell urgently valuable papers for ensuring liquidity or delivery of the credits therefore passive operations as a whole and deposit operations, in particular, depend on a state and securities market development.

The state and extent of development of the financial market allows commercial banks during the forming and realization of deposit policy to consider alternative possibilities of accumulation of the resource potential for ensuring smooth functioning and profitable activity [2].

Legislative and standardly legal base, defining and regulating bank activity, has direct impact on possibilities of bank on expansion of volume of performed operations, improvement of quality of management by assets, liabilities and risks, defines an order of carrying out separate operations and the requirement to professional qualities of top managers. Important value has improvement of the legal base answering to modern realities and considering needs of participants of the banking market.

List of used information sources

1. www.nationalbank.kz.
2. “Pluses of bank deposits”. Millioner.kz

В. М. Ливенский, к. э. н., доцент;
Е. Ю. Ксензова, магистрант
Полесский государственный университет
г. Пинск, Республика Беларусь

ОЦЕНКА КАЧЕСТВА КРЕДИТНОГО ПОРТФЕЛЯ ОАО «БНБ-БАНК» И УПРАВЛЕНИЯ КРЕДИТНЫМ РИСКОМ

На сегодняшний день объективно назрела необходимость модернизации существующих и разработки новых универсальных методов направленных на проведение оценки качества портфеля. В Республике Беларусь одним из наименее проработанных вопросов, особенно в практической плоскости, является вопрос оценки качества совокупного кредитного портфеля банка.

Для анализа кредитного портфеля ОАО «БНБ-Банк» проведём его классификацию по следующим признакам: по типам клиентов, по секторам экономики. Результаты расчётов для удобства приведены в виде таблиц. Для более полного анализа кредитного портфеля используется отчётность по международным стандартам.

**Таблица 1 – Позиции по кредитам клиентов на 31 декабря,
тыс. руб. [1]**

Категории	2016 г.	2015 г.
Коммерческое кредитование	278 960	248 872
Потребительское кредитование	7 525	7 173
Чистые инвестиции в финансовую аренду (лизинг), в т. ч.:	9 933	9 544
- Юридические лица	9 879	9 447
- Физические лица	54	97
Итого кредиты клиентам	296 418	265 589
За вычетом резерва под обесценение	(29 189)	(17 448)
Кредиты клиентам	267 229	248 141

Кредитование коммерческих организаций традиционно является наиболее привлекательным для банка с точки зрения эффективности размещения средств с позиции доходности вследствие более высоких процентных ставок. В кредитном портфеле ОАО «БНБ-Банк» за 2016 год коммерческое кредитование составляет 94,1 %, что имеет значительно больший удельный вес по сравнению с потребительским кредитованием, доля которого составляет в общем объёме 2,5 % и

лизингом, составляющем в общем объёме кредитного портфеля 3,3 %. За год можно также отметить рост доли коммерческого кредитования на 0,4 %, а также снижение доли потребительского кредитования и лизинга на 0,2 % и 0,5 % соответственно. На 31 декабря 2016 года концентрация кредитов, выданных Банком десяти крупнейшим независимым заемщикам, составляла 55 579 тыс. бел. руб. (19 % от совокупного кредитного портфеля) (2015 год: 50 730 тыс. бел. руб. (19 % от совокупного кредитного портфеля)). По состоянию на 31 декабря 2016 года по этим кредитам был создан резерв под обесценение на совокупной основе в размере 735 тыс. бел. руб. (2015 год: 272 тыс. бел. руб.).

В структуре кредитного портфеля по секторам экономики наибольший удельный вес за 2016 год занимают предприятия торговли с долей 71,4 %. Это на 1,1 % больше величины за 2015 год. Банк имел кредиты с просроченной задолженностью, которые не были признаны обесцененными, на сумму 1 810 тыс. бел. руб. (2015 год: 2 229 тыс. бел. руб.). Наибольшую долю проблемной задолженности свыше 90 дней составляет коммерческое кредитование – 92,3 %. В структуре задолженности до 30 дней за 2016 год преобладает задолженность по чистым инвестициям в финансовую аренду (лизинг) – 63,1 %. Коэффициент степени достаточности резерва на случай непогашения кредитов в ОАО «БНБ-Банк» составляет 9,8 %. В международной практике его нормативное значение составляет 1–5 %. Отсюда следует вывод о том, что показатель имеет довольно высокое значение. Показатель характеризует портфель с двух сторон: с одной стороны, свидетельствует об ухудшении качества портфеля, но с другой – о создании более надёжного метода защиты. Показатель за год вырос на 3,2 %. Коэффициент безнадежных к погашению кредитов в 2016 году составлял 0,5 %. За год значение снизилось на 0,1 %. Данная тенденция свидетельствует о положительных результатах работы [1].

Результаты анализа портфеля служат основой для разработки предложений для подразделений, работающих с клиентами, в отношении параметров, рекомендованных для клиентов, привлеченным для предоставления кредитных услуг.

Список использованных информационных источников

1. Аудиторское заключение по публикуемой годовой отчетности ОАО «БНБ-Банк» [Электронный ресурс]. – 2017. – Режим доступа: <http://www.bnb.by/o-banke/finansovye-pokazateli/bukhg>. – Дата доступа: 01.10.2017.

*Н. Н. Макарова, ст. преподаватель;
Е. А. Клименко, магистрант
Белорусский торгово-экономический
университет потребительской кооперации
г. Гомель, Республика Беларусь*

СОВРЕМЕННЫЕ ТЕХНОЛОГИИ В БАНКОВСКОЙ СФЕРЕ РЕСПУБЛИКИ БЕЛАРУСЬ

Модернизация банковской деятельности невозможна без интенсивного внедрения последних достижений научно-технического прогресса в банковское дело. Актуальность темы обусловлена необходимостью оптимизации управления информационными ресурсами в банковском секторе, что может в значительной степени повлиять на их конкурентоспособность. По своей значимости, автоматизированные информационные системы в современных условиях занимают одно из ведущих мест в банковской сфере. Невозможно представить ни одного современного банка, который не использовал бы компьютерные технологии.

Быстрый рост научно-технического прогресса и новые информационные технологии оказывают существенное влияние на общую оценку привлекательности банка [2]. Развитие технологического процесса позволяет не только увеличить скорость обработки документов и ведения кассовых операций, но и расширить клиентуру. Благодаря Интернету взаимосвязь клиент-банк становится более оперативной, что позволяет также дифференцированно работать с заказчиком в зависимости от индивидуальных предпочтений, склонности к риску и формирования портфеля клиента. В свою очередь, развитие информационных технологий позволяет в значительной степени сократить дистанцию между производителем и потребителем банковских услуг, существенно обостряет межбанковскую конкуренцию, а следовательно, способствует развитию банковского обслуживания как в количественном, так и в качественном аспекте.

Республика Беларусь вполне успешно движется в сторону цифровой трансформации банковских услуг за счет развития различных систем дистанционного обслуживания. При этом все большее количество банков предлагают, а население – выбирает мобильный банкинг и продукты на базе мобильных приложений. Такая ситуация

вполне соответствует общемировым трендам, констатируют эксперты, и в дальнейшем «мобилизация» банковских сервисов будет только расти.

С целью сокращения затрат, предоставления более удобных сервисов и повышения конкурентоспособности банки все чаще начинают смотреть в сторону искусственного интеллекта и роботизации. Как показывает практика, распространение получили так называемые чат-боты – специальные программы, которые посредством обмена сообщениями с пользователями в мессенджерах могут консультировать клиентов, а также предоставляют возможность проводить различные банковские операции и в будущем вполне могут составить конкуренцию мобильным приложениям.

Первый чат-бот на белорусском рынке под названием BYNgo запустила компания «Системные технологии». В настоящее время его можно найти в Telegram, Viber и Facebook. Воспользоваться программой можно независимо от того, клиентом какого банка вы являетесь. Чат-бот позволит оплатить коммунальные услуги и Интернет, услуги Белтелеком, мобильной связи, штрафы ГАИ – без комиссии и с помощью любой платежной карточки. Более того, сервис уведомляет пользователя о выставленных ему счетах. Также чат-боты на сегодня есть, к примеру, у Приорбанка, БТА Банка, Технобанка, Альфа-Банка и это является их преимуществом перед остальными.

Что касается переводов денег, то осуществить такую операцию сегодня можно с комиссией или без посредством ЕРИП, на сайтах банков, в интернет-банкинге или мобильных приложениях и даже в специально созданных для этого мессенджерах.

Например, МТБанк предложил всем желающим мессенджер для обмена деньгами – Denegram. Это мобильное приложение и сайт, с помощью которых клиенты белорусских банков могут отправлять и получать деньги на платежные карточки. Достаточно скачать приложение (бесплатно) и знать мобильный номер получателя. Переводить деньги могут владельцы платежных карт любых белорусских банков, переводы на карточки МТБанка – мгновенны и бесплатны. Также с помощью приложения Denegram с платежных карточек МТБанка можно отправлять деньги на платежные карточки банков СНГ.

В Беларуси банки также начинают использовать биометрические технологии. К примеру, в контакт-центре Приорбанка устанавливают личность клиентов по голосу, а также клиенты могут входить в мобильную версию интернет-банка и подтверждать операции с помощью встроенного в устройство сканера отпечатков пальцев (TouchID). Идентификацию с помощью TouchID предлагают также Альфа-Банк, Белгазпромбанк и Белинвестбанк.

Важнейшим событием в развитии цифрового банкинга страны стало создание в Беларуси с 1 октября 2016 года Межбанковской системы идентификации, которая позволяет клиентам банков, единожды пройдя процедуру идентификации в личном присутствии в одном из банков, получать банковское обслуживание с помощью цифровых каналов в любом банке Беларуси в удобное время.

Расширение перечня услуг, оказываемых пользователям Межбанковской системы идентификации, и подключение к ней новых участников способно значительно ускорить развитие цифрового банкинга и как следствие, появление в Беларуси полностью виртуального банка.

Причем, по мнению экспертов, все предпосылки для этого в нашей стране уже есть, включая необходимое программное обеспечение. За рубежом примеров полностью виртуальных банков достаточно. В России – Тинькофф Банк и RocketBank, mBank в Польше [1]. Остается только вопрос: кто в Беларуси первым решится на такой проект и станет лучшим среди своих конкурентов по внедрению и использованию современных информационных технологий?

Практически все появляющиеся сетевые технологии будут активно применяться банками на практике. Неизбежны процессы интеграции банков в рамках национальных и мировых банковских сообществ. Это обеспечит постоянный рост качества банковских услуг, от которого выиграют в конечном счете все: и банки и их клиенты.

Список использованных информационных источников

1. Банкинг без банков: новинки на рынке [Электронный ресурс]. – Режим доступа: <http://belarus-economy.by/ru/banki-finance-ru/view/banking-bez-bankov-novinki-na-rynke-478/>. – Назва з экрана.
2. Черкасова Е. А. Информационные технологии в банковском деле : учеб. пособие для студ. высш. учеб. заведений / Е. А. Черкасова, Е. В. Кийкова. – Москва : Издательский центр «Академия», 2011. – 320 с.

*Г. Е. Накипова, д. э. н., профессор;
Г. М. Калкабаева, к. э. н., доцент
Карагандинский экономический
университет Казпотребсоюза
г. Караганда, Республика Казахстан*

УПРАВЛЕНИЕ КАЧЕСТВОМ КРЕДИТНОГО ПОРТФЕЛЯ БАНКОВ ВТОРОГО УРОВНЯ РЕСПУБЛИКИ КАЗАХСТАН: ПРОБЛЕМЫ И ПУТИ РЕШЕНИЯ

Современный кредитный портфель выступает определенным критерием, позволяющим судить о качестве кредитной политики банка и о конкурентоспособности банка, способности противостоять воздействию внешних и внутренних факторов деятельности. В настоящее время эффективное управление кредитным портфелем является наиболее актуальным, так как идет процесс совершенствования банковской системы, а жизнеспособность банков зависит от проводимой банком кредитной политики. Вопросы, связанные с формированием кредитного портфеля в условиях рынка, стратегия управления им в последнее время требуют подробного исследования и глубокого анализа.

Для выживания в сложившихся условиях и обострившейся конкуренции банки должны искать пути совершенствования базовых технологий, внедрять новые банковские инструменты, поддерживать свою работу автоматизированной информационной системой управления и обработки данных, соответствующей международным требованиям и стандартам.

Структуру кредитного портфеля можно рассматривать и как совокупность параметров, которыми может управлять банк, изменяя состав входящих в портфель видов кредитов и их объемы. Ссудный портфель (основной долг) банковского сектора РК на 01.01.2017 года составил 15 510,8 млрд тенге (на начало 2014 года – 14 184,4 млрд тенге) [1].

Проводя оценку качества кредитного портфеля АО «Народный банк Казахстана» (табл. 1), следует отметить, что в банке имеется четко разработанная Кредитная политика, определяющая подходы руководства к процессу кредитования и риск-менеджменту [2]. Управлению рисками в банке уделяется значительное внимание. В соответствии с принятой практикой, под управлением рисками в данном банке понимаются усилия/действия/меры, предпринимаемые Банком в целях

лимитирования негативных последствий неопределенных событий. В структуре активных операций кредитование составляет наиболее значимый источник формирования банковской прибыли. С другой стороны, данный вид банковского бизнеса носит наиболее рискованный характер. В этой связи, структура и динамика выданных кредитов, качество судного портфеля и обеспеченность выдаваемых ссуд, динамика погашения выданных кредитов, мониторинг просроченных ссуд требует постоянного внимания.

Таблица 1 – Структура ссудного портфеля (нетто) АО «Народный Банк Казахстана» за 2012–2016 годы по категориям заёмщиков

Категории заёмщиков	2012 г.	2013 г.	2014 г.	2015 г.	2016 г.
Займы физ лицам	287 965	329 950	398 533	490 643	605 070
Займы юр лицам	1 187 578	1 292 184	1 407 023	1 443 388	1 876 113
Всего ссудный портфель	1 475 543	1 622 134	1 805 556	1 934 031	2 481 183
Примечание – составлено на основании отчетных данных АО «Народный банк Казахстана» [3]					

На основании проведенного исследования кредитного портфеля, порядка его формирования и управления, определения его качества и выяснения роли, места и значения кредитных портфелей банков в системе экономических отношений можно сделать следующие выводы. В целях минимизации кредитного риска и повышения качества портфеля необходимо принимать следующие меры: диверсификация портфеля; предварительный анализ платежеспособности заемщика; создание резервов для покрытия кредитного риска; анализ и поддержание оптимальной структуры кредитного портфеля; требование обеспеченности ссуд и их целевого использования.

Список использованных информационных источников

1. Текущее состояние банковского сектора Республики Казахстан [Электронный ресурс]. – Режим доступа: <http://nationalbank.kz>. – Название с экрана.
2. Кредитная политика АО «Народный Банк Казахстана» [Электронный ресурс]. – Режим доступа: <http://www.halykbank.kz>. – Название с экрана.
3. Финансовая отчетность Группы Халык за 12 месяцев 2016 года [Электронный ресурс]. – Режим доступа: <http://www.halykbank.kz>. – Название с экрана.

ОСОБЕННОСТИ ФУНКЦИОНИРОВАНИЯ И ПЕРСПЕКТИВЫ РАЗВИТИЯ ДЕПОЗИТНОГО РЫНКА РЕСПУБЛИКИ БЕЛАРУСЬ

На сегодняшний день в Республике Беларусь депозиты населения занимают преобладающее положение в ресурсной базе коммерческих банков. Согласно статистическим бюллетеням за 2014–2016 гг. Структура вкладов (депозитов) в национальной валюте менялась следующим образом: в 2014 г. основным инструментом размещения капитала были срочные вклады сроком до 1 месяца – 16 992,5 млн р., или 53,4%. Со значительным отставанием спросом пользовались срочные вклады на 1 – 3 месяца, которые составили 7219,2 млн р., или 22,7%. Доминирующим вкладчиком были юридические лица, сумма депозитов которых составила 22 150,9 млн р., или 69,6 % от всей объемы вкладов. Вклады физических лиц составили 9 575,3 млн р., или 30,1 %. Вклады индивидуальных предпринимателей составили 96,6 млн р., или 0,3 % от всего объема, что связано с особенностями развития микробизнеса и сложностью формирования сбережений в данном сегменте предпринимательства. Во всех группах вкладчиков превалируют срочные вклады, что объясняется низкой доходностью вкладов до востребования и непривлекательными условиями размещения; в 2015 г. основным инструментом размещения средств также остались вклады (депозиты) сроком до 1 месяца – 16 963,3 млн р., или 53,1 % и вклады сроком на 1–3 месяц, которые составили 9 171,3 млн р., или 28,7 %. Основным вкладчиком являлись юридические лица, сумма вкладов которых составила 22 379,9 млн р., или 70,1 %. Вклады физических лиц составили 9 454,5 млн р., или 30,2 %. Вклады индивидуальных предпринимателей составили 93,0 млн р., или 1,2 %; в 2016 г. отмечен рост спроса на вклад сроком до 1 месяца, сумма которого составила 16 766,2 млн р., или 62,8 %. Вторым остался вклад сроком от 1 до 3 месяцев (5 564,2 млн р., или 20,8 %). Основным вкладчиком остались юридические лица (23 623,1 млн р., или 88,5 %), вклады физических лиц составили 3 071,3 млн р., или 11,5 %. Вклады ИП ввиду их незначительности были объединены с вкладами физических лиц, и отдельно не выделялись.

В 2016 году основным инструментом размещения иностранной валюты в качестве вкладов (депозитов) выступили вклады (депозиты) со сроком обращения от 1 до 3 лет, что свидетельствует об увеличении склонности к долгосрочным инвестициям на финансовом рынке в форме вкладов. Сумма таких вкладов (депозитов) составила 4 242,0 млн долл., или 35,4 %. Вторым значимым инструментом выступили вклады (депозиты) со сроком обращения от 1 до 3 месяцев – их сумма составила 2 323,1 млн долл., или 19,4 %, вместе с ним практически равный удельный вес заняли вклады (депозиты) со сроком обращения 3–6 месяцев, чья сумма составила 2 328,5 млн долл., или 18,7 %. Основным вкладчиком по-прежнему остались физические лица, сумма вкладов которых составила 8 183,7 млн долл., или 68,4 %. Депозиты юридических лиц составили 3 768,1 млн долл., или 31,5 %. Вклады индивидуальных предпринимателей в 2016 г. ввиду их незначительности были объединены с вкладами физических лиц, и отдельно не выделялись. Таким образом, ключевым отличием депозитного рынка в национальной валюте является размещение средств на срок до 1 месяца, а для вкладов в иностранной валюте – на срок от 1 до 3 лет.

Такое различие обусловлено целями формирования вкладов (депозитов): для национальной валюты – это инструмент краткосрочного сохранения временно свободных средств от инфляции и иных негативных факторов; для иностранной валюты – это инструмент долгосрочного инвестирования, который позволяет приумножить сбережения и получить достаточную сумму для приобретения крупных благ (недвижимость, транспортные средства, земля). Вторым аспектом является высокий уровень недоверия вкладчиков к национальной валюте с позиции ее стабильности в 2014–2016 гг., что выразилось в предпочтениях размещать средства в краткосрочные вклады (депозиты). Третьим аспектом является острая ограниченность свободных средств у физических и юридических лиц, что делает экономически невозможным размещение денежных средств на длительное время, а это, в свою очередь приводит к дефициту ресурсной базы банков. Резкие изменения доходности вкладов является четвертым аспектом, который имеет важное значение на выбор инструмента размещения средств в форме вклада (депозита). Существующие ожидания девальвации белорусского рубля могут привести к тому, что реальная процентная ставка по данным вкладам в течение года примет отрица-

тельное значение, а в этом случае вкладчик не только не получит доход, но и потеряет часть своих сбережений.

В сложившихся макроэкономических условиях для предотвращения оттока денежных средств населения из банков, привлечения долгосрочных вкладов и обеспечения их стабильности необходимо предложить конкретные условия, гарантирующие сохранение стоимости вклада в национальной валюте и получение дохода выше, чем по валютным депозитам. Для реализации поставленных задач следует обратить внимание на предложения:

1. Договоры долгосрочных безотзывных вкладов физических лиц в национальной валюте должны предусматривать пересчет суммы вклада при изменении курса национальной валюты к USD без ограничения суммы компенсации исходя из изменения официального курса национальной валюты.

2. Процентные ставки по долгосрочным безотзывным вкладам физических лиц в национальной валюте должны быть установлены на уровне процентных ставок по валютным вкладам плюс 3–5 % годовых.

3. В договоры долгосрочных безотзывных вкладов физических лиц в национальной валюте целесообразно включить условия досрочного изъятия с согласия банка в случае наступления форс-мажорных обстоятельств (утрата вкладчиком трудоспособности, необходимость дорогостоящего лечения и пр.).

4. Развитие альтернативных инструментов привлечения средств вкладчиков: банковские облигации, сберегательные сертификаты. По сравнению с банковскими вкладами банковские облигации являются более рискованным инструментом для вложения денежных средств. В Республике Беларусь государство гарантирует сохранность вкладов в белорусских рублях и иностранной валюте во всех белорусских банках. Однако на банковские облигации эта гарантия не распространяется. Ставки по облигациям близки к тем, которые складываются по банковским депозитам, однако эмитент имеет право устанавливать по своим облигациям более высокую доходность.

Список использованных информационных источников

1. Официальный сайт Национального банка Республики Беларусь [Электронный ресурс]. – Режим доступа: <https://www.nbrb.by/>. – Название с экрана.

РИЗИКИ ДІЯЛЬНОСТІ БАНКІВ В УКРАЇНІ ТА УПРАВЛІННЯ НИМИ

Діяльність банків, будучи спрямованою на одержання прибутків, передбачає прийняття певних ризиків. З практичної точки зору під ризиком в банківській діяльності прийнято розуміти можливе зменшення ринкової вартості капіталу банку внаслідок несприятливого впливу зовнішніх або внутрішніх чинників або ж можливість того, що певні події можуть мати негативний вплив на капітал банку [1, 2]. Якщо ж його поєднати з теоретичними напрацюваннями в галузі ризикології, то можна запропонувати визначення ризику в банківській діяльності як міри (ступеня) невизначеності щодо можливої невідповідності параметрів фінансових потоків банку очікуваним або зменшення ринкової вартості капіталу банку під впливом контрольованих та неконтрольованих чинників [3].

Щодо видів ризиків, які доцільно виділяти в банківській діяльності, то систематизація існуючих теоретичних напрацювань та діючої банківської практики дає підстави стверджувати, що з усього розмаїття найважливішими класифікаціями банківських ризиків з погляду ефективного управління є їх поділ на фінансові та нефінансові, спекулятивні та чисті [3]. Особливістю фінансових ризиків банку, до яких відносяться кредитний, валютний, процентний, ринковий та ризик ліквідності є те, що вони відносно легко піддаються кількісному вимірюванню статистичними методами як в імовірнісному так і в грошовому вираженні. Щодо нефінансових ризиків банку (операційно-технологічного, який все більше проявляється останнім часом, стратегічного, юридичного та ризику репутації), то їх вимірювання може здійснюватись в основному з використанням експертних методів. Більшість фінансових ризиків банку є спекулятивними, що означає можливість

отримання банком внаслідок виникнення ризикової події як негативного так і позитивного результату (додаткового прибутку). Нефінансові ризики відносяться до чистих ризиків, прояв яких може мати для банку лише негативні наслідки.

Розуміння сутності та видів ризиків в банківській діяльності необхідне для розробки ефективної стратегії управління ними, яка має бути спрямована на підтримання на прийнятному рівні величини фінансових ризиків та на мінімізацію нефінансових ризиків банку. Реалізація даного завдання передбачає виокремлення таких етапів процесу управління банківськими ризиками: ідентифікація ризиків, визначення прийнятного рівня фінансових ризиків, кількісна оцінка ризиків у ймовірнісному (наприклад, імовірності дефолту позичальників та інших контрагентів банку [4]) та грошовому (як величини середніх та максимально можливих із заданим рівнем надійності втрат) вираженні, вибір способів зниження ризиків, контроль та моніторинг набутих ризиків.

Список використаних інформаційних джерел

1. Постанова НБУ №361 «Про схвалення Методичних рекомендацій щодо організації та функціонування систем ризик-менеджменту в банках України» від 02.08.2004.
2. Постанова НБУ №104 «Методичні вказівки з інспектування банків «Система оцінки ризиків»» від 15.03.2004.
3. Управління ризиками банків : монографія у 2 томах. Т. 1 : Управління ризиками базових банківських операцій / [А. О. Єпіфанов, Т. А. Васильєва, С. М. Козьменко та ін.] / за ред. д-ра екон. наук, проф. А. О. Єпіфанова і д-ра екон. наук, проф. Т. А. Васильєвої. – Суми : ДВНЗ «УАБС НБУ», 2012. – 283 с.
4. Постанова НБУ №351 «Про затвердження положення про визначення банками України розміру кредитного ризику за активними банківськими операціями» від 30.06.2016.

ВПЛИВ ПРОЦЕНТНОЇ ПОЛІТИКИ ЦЕНТРАЛЬНОГО БАНКУ НА ЕКОНОМІЧНИЙ РОЗВИТОК КРАЇНИ

Розвиток грошово-кредитного регулювання пов'язаний із системними змінами в економіці, тому обґрунтованим є необхідність переходу від кількісного регулювання грошового ринку до застосування механізмів управління процентними ставками. На нашу думку, це дозволяє перейти в системі трансмісійного механізму (як системи каналів, за якими дії центрального банку передаються до економіки) на вищий рівень регулювання, який базується на реалізації процентного каналу як головного каналу впливу монетарної політики на економічний розвиток у цілому, перш за все, шляхом впливу інструментів монетарної політики на процентні ставки міжбанківського ринку, далі – на всю структуру процентних ставок в економіці, зокрема на ставки за кредитами і депозитами у банківській системі.

При цьому, як вагомий індикатор ефективності впливу ставки рефінансування на економічний розвиток країни, окремими науковцями [1, с. 54] розглядається співвідношення між середньозваженою річною ставкою за всіма інструментами рефінансування та середньозваженою річною ставкою за кредитами, наданими депозитними установами (крім НБУ) в економіку (нефінансовим корпораціям) у національній валюті (коефіцієнт покриття), яке розраховане у табл. 1. Результати досліджень коливань коефіцієнта покриття річної ставки рефінансування річною ставкою за кредитами, наданими в економіку, проведені у табл. 1, дозволяють зробити висновок, що ефективним є вплив ставки рефінансування на економічний розвиток країни (оціненою за значимістю банківських кредитів у фінансуванні виробництва ВВП) тільки за умови, якщо рівень її співвідношення до річної ставки за кредитами, наданими в економіку не перевищує значення 0,9, а негативним можна вважати вплив цього індикатора за умов перевищення його значення більше за 1,0, оптимальним же з точки зору стимулювання внутрішнього попиту можна вважати значення співвідношення у межах 0,40–0,50.

Тим самим, у посткризовій фазі виникає необхідність переорієнтації монетарної політики центрального банку на стимулювання внут-

рішнього попиту з боку реального сектору економіки. Це підтверджують і європейські тенденції у реформуванні Базельських стандартів, які спрямовані, у тому числі, на пом'якшення монетарної політики і впровадження заходів щодо стимулювання кредитування банками реального сектору економіки, малого і середнього бізнесу за рахунок зниження ставок рефінансування.

Таблиця 1 – Вплив ставки рефінансування на економічний розвиток України за 2008–2016 роки*

Рік	Середньозважена річна ставка за всіма інструментами рефінансування, %	Середньозважена річна ставка, за кредитами, наданими банками в економіку у національній валюті, %	Співвідношення річної ставки рефінансування та річної ставки за кредитами, наданими в економіку (ряд. 2/ряд. 3)	Співвідношення наданих банками кредитів та ВВП (у діючих цінах)	Оцінка впливу ставки рефінансування на економічний розвиток країни
2012	8,1	17,3	0,468	57,78	Позитивна
2013	7,2	15,2	0,474	62,64	Позитивна
2014	15,6	16,7	0,934	64,32	Позитивна
2015	25,2	21,4	1,178	49,36	Негативна
2016	19,7	16,1	1,224	41,91	Негативна

* Розраховано за [2].

Отже, для успішного виходу України з кризи важливим є забезпечення ефективного використання коштів рефінансування на основі відповідної зміни спрямованості монетарних стратегій від антикризових до інноваційних, підтримку кредитування реального сектору економіки засобами монетарної політики і, на цій основі, забезпечення економічного зростання України на довгострокову перспективу.

Список використаних інформаційних джерел:

1. Коваленко В. В. Стратегічне управління фінансовою стійкістю банківської системи: методологія і практика : монографія / В. В. Коваленко. – Суми : ДВНЗ «УАБС НБУ», 2010. – 228 с.
2. Грошово-кредитна та фінансова статистика [Електронний ресурс] // Офіційне інтернет-представництво НБУ. – Режим доступу: www.bank.gov.ua/control/uk/publish. – Назва з екрана.

ИНТЕРНЕТ-БАНКИНГ В РЕСПУБЛИКЕ БЕЛАРУСЬ: СОСТОЯНИЕ И ПЕРСПЕКТИВЫ

В настоящее время современные интернет-технологии позволяют банкам часть своих услуг вознести на новый уровень, тем самым привлекая новых клиентов и снижая затраты по их обслуживанию. Большинство банков внедряют системы, которые позволяют им взаимодействовать с клиентами через Интернет. Наиболее перспективной из таких систем является Интернет-банкинг – это система удаленного обслуживания клиентов через Интернет.

Впервые в Республике Беларусь система Интернет-банкинг для физических лиц была запущена ОАО «Приорбанк» в 2004 году.

Примером эффективного внедрения цифровых технологий в банковской системе является уникальный на региональном уровне проект Единого расчетно-информационного пространства (ЕРИП) и его автоматизированной информационной системы (АИС) «Расчет» созданной Национальным банком Республики Беларусь для упрощения организации приема всех видов платежей. С помощью ЕРИП в безналичном порядке с использованием всех видов платежных карточек, эмитированных банками-резидентами в Беларуси, либо заключить кредитный договор, договор текущего (расчетного) счета, договор банковского вклада (депозита) и подключить данную услугу, можно оплатить более 62 тыс. услуг (ЖКХ, бытовые услуги, товары интернет-магазинов, билеты в кино, услуги учреждений образования, услуги мобильной и стационарной телефонной связи и многое другое), которые предоставляют более 14 тыс. поставщиков.

Несмотря на значительное расширение перечня платежей, основными видами платежей по-прежнему остаются оплата коммунальных услуг и услуг мобильных операторов. В 2012 году у пользователей Интернет-банкинга появилась возможность блокировать и разблокировать карточки, регистрировать пароль 3-D Secure, совершать платежи путем самостоятельного ввода реквизитов платежа. В конце 2015 года ЕРИП стал доступен в сервисе «Яндекс.Касса». Белорусы получили возможность онлайн оплачивать товары, приобретаемые в интернет-магазинах России (например, через банкинг). 26 января 2016 года ЕРИП зарегистрирован как ОАО «Небанковская кредитно-

финансовая организация “Единое расчетное и информационное пространство”»).

О динамичном развитии цифрового банкинга в Беларуси свидетельствует рост количества пользователей систем дистанционного банковского обслуживания (СДБО). За 2016 год общее количество жителей Беларуси, которые являются пользователями СДБО, выросло на 25,9 % и на 1 января 2017 г. превысило 4,6 млн человек. В том числе количество пользователей интернет-банкинга составило более 3,4 млн человек (рост на 14,2 % за 2016 год), мобильного банкинга – более 1,2 млн человек (рост на 44 %). В корпоративном сегменте активно развивается тренд мобильного банкинга для юридических лиц и индивидуальных предпринимателей.

Существуют два пути дальнейшего развития услуги интернет-банкинга в республике: совершенствование уже созданных систем или их идейное развитие. Второй путь предусматривает создание системы управления семейным бюджетом (работа с нескольких аккаунтов с различными лимитами, настройками безопасности, персонифицированными интерфейсами). Перспективы развития Интернет-банкинга в Республике Беларусь базируются на наличии высококвалифицированных кадров, высокой концентрации вкладов населения в нескольких банках-монополистах. Взятый государством курс на снижение доли наличного оборота даст рост объема транзакций через интернет в денежном выражении и подтолкнет банки вкладывать большие средства в развитие систем интернет-банкинга.

Система интернет-банкинга в нашей стране является динамично развивающимся видом банковской деятельности, однако мы можем прийти к выводу, что на текущий момент данное направление можно отнести, скорее, к перспективному, чем к приоритетному.

Список использованных информационных источников

1. Кот А. Карты, банки и безнал / А. Кот // Экономика Беларуси: итоги, тенденции, прогнозы. – 2013. – № 1. – С. 66–71.
2. Терешко Л. Использование возможностей сети Интернет банками Беларуси / Л. Терешко // Банковский вестник. – 2012. – № 19. – С. 31–39.
3. Стратегия развития банковского сектора экономики Республики Беларусь на 2011–2015 годы: постановление Правления НБ Республики Беларусь, 3.03.2011, № 73 [Электронный ресурс]. – Национальный банк Республики Беларусь. – Режим доступа: <http://www.nbrb.by/publications/banksectordev10-15.pdf>. – Название с экрана.

*Л. А. Талимова, д. э. н., профессор;
Г. М. Калкабаева, к. э. н., доцент
Карагандинский экономический
университет Казпотребсоюза
г. Караганда, Республика Казахстан*

СТРАТЕГИЧЕСКИЙ БАНКОВСКИЙ МЕНЕДЖМЕНТ В ОБЕСПЕЧЕНИИ ФИНАНСОВОЙ СТАБИЛЬНОСТИ КАЗАХСТАНА

Финансовая глобализация усиливает финансовую взаимозависимость всех стран мира. Она обуславливает увеличение объемов международных финансовых сделок и мировых потоков капитала с использованием многообразных финансовых инструментов и современных электронных технологий. Однако вместе с глобализацией финансовых рынков возрастает и их потенциальная неустойчивость. В этих обстоятельствах потребовались качественно новые подходы к финансовому регулированию.

Современное состояние банковской системы Казахстана характеризуется результатами влияния нестабильности на мировых финансовых рынках. Это проявилось в снижении возможностей внешнего фондирования казахстанских банков, волатильности внутренних сбережений, долларизации депозитов, ухудшении качества банковских активов и др. В этой ситуации для обеспечения стабильности финансовой системы были приняты государственные меры по смягчению негативных последствий мирового финансового кризиса. Основной упор делался на стабилизацию ситуации и поддержку краткосрочной ликвидности в банковской системе.

Поддержка банковской системы со стороны государства способствовала значительному улучшению ситуации с банковской ликвидностью. С принятием Концепции развития финансового сектора РК до 2030 года государственная политика стала ориентированной на реализацию системы макропруденциального регулирования и усиление роли Нацбанка Республики Казахстан.

В Республике Казахстан обеспечение финансовой стабильности осуществляется на основе соблюдения банками пруденциальных нормативов, которые включают требования по минимальному размеру уставного капитала банка, коэффициент достаточности собственного капитала, максимальный размер риска на одного заемщика, коэффициенты ликвидности, ограничения по структуре капитала и максимальный размер инвестиций банков в основные средства.

В соответствии с рекомендациями МВФ определяются индикаторы финансовой устойчивости, которые характеризуют текущее финансовое состояние и устойчивость депозитных учреждений во взаимосвязи с другими секторами экономики. Кроме того, в Казахстане поэтапно внедряются новые стандарты регулирования, предусматривающие создание банками второго уровня динамического резерва с целью недопущения резкого роста специальных резервов в периоды экономического спада и банкротства банков в кризисные периоды. Политика пруденциального регулирования деятельности коммерческих банков дополняется мерами денежно-кредитной политики.

Для обеспечения финансовой стабильности продолжается реализация мер, направленных на улучшение качества ссудного портфеля банков. С 2016г. введен пруденциальный норматив, устанавливающий максимальный предел «неработающих» займов на уровне 10 %. По результатам 2016 года величина просроченной задолженности по кредитам банков второго уровня РК существенно уменьшилась до 963,4 млрд тенге [1]. Вместе с тем, наблюдается высокая волатильность просрочек, что свидетельствует о большом объеме реструктурируемых банками займов. В краткосрочном периоде такая практика положительно отразится на показателях эффективности банков, однако в среднесрочном периоде, возможно, создаст предпосылки для финансовой нестабильности [2]. В рамках программы оздоровления банковского сектора до конца 2017 году крупным коммерческим банкам будет оказана финансовая поддержка за счет средств Национального Банка РК. При этом основным условием такой поддержки станет солидарное участие акционеров в докапитализации банка.

Таким образом, были выявлены проблемы в обеспечении стабильности банковского сектора Казахстана, в том числе высокий уровень неработающих кредитов, отсутствие рынка долгосрочного фондирования, высокая концентрация кредитного риска, необходимость значительного увеличения капитала банков и др.

Список использованных информационных источников

1. Отчет Нацбанка РК «О финансовой стабильности Казахстана». Декабрь 2016 года [Электронный ресурс]. – Режим доступа: www.nationalbank.kz. – Название с экрана.
2. Годовой отчет Национального банка РК за 2016 год [Электронный ресурс]. – Режим доступа: http://www.nationalbank.kz/cont/publish122943_28458.pdf. – Название с экрана.

НАПРАВЛЕНИЯ РАЗВИТИЯ БАНКОВСКОГО СЕКТОРА БЕЛАРУСИ

Развитие банковской системы почти любого государства в последние годы проходит в условиях кризисных явлений мировой финансовой системы. Подобные процессы характерны и для нашей республики. В Беларуси роль банковской системы в экономике очень велика. С ее помощью осуществляется перераспределение и мобилизация капитала, регулируются денежные расчеты, опосредуются товарные потоки и т. д. Поэтому сегодня вопрос изучения проблем отечественного банковского сектора и поиска путей их решения в период преодоления кризисных явлений в народном хозяйстве стал как никогда актуален.

На наш взгляд, можно выделить следующие основные проблемы на макроэкономическом уровне в банковском секторе Беларуси. Во-первых, высокий уровень кредитных рисков банков, вызванный неустойчивым финансовым положением кредитополучателей (предприятий реального сектора экономики) кредитруемых в рамках государственных программ, и накоплением данных рисков в банковской сфере, что вызывает снижение показателей достаточности капитала, требуемого для их покрытия. Во-вторых, невысокая обеспеченность банковского сектора долгосрочными ресурсами, что в условиях высокой инвестиционной активности банков приводит к несбалансированности активов и пассивов банков по срокам погашения негативно влияющей на их ликвидность.

Для развития банковского сектора Беларуси в настоящее время ключевое значение имеет реализация следующих мероприятий: необходимо активизировать привлечение инвестиций в банковский сектор республики, в том числе на основе приватизации банков, что способствовало бы росту конкуренции и эффективности управления рисками в данном секторе; пересмотреть действующую систему организации

финансирования (в том числе льготного) приоритетных государственных программ. Важное значение имеет также совершенствование банковского регулирования и надзора, а именно формирование комплексной системы оценки устойчивости функционирования банковского сектора, внедрение международных стандартов надзорной деятельности, укрепление взаимодействия банковской надзорной деятельности с надзорной деятельностью других сегментов финансового рынка и т. д.

Таким образом, с учетом вышеизложенного, можно выделить следующие направления развития банковского сектора Беларуси: следует стимулировать дальнейшее привлечение иностранного капитала в уставные фонды банков, что снизит участие государства в акционерном капитале банков и обеспечит трансферт современных банковских технологий на отечественный рынок, расширит инвестиционные возможности банков; необходимо расширение финансового посредничества банков за счет операций с акциями, облигациями, и другими финансовыми инструментами. Существует объективная потребность в развитии новых сфер банковского бизнеса, формировании рыночной институциональной среды с развитыми финансовыми активами.

Реализация рассмотренных мер по их преодолению будет способствовать эффективному функционированию и устойчивому развитию банковской системы, что позволит противостоять дестабилизирующему воздействию внутренних и внешних факторов и обеспечить развитие количественных и качественных параметров банковской деятельности в соответствии с интересами экономики страны.

Список использованных информационных источников

1. Алымов Ю. М. О стратегии развития банковского сектора экономики Республики Беларусь на 2011–2015 гг. / Ю. М. Алымов // Банковский вестник. – 2011. – 17/516. – С. 9–18.
2. Преодоление финансово экономического кризиса: опыт Германии и Беларуси : материалы межд. науч.-практ. конф., Минск, 19 окт. 2010 г. / Белорус. гос. ун-т; редкол.: Н. А. Дашкевич [и др.]. – Минск, 2010. – 186 с.

ОСОБЛИВОСТІ ВАЛЮТНОГО РЕГУЛЮВАННЯ ТА ВАЛЮТНОГО НАГЛЯДУ В УКРАЇНІ

Валютне регулювання посідає важливе місце в системі економічних відносин країни, будучи частиною валютної політики, спрямованої на впорядкування проведення операцій із валютними цінностями. Однією з системних складових валютного регулювання в Україні є валютний контроль, що, залежно від виконання поставлених завдань, може стимулювати чи стримувати економічний розвиток держави. Вітчизняними науковцями та практиками постійно обговорювалося питання щодо лібералізації валютного законодавства. Зокрема, особлива увага приділяється адаптації вітчизняного валютного законодавства до вимог і стандартів ЄС.

Влітку Національний банк України оприлюднив на розгляд громадськості законопроект «Про валюту». Експерти одразу ж охрестили його «революцією, відкладеною в часі». Які зміни передбачає новий законопроект, що не так з поточним валютним регулюванням та коли українцям чекати на реальні зміни?

Наразі закону, який би регулював валютну політику в Україні, по факту, не існує. Все регулювання відбувається на підставі Декрету Кабінету Міністрів «Про систему валютного регулювання і валютного контролю», що було прийнято у 1993 році та Закону України «Про порядок здійснення розрахунків в іноземній валюті» (1994 року).

На час прийняття Декрет теж був доволі революційним документом, але за 24 роки він застарів, а на базі Декрету Національний банк України запровадив громіздку систему підзаконних актів (108), які, за свідченням експертів, стримують розвиток економіки, і це при тому, що валютне регулювання в Україні було найсуворішим в Європі [1].

Окрім того, декрет не відповідає тим вимогам, які накладає на Україну Угода про асоціацію з ЄС.

Головним гаслом нових змін законопроекту є те, що майже будь-які валютні операції між резидентами і між резидентами та нерезидентами в іноземній та національній валюті зможуть здійснюватися без обмежень, тобто «дозволено все, що прямо не заборонено».

Новий законопроект декларує свободу проведення валютних операцій, гнучке ціноутворення валют і пріоритет ринкових інструментів при здійсненні валютного регулювання. Законопроект передбачає спрощення та відміну багатьох процедур валютного контролю, відміну ліцензування валютних операцій. Залишаються лише два види ліцензій: звичайна банківська ліцензія та валютна ліцензія для небанківських фінансових установ. Державні органи позбавляються можливості зупиняти діяльність підприємств у разі порушення строків розрахунків за експортними та імпортними операціями.

Національна валюта залишиться єдиним засобом платежу, але буде дозволено широкий спектр операцій з валютою, які раніше українцям були недоступними. Така модель валютного регулювання відповідає міжнародній практиці – директиві ЄС 88/361/ЄЕС про вільний рух капіталу – та Угоді про асоціацію між Україною та ЄС.

Попри оголошену лібералізацію, Національний банк України залишив за собою право встановлювати тимчасові обмеження у ручному режимі при виникненні кризових ситуацій «до 6 місяців» [3]. Наявність ознак, що є підставою для запровадження заходів захисту, підтверджує Рада з фінансової стабільності, повноваження якої визначаються указом Президента України. При цьому в проекті не прописані формальні ознаки кризових ситуацій. Тож можна припустити, що на практиці обмеження можуть тривати значно довше, ніж півроку.

Разом з тим, на думку експертів, є певні «підводні камені» цього законопроекту. Повна лібералізація валютного регулювання прив'язується до прийняття Верховною Радою пакету законів з протидії ухилянню від податків – так званий пакет анти-BEPS (base erosion and profit shifting). Цей пакет у свою чергу, має зробити революцію вже у податковому законодавстві, адже ним запроваджується обмін інфор-

мацією з офшорами та оподаткування операцій із такими юрисдикціями і, таким чином, усувається мотивація компаній бігти в офшорні юрисдикції щоб уникнути сплати податків. Складність полягає в тому, що для прийняття пакету анти-BEPS потрібно також прийняття закону про амністію капіталів, і цей момент надзвичайно чутливий в політичному плані. За приблизними оцінками фахівців держава втрачає понад 54 млрд грн податків через те, що компанії ведуть бізнес з допомогою офшорних «прокладок» та накопичують прибутки за межами країни. За такою схемою у нас продається до 75 % всього експорту. Україна зможе обмінюватися інформацією з офшорами та оподатковувати операції з такими юрисдикціями. Ситуація з пакетом складна, бо для його ухвалення потрібен закон про амністію капіталів, а це політично чутливий момент [2].

Також, ряд експертів радить НБУ звернути увагу й на ринок криптовалют [1], які останнім часом набрали величезних обертів в Україні та світі, а в законопроекті про них не згадано жодним словом.

Закон, за свідченням фахівців [1, 2], був би величезним кроком уперед для економіки України, засобом її реальної інтеграції у глобальні ринки та міжнародні ланцюжки вартості, надзвичайною допомогою експортерам та поштовхом до розвитку українського фінансового ринку і недержавного пенсійного забезпечення. Але в ньому залишився ряд моментів, які вимагають уваги та поправок з боку бізнесових, фінансових та банківських асоціацій.

Список використаних інформаційних джерел

1. В Україні хочуть перестати регулювати валютні операції. Що це означає. – [Електронний ресурс]. – Режим доступу: https://espresso.tv/article/2017/08/16/valyuta_po_novomu_minuyaemo_lanos_na_tesla. – Назва з екрана.
2. Репко М. Новий закон про валюту від НБУ: до чого готуватися Україні [Електронний ресурс] / М. Репко. – Режим доступу: <https://www.epravda.com.ua/publications/2017/08/17/628105/> – Назва з екрана.
3. Пропозиції Національного банку України до обговорення [Електронний ресурс] : Закон України «Про валюту». – Режим доступу: <https://bank.gov.ua/doccatalog/document?id=53357806>. – Назва з екрана.

*К. В. Папета, студентка 2 курсу магістратури;
А. Г. Беспалова, к. е. н., доцент
ВНЗ «Донецький національний
університет імені В. Стуса»
м. Вінниця*

БАГАТОФАКТОРНА МОДЕЛЬ УПРАВЛІННЯ КОНКУРЕНТОСПРОМОЖНІСТЮ СТРАХОВОЇ КОМПАНІЇ

Значну частку фінансового ринку України займає сектор страхування, на якому встановився досить високий рівень конкуренції. Тому покращувати показники конкурентоспроможності – це завдання будь-якої компанії, що прагне до лідерства.

Один із сучасних інструментів, який дозволяє корегувати стратегію конкурентоспроможності страховика – багатофакторна економетрична модель. Побудова моделі множинної регресії представляє собою відбір найбільш істотних факторів, що впливають на результативну ознаку. Відбувається вона на основі теоретичного аналізу в поєднанні з виконанням статистичних прийомів [1, с. 48].

Одним з найголовніших показників конкурентоспроможності є отримані страхові премії компанії, які відображають те, на скільки успішно функціонує страховик та на скільки привабливим він є для клієнтів. Тому в якості результативної ознаки Y візьмемо показник валових страхових премій ПАТ «Українська страхова група» (ПАТ «УСГ»). В якості факторів, що можуть мати вплив на розмір премій, розглянемо:

- X_1 – кількість страхових випадків, врегульованих за рік, і чи має ця величина вплив на схильність клієнтів до страховика як до надійної компанії.

- X_2 – кількість укладених договорів страхування, щоб дізнатися, чи проводить їх збільшення до росту страхових премій.

- X_3 – чисельну кількість підрозділів регіональної мережі, що має компанія, щоб визначити, чи має на сьогоднішній день розгалужена мережа філій вплив на отримувані премії.

- X_4 – відрахування на соціальні заходи, щоб дізнатися, чи є корпоративна соціальна відповідальність привабливим фактором в очах страхувальника при виборі компанії.

– X_5 – витрати на оплату праці як фактор стимулювання ефективності діяльності.

Вихідні дані за 2010–2016 роки взяті з річної звітності страховика [2]. Для відбору факторів у модель був використаний метод, що передбачає їх поступове виключення з повного набору за допомогою t -критерію Стюдента.

У результаті отримане рівняння регресії:

$$y = 251\,939,200 - 1,777x_2 + 2\,399,435x_3 + 7,362x_5 \quad (R^2 = 0,994),$$

яке пояснює коливання результативного Y на 99,4 %, а 0,6 % припадає на фактори, не враховані в моделі. $P(F < F_{\text{факт}}) = 0,0007$, оскільки виконується умова $P(F < F_{\text{факт}}) \leq \alpha$ ($0,0007 < 0,05$), то 3-факторне рівняння регресії є значимим з надійністю 95 %. Аналізуючи значення $P(t < t_{j\text{факт}})$, робимо висновок, що всі вони задовольняють умові $P(t < t_{j\text{факт}}) \leq \alpha$, а отже, усі коефіцієнти моделі статистично значущі. Значення середньої відносної помилки апроксимації моделі $A = 1,6$ %, оскільки $1,6 \% < 10$ %, то якість моделі добра.

Отримане рівняння говорить про те, що додатково укладений договір страхування зменшує премії на 1,777 тисячі гривень, відкриття нового підрозділу збільшує їх на 2 399,435 тисяч на рік, а збільшивши річний фонд оплати праці на 1 тисячу гривень, можна підвищити валові премії на 7,362 тисячі гривень.

Таким чином, те, що збільшення абсолютної кількості контрактів приводить до скорочення валових страхових премій, свідчить про недостатньо ретельний процес відбору страхувальників та погоню за кількістю договорів, а не за їх якістю. Компанії слід підвищити вимоги до перевірки клієнтів на стадії укладання договору. Декілька років компанія рухається у напрямку скорочення кількості своїх підрозділів. На сьогоднішній день «УСГ» нараховує 79 відділень у 40 містах України. Математична модель указує на те, що розширення мережі офісів може стати дієвим фактором підвищення доходів компанії. Збільшення кількості штатних працівників є необхідним з огляду на доцільність розширення мережі офісів, а також сприятиме підвищенню якості обслуговування та доходів компанії.

Список використаних інформаційних джерел

1. Лабораторний практикум з курсу «Економетрія» (з використанням програми MS Excel): навч. посіб. для студентів економічних спеціальностей / В. В. Христиановський, Т. В. Нескородева, В. П. Щербина. – Донецьк: ДонНУ, 2013. – 207 с.
2. Українська страхова група [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://ukringroup.ua/ukr/about/finance-info/> – Назва з екрана.

*Н. М. Рубцова, к. е. н., доцент;
В. С. Корнєва, магістрант
Таврійський державний
агротехнологічний університет
м. Мелітополь*

ЗАКОНОДАВЧЕ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ АГРОСТРАХУВАННЯ В УКРАЇНІ

Аграрна промисловість – це провідна галузь господарства нашої країни, яка здатна забезпечити розвиток інших галузей та всієї країни в цілому. Незважаючи на високу перспективу розвитку, агробізнес містить в собі безліч ризиків. Окрім недоотримання прибутку від продажу, аграрії часто несуть збитки у зв'язку зі втратою врожаю. Факторів, які можуть призвести до втрати врожаю, існує безліч, зокрема, несприятливі погодні умови, шкідники, хвороби культур та ін. Тому основним способом розподілу ризиків та їх зменшення є передача ризиків за певну плату страховим компаніям.

З даними проблемами стикаються аграрії всього світу, тому в багатьох іноземних країнах агрострахування досить розвинуте та займає провідну роль в системі страхування. Проте, в нашій країні даний вид страхування розвивається досить повільними темпами через низку причин. Серед основних причин, що перешкоджають розвитку агрострахування в Україні, можна виділити наступні: низький рівень страхової культури серед аграрних товаровиробників; низький рівень нормативно-правової бази забезпечення страхування в аграрному секторі; недовіра до вітчизняних страхових компаній.

Проаналізувавши дані по агрострахуванню в Україні з 2005 по 2016 рік можна побачити, що найбільше страхових угод було укладено в 2007 році. Цьому сприяло активна позиція держави з питань розвитку агрострахування та прийняття Закону «Про державну підтримку сільського господарства України» від 24.06.2004 № 1877-IV [1], в якому узагальнено основні принципи та усі види державної підтримки сіль-

ського господарських виробників в Україні. Розділ III цього Закону присвячено державному регулюванню ринку страхування сільськогосподарської продукції.

З 2009 року було звернуто програму фінансування страхування ризиків в сільському господарстві за рахунок державного бюджету. Однак, вже на початку 2012 року представники держави на чолі зі спеціалістами Проекту Міжнародної фінансової корпорації (IFC, Група Світового банку) «Розвиток агрострахування в Україні» почали активно займалися розробкою цілісної системи агрострахування з дієвим механізмом державної підтримки. У цьому світлі було прийнято Закон України «Про особливості страхування сільськогосподарської продукції з державною підтримкою» від 01.07.2012 р. № 4391-17 [2]

Цей Закон був спрямований на регулювання відносин у сфері страхування сільськогосподарської продукції, що здійснюється із державною підтримкою, з метою захисту майнових інтересів сільськогосподарських товаровиробників і спрямований на забезпечення стабільності виробництва в сільському господарстві.

Державна підтримка страхування сільськогосподарської продукції полягає у наданні з державного бюджету сільськогосподарським товаровиробникам грошових коштів у вигляді субсидій на відшкодування частини страхового платежу (страхової премії), фактично сплаченого ними за договорами страхування сільськогосподарської продукції, в порядку, встановленому цим Законом [2].

При сформованій на даний час в Україні ситуації, страховики майже не укладають договори страхування сільськогосподарської продукції з державною підтримкою з причин відсутності фінансування субсидування агрострахування. А тому більшість договорів на ринку агрострахування України укладаються згідно умов форвардного контракту.

З метою покращення державної підтримки у сфері аграрного страхування 24.04.2017 р. був запропонований проект Закону України «Про державну підтримку сільськогосподарського страхування», який

регулює відносини у сфері державної підтримки сільськогосподарського страхування з метою захисту майнових інтересів страхувальників і спрямований на забезпечення стабільності виробництва у сільському господарстві [3].

Метою розробки даного проекту Закону є захист майнових інтересів страхувальників спрямований на забезпечення стабільності виробництва у сільському господарстві через надання учасникам аграрного ринку організаційної та фінансової державної підтримки.

Також, згідно проекту Закону пропонується створення Національного агентства сільськогосподарського страхування як спеціалізованої установи з управління сільськогосподарськими ризиками. Агентство є інструментом надання фінансової допомоги страхувальникам та центром розробки стандартизованих страхових продуктів.

Отже, слід зазначити, що аграрне страхування – це ефективний метод управління ризиками в аграрному секторі. Тому система страхування сільськогосподарських ризиків з державною підтримкою потребує удосконалення, основним завданням якого є розширення ринку агрострахування України.

Список використаних інформаційних джерел

1. Про державну підтримку сільського господарства України [Електронний ресурс]: Закон України від 24.06.2004 № 1877-IV / Верховна Рада України. – Режим доступу: <http://zakon.rada.gov.ua/>. – Назва з екрана.
2. Про особливості страхування сільськогосподарської продукції з державною підтримкою [Електронний ресурс]: Закон України від 09.02.2012 № 4391-VI / Верховна Рада України. – Режим доступу: <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/4391-17>. – Назва з екрана.
3. Про державну підтримку сільськогосподарського страхування [Електронний ресурс]: проект Закону України від 26.04.2017 р. № 6355-1 / Негой Ф. Ф. – Режим доступу: http://search.ligazakon.ua/l_doc2.nsf/link1/JH4WJ1AI.html. – Назва з екрана.

*Н. М. Рубцова, к. е. н., доцент;
Д. О. Садовська, магістрант
Таврійський державний
агротехнологічний університет
м. Мелітополь*

ОБОВ'ЯЗКОВЕ МЕДИЧНЕ СТРАХУВАННЯ В УКРАЇНІ: РЕАЛІЇ ТА ПЕРСПЕКТИВИ

Здорова людина – це основа здорового суспільства кожної країни. В залежності від якості здоров'я людини виявляється її здатність до формування особистості, безперервного розвитку та ефективного використання капіталу, яким вона потенційно володіє. Отже, турбота уряду повинна бути цілком спрямована на підвищення показників стану здоров'я населення України.

Сьогодні, медична галузь у Україні залишається найбільш недореформованою галуззю країни, в якій простежуються пострадянські пережитки, а відносини між лікарем та пацієнтом досі залишаються не ринковими. Саме тому, назріла необхідність негайного впровадження обов'язкового медичного страхування (ОМС) в Україні. На думку більшості фахівців у галузі медичного страхування, яку ми повністю поділяємо, саме страховики в партнерстві з державою здатні забезпечити такий захист. Реформування вітчизняної системи охорони здоров'я на основі впровадження ОМС дозволило б вирішити питання щодо дефіциту бюджетних коштів на потреби системи охорони здоров'я та забезпечення громадян країни якісними базовими медичними послугами незалежно від їх рівня доходів. [1]

На сьогодні рівень проникнення добровільного медичного страхування становить до 5 %, при цьому застраховано понад 16 % працюючого населення. За даними Нацкомфінпослуг на ринку ДМС загальний розмір страхових премій у 2016 році становив 2 355,5 млн грн, рівень виплат – 57 %. Протягом 2016 року укладено 1,5 млн договорів страхування, загальний обсяг відповідальності за якими склав понад 145 млрд грн, а отже це майже 97 тис. грн на кожен договір.

У той же час, Україна витрачає досить великі кошти на охорону здоров'я. У 2017 році бюджет становить понад 77 млрд грн. або 4 580 грн страхового внеску на рік на кожне домогосподарство. За приблизними підрахунками, цього вистачить на страхове покриття в розмірі близько 100 тис. грн. на сім'ю [2].

З метою реформування галузі охорони здоров'я, до Верховної ради України було внесено три законопроекти про впровадження в Україні загальнообов'язкового державного соціального медичного страхування: 1) №4981 «Про загальнообов'язкове державне соціальне медичне страхування в Україні», який і був взятий за основу, а також

2) № 4981-1 та 3) №4981-2, основною відмінністю яких від попереднього, було створення цільових фондів.

Відповідно до даного законопроекту № 4981 [3], платежі (страхові внески) мають бути однаковими для всіх. Кошти будуть акумулюватися на спеціальних рахунках в банках, визначених уповноваженим органом і спрямовуватися виключно на оплату медичних послуг, наданих конкретним застрахованим особам. Це дозволить знизити нинішній рівень неформальних платежів за медичні послуги, однак лише за умов збільшення фінансування охорони здоров'я з держбюджету з 2,1 % до 3,8 % ВВП, що підвищить якість послуг, забезпечить підтримку установ охорони здоров'я в перехідний період, а також дозволить заміщати неформальні платежі бюджетним фінансуванням [2].

На основі даного закону, МОЗ пропонує ввести державний гарантований пакет медичних послуг і ліків, який розділили на наступні списки: 1) зелений (медична допомога первинної ланки, екстрена та паліативна допомога) 100 % безкоштовний; 2) синій (діагностичні послуги, послуги спеціалістів, стаціонарні послуги, ліки) і червоний (естетична медицина, соматологія дорослих, звернення без направлення).

Створення у системі охорони здоров'я механізму відносин «гроші йдуть за пацієнтом», у поєднанні з ефективним механізмом контролю за їх цільовим використанням, має призвести до оптимізації інфраструктури системи охорони здоров'я, підвищення оплати ефективно працюючих медичних працівників, забезпечення необхідної якості та достатності обсягів медичної допомоги громадянам при отриманні медичних послуг [4].

Список використаних інформаційних джерел

1. Рубцова Н. М. Введення обов'язкового медичного страхування в Україні: необхідність та основні проблеми // Збірник матеріалів XI Міжнародної науково-практичної конференції «Виклики та перспективи розвитку нової економіки на світовому, державному та регіональному рівнях» / [за ред. А. В. Череп]. – Запоріжжя : Вид-во ЗНУ, 2016. – С. 178–179
2. Минздрав представил своё видение реформы здравоохранения в Украине с государственной моделью страхования [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <https://forinsurer.com/news/17/04/25/35149>. – Назва з екрана.
3. Про загальнообов'язкове соціальне медичне страхування в Україні [Електронний ресурс]: проект Закону №4981 від 14.07.2016. – Режим доступу: <http://w1.c1.rada.gov.ua/> – Назва з екрана.
4. ОМС без Фонда. Почему из трёх законопроектов об обязательном мед-страховании выбрали один без создания целевого Фонда? [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <https://forinsurer.com/news/16/10/07/34407>. – Назва з екрана.

*Г. С. Серикова, к. э. н., доцент;
А. Е. Майкенова, магистрант 2 курса
Карагандинский экономический
университет Казпотребсоюза
г. Караганда, Республика Казахстан*

СТРАХОВОЙ РЫНОК РЕСПУБЛИКИ КАЗАХСТАН НА СОВРЕМЕННОМ ЭТАПЕ

Страхование возникло и развивалось как осознанная объективная потребность человека и общества в защите от случайных опасностей. Потребность в страховой защите носит всеобщий характер, она охватывает все фазы общественного воспроизводства, все звенья социально-экономической системы общества, всех хозяйствующих субъектов и все население.

Место страхового рынка в финансовой системе обусловлено двумя обстоятельствами. С одной стороны, существует объективная потребность в страховой защите, что и приводит к образованию страхового рынка в социально-экономической системе общества. С другой – денежная форма обеспечения страховой защиты связывает этот рынок с общим финансовым рынком.

Функционирование страхового рынка происходит в рамках финансовой системы, как на партнерской основе, так и в условиях конкуренции. Это касается конкурентной борьбы между различными финансовыми институтами за свободные денежные средства населения и хозяйствующих субъектов. Если страховой рынок, например, предлагает страховые продукты по страхованию жизни, то банки – депозиты, фондовый рынок – ценные бумаги и т. д.

Значительным шагом в развитии страхового рынка республики явилась передача функций и полномочий государственного органа страхового надзора Национальному банку Республики Казахстан.

С октября 2000 года Национальный банк Республики Казахстан как уполномоченный орган по регулированию и надзору за страховой деятельностью является полноправным членом Международной Ассоциации органов страхового надзора (IAIS).

Участие государства в решении проблем страхового рынка придает актуальность страхованию и страховой деятельности, повышает степень защиты законных интересов страхователей. В последние годы улучшилась финансовая дисциплина и учет в страховых организациях, перечень и уровень предоставляемых страховых услуг.

Политика и стратегия развития страхового рынка Казахстана определяемая Национальным банком последовательно ведет страховой рынок к нормам и стандартам Европейского Союза, при сохранении конструктивных отношений со страховыми организациями стран

СНГ. Определяющим моментом в движении к рыночным отношениям является прозрачность и законность страховых операций, корреляция действующего страхового законодательства Республики Казахстан с нормами Европейского Союза и Всемирной торговой организации. За относительно короткий период времени в Казахстане была проведена существенная работа по созданию условий для развития страховой индустрии:

1. Совершенствовалась действующая законодательная база, регулирующая развитие страхового рынка.

2. Национальным банком РК были разработаны и внедрены требования и нормативы к страховым и (перестраховочным) организациям.

3. Обеспечена финансовая устойчивость и платежеспособность страховых организаций.

4. Обеспечена доступность страховых услуг, прозрачность и законность страховых операций.

Страховой рынок Казахстана можно назвать одним из наиболее динамично развивающихся во всем СНГ. Этому способствовала Программа развития страхового рынка республики [1, с. 56].

Таблица 1 – Структура страхового рынка Республики Казахстан

Структура страхового сектора	01.08.2016 г.	01.08.2017 г.
Количество страховых организации	33	32
В том числе по страхованию жизни	7	7
Количество страховых брокеров	15	15
Количество актуариев	60	60
Количество страховых (перестраховочных) организаций являются участниками АО «Фонд гарантирования страховых выплат»	22	22
Количество представительств страховых организаций-нерезидентов РК	3	3

Примечание. Официальный сайт Национального банка РК.

Страховой сектор Республики Казахстан представлен 32 страховыми организациями, из которых 7 – по страхованию жизни. За первое полугодие 2017 года активы страховых (перестраховочных) организаций составили 873 885 млн тенге, наблюдается увеличение с начала 2017 года на 2,0 %. В структуре активов наибольшую долю (41,5 % от совокупных активов) занимают ценные бумаги в сумме 362 459 млн тенге (на начало 2017 года – 372 653 млн тенге), уменьшение с начала 2017 года – 2,7 %.

Вклады, размещенные в банках второго уровня, составляют 215 842 млн тенге с долей 24,7 % совокупных активов, уменьшение с

начала 2017 года – 5,2 %. Активы перестрахования составляют 110 961 млн тенге с долей 12,7 % совокупных активов, увеличение с начала 2017 года на 3,9 %.

Обязательства страховых (перестраховочных) организаций по состоянию на первое полугодие 2017 года составили 474 176,0 млн тенге (на начало 2017 года – 454 206 млн тенге), увеличение с начала 2017 года – 4,4 %. В структуре обязательств наибольшую долю (90,2 % от совокупных обязательств) занимают страховые резервы в сумме 427 563 млн тенге, увеличение с начала 2017 года – 3,7 %.

Объем страховых премий, собранных с начала 2017 года по отрасли «общее страхование», составил 45 423 млн тенге, что на 19,4 % больше, чем за аналогичный период прошлого года. Перестрахование Объем страховых премий, переданных на перестрахование, составил 18 373 млн тенге или 36,4 % от совокупного объема страховых премий. При этом на перестрахование нерезидентам Республики Казахстан, передано 91,3 % от страховых премий, переданных на перестрахование. Общая сумма страховых премий, принятых страховыми (перестраховочными) организациями по договорам перестрахования, составляет 4 035 млн тенге. При этом сумма страховых премий, принятых в перестрахование от нерезидентов Республики Казахстан, составляет 2 425 млн тенге.

Возмещение по рискам, полученные по договорам перестрахования составил 324 млн тенге или 1,8 % от страховых премий, переданных на перестрахование. Страховые выплаты Общий объем страховых выплат (за вычетом страховых выплат, осуществленных по договорам, принятым в перестрахование), произведенных с начала 2017 года, составил 6 239 млн тенге, что на 10,3 % больше, чем за аналогичный период прошлого года. Из общей суммы страховых выплат, произведенных с начала 2017 года, наибольшую долю занимают страховые выплаты по добровольному личному страхованию – 43,5 %, по обязательному страхованию – 38,6 % и по добровольному имущественному страхованию – 17,9 %.

Высоколиквидные активы составили 575 568 млн тенге или 65,7 % от активов (на начало 2017 года – 580 716 млн тенге), уменьшение с начала 2017 года – 1,1 %. Чистая прибыль страхового сектора с начала 2017 года составила 2 816 млн тенге, что на 92,3 % меньше, чем за аналогичный период прошлого года. Отношение чистой прибыли к совокупным активам (ROA) составило 4,0 %. Отношение чистой прибыли к собственному капиталу по балансу (ROE) на сегодняшний день составляет 8,3 %.

Доля активов страхового сектора в ВВП составляет 1,91 %; Доля страховых премий в ВВП – 0,11 %; Отношение страховых премий на

душу населения – 2 787,1 тенге. Концентрация доля первой десятки страховых компаний в совокупных активах составила 74,7 %; Доля первой десятки страховых компаний в совокупном собственном капитале составила 76,3 % [2].

Динамика роста рынка напрямую зависит от экономической ситуации в стране, которая резко ухудшилась в результате снижения мировых цен на нефть и другие экспортные товары. В этих условиях негативное влияние на рост рынка будет оказывать ухудшение показателя финансовой деятельности хозяйствующих субъектов, снижение покупательной способности населения, которое будет приобретать главным образом предметы первой необходимости, а не страховые продукты. Дополнительное давление на рынок, помимо прочего, будет оказывать ослабление курса тенге к доллару США. Под влиянием этого фактора страховые премии на душу населения в этом году снизятся до уровня 50 долларов.

В соответствии с одобренным Правительством документом и в случае реализации программы инвестиционный потенциал отечественного страхового сектора экономики, включая долгосрочное страхование жизни и прирост страховых резервов по другим видам страхования, может составить к 2017 году 7–9 млрд тенге или 15 процентов от прогнозируемого объема прямых иностранных инвестиций. В результате выполнения предлагаемых основных мероприятий при положительной тенденции развития экономики РК в целом основные количественные характеристики отечественного страхового рынка возрастут в 2–2,5 раза. При активном использовании методов налогового стимулирования будет обеспечен опережающий рост добровольного страхования в 2–3 раза против 1,5–2-кратного увеличения масштабов обязательного страхования. Следствием станет рост отношений объема страховых взносов к внутреннему валовому продукту. Основные направления развития национальной системы страхования в РК включают ряд мер, которые нацелены на расширение и стимулирование этой системы [3, с. 154].

Список использованных информационных источников

1. Сембеков А. К. Страхование : учебник / Сембеков А. К. – Караганда, 2015. – 234 с.
2. Национальный банк РК [Электронный ресурс]: официальный сайт. – Режим доступа: <http://www.nationalbank.kz/> – Название с экрана.
3. Серикова Г. С. Страховое дело : учеб. пособие / Серикова Г. С. – Караганда, 2012. – 248 с.

*І. В. Фисун, к. е. н., доцент;
А. Ю. Грицай, магістр
Вищий навчальний заклад Укоопспілки
«Полтавський університет
економіки і торгівлі»
м. Полтава*

СТРАТЕГІЧНІ ФАКТОРИ КОНКУРЕНТНИХ ПЕРЕВАГ СТРАХОВОЇ КОМПАНІЇ

В умовах сучасного динамічного середовища страхового ринку України, що характеризується високою конкуренцією його учасників, виникає необхідність визначення стратегічних факторів конкурентних переваг кожної страхової компанії.

Стратегічний фактор конкурентної переваги страхової компанії доцільно розглядати як конкретний компонент її зовнішнього або внутрішнього середовища, за котрим вона може випередити своїх конкурентів. Зокрема, страховик, що володіє більшим обсягом активів, капіталу, страхових резервів, розгалуженою мережею відокремлених структурних підрозділів має більше можливостей охопити значне страхове поле, отримати крупних клієнтів, взяти на страхування унікальні вартісні ризики [1].

Стратегічні фактори конкурентних переваг страхової компанії правомірно розподілити на фактори загальнодержавного (макроекономічного) середовища та середовища страховика.

Загальнодержавне економічне середовище сучасної України можна визначити як несприятливе для розвитку страхування. Це пояснюється нестабільною політичною ситуацією в країні, бойовими діями на сході України та анексією частини нашої території сусідньою державою. Проте, тривала фінансова стабілізація значної частини вітчизняних страховиків і відсутність їх банкрутства можуть забезпечити поступове зростання довіри громадян до страхової галузі в разі удосконалення її державного регулювання [2].

Для оцінки внутрішніх і зовнішніх факторів в діяльності страхової компанії і визначення її конкурентних переваг ефективним може бути застосування SWOT-аналізу. Цей аналіз може здійснюватися стосовно всієї страхової компанії, її структурних підрозділів, а також у розрізі окремих видів страхових послуг, що надаються страховиком. За вивченням сильних і слабких сторін страхової компанії складається матриця SWOT-аналізу, що забезпечує можливість виявити загрози для неї.

Загалом на стратегічні конкурентні переваги українських страховиків впливають наступні чинники:

1) процеси глобалізації на міжнародному страховому ринку – необхідність конкурувати з потужними іноземними страховими компаніями, що зобов'язує вітчизняних страховиків збільшувати капіталізацію, страхові резерви та активи;

2) зростання внутрішньої конкуренції на страховому ринку України – сучасний український страховий ринок характеризується стійкою тенденцією до зменшення кількості страхових компаній, але збільшенням обсягів зібраних страхових премій, сплачених страхових відшкодувань, загальних активів страховиків та їх страхових резервів. А отже, при меншій кількості страховиків зростають загальні показники страхового ринку, що характеризує посилення конкуренції на ньому;

3) зниження страхових тарифів – світовий досвід здійснення страхової діяльності свідчить, що достатньо часто основним інструментом конкурентної боротьби страхових компаній виступає зниження страхових тарифів;

4) стійка тенденція до зменшення відсоткових ставок – відсоткові ставки за кредитами, депозитами, вкладеннями коштів в цінні папери, неухильно зменшуються, що викликає тенденцію до зменшення інвестиційного прибутку страхових компаній та відповідно їх клієнтів [1, 3].

Таким чином, в сучасних умовах виникає необхідність оцінки та врахування стратегічних факторів конкурентних переваг вітчизняних страхових компаній з метою побудови їх фінансової стратегії та визначення пріоритетних напрямів стратегічного розвитку на страховому ринку України.

Список використаних інформаційних джерел

1. Шірінян Л. В. Страховий менеджмент: конспект лекцій для студентів спеціальності 7.03050801, 8.03050801 «Фінанси і кредит» денної і заочної форм навчання / Л. В. Шірінян. – Київ : НУХТ, 2014. – 143 с.
2. Баранова В. М. Страхова система як фактор фінансової стабільності держави / В. М. Баранова // Економіст: літопис подій, особистості, ідеї, аналітика й дослідження. Одеський державний економічний університет. – 2013. – № 11. – С. 60–61.
3. Полчанов А. Фінансова стратегія страховика на світовому ринку / А. Полчанов // Вісник КНТЕУ. – 2012. – № 3. – С. 75–83.

*Т. П. Гудзь, к. е. н., доцент
Вищий навчальний заклад Укоопспілки
«Полтавський університет
економіки і торгівлі»
м. Полтава*

ОСОБЛИВОСТІ ФОРМУВАННЯ ІНВЕСТИЦІЙНОГО ПОРТФЕЛЯ ДОМОГОСПОДАРСТВ ЗА СУЧАСНИХ ЕКОНОМІЧНИХ УМОВ В УКРАЇНІ

За сучасних економічних умов в Україні загострилася проблема падіння активності трансформації заощаджень домогосподарств в інвестиції. Так, частка валового накопичення основного капіталу у валових заощадженнях домогосподарств зростає впродовж 2011–2015 рр. й досягає максимуму у 2015 р. – 65,6 % (табл. 1).

Таблиця 1 – Інвестування заощаджень у секторі домогосподарств в Україні за 2011–2015 рр. [1]

Показник	2011 р.	2012 р.	2013 р.	2014 р.	2015 р.
Валові заощадження домогосподарств, млн грн	164 663	126 487	175 256	146 658	48 938
Темп росту валових заощаджень домогосподарств, %	200,4	76,8	138,6	83,7	33,4
Валове накопичення основного капіталу домогосподарств, млн грн	23 818	23 462	27 204	35 040	32 086
Темп росту валового накопичення основного капіталу домогосподарств, %	163,7	98,5	115,9	128,8	91,6
Частка валового накопичення основного капіталу у валових заощадженнях домогосподарств, %	14,5	18,5	15,5	23,9	65,6

Втім, протягом попередніх чотирьох років цей показник був у межах 14–24 %. Це свідчить про те, що з підвищенням фінансових ризиків для сектора домашніх господарств стало вигідніше вкладати заощаджені кошти у приріст реальних активів. У 2011–2013 рр., коли спостерігалась відносна економічна стабільність населення більше вкладало заощадження у фінансові інструменти. На сьогодні валове накопичення основного капіталу для домогосподарств є менш ризикованим, а тому більш привабливим для зберігання їх заоща-

джень, незважаючи на нижчу дохідність від такого виду вкладень. Порівняльна оцінка структури інвестиційного портфелю вітчизняних і зарубіжних домогосподарств у розрізі вкладень у фінансові активи свідчить про досить консервативну ощадно-інвестиційну поведінку українців (рис. 1).

Рисунок 1 – Порівняльна структура фінансових активів населення України та країн ЄС на 01.07.2016 р. [2]

В той час, як у країнах Єврозони населення віддає перевагу страховим послугам, не менше, ніж банківським депозитам, заощадження українських домогосподарств переважним чином зберігається на рахунках у банках.

На сучасному етапі домашні господарства надають перевагу заощадженням у грошовій формі, а саме у вигляді готівкових грошей. Зниження реального наявного доходу на 22 % у 2015 р. внаслідок падіння виробництва, високого рівня інфляції та безробіття суттєво погіршило платоспроможність домогосподарств та знизило їх схильність до заощаджень [1]. Домогосподарства змушені використовувати накопичені заощадження для фінансування витрат. Характерною особливістю є також наростання очікувань населення щодо підвищення ризику вкладання заощаджень у фінансові активи. Тому реальні активи для населення є менш ризиковими, хоча термін їх окупності є значно довшим порівняно з фінансовими інструментами.

Список використаних інформаційних джерел

1. Річні національні рахунки доходів, витрат та заощаджень домогосподарств України [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.ukrstat.gov.ua/> – Назва з екрана.
2. Грошово-кредитна та фінансова статистика: фінансові ринки [Електронний ресурс]. – Режим доступу: https://bank.gov.ua/control/uk/publish/article?art_id=27843415&cat_id=44578#2. – Назва з екрана.

*К. А. Ермакова, ст. преподаватель
кафедры «Банковское дело»
Карагандинский экономический
университет Казпотребсоюза,
г. Караганда, Республика Казахстан*

ТЕОРЕТИЧЕСКИЕ ОСНОВЫ ИНВЕСТИЦИОННОЙ ДЕЯТЕЛЬНОСТИ

В современной экономической литературе, под инвестициями и инвестиционной деятельностью, понимается вложение денежных, материальных средств в экономическое и социальное развитие предприятий, различных отраслей и сфер жизни людей. Иначе говоря: повременить с потреблением и расстаться с деньгами сегодня, чтобы получить доход завтра. Инвестиции всегда сопровождаются двумя факторами – прибылью и риском.

Российские ученые определяют три основных вида инвестиций: финансовое инвестирование, физическое инвестирование, интеллектуальные инвестиции [1]. Из этого следует, что инвестиции, рассматриваемые в ресурсном аспекте, могут существовать как в денежной и материальной формах, так и в форме имущественных прав и других ценностей. Однако, независимо от формы, которую принимают инвестиционные ресурсы, они едины по своей экономической сущности и представляют собой аккумулированный с целью накопления доход.

Но не все инвестиции играют положительную роль в экономическом процессе. Они могут быть «ошибочными», то есть направленными в бесперспективные секторы производства. Такие инвестиции расцениваются как бесполезное распыление ресурсов в те проекты, которые не приносят намеченный рост экономики. Соответственно, они не могут служить надежным источником дохода и обеспечением рабочих мест в долгосрочной перспективе. Поэтому прежде чем заниматься инвестиционной деятельностью, необходимо проводить тщательные исследования по всем параметрам рынка, выявить те отрасли экономики, которые дадут предполагаемую отдачу, как в виде дохода, так и стабильное развитие в дальнейшем. И только после получения окончательных результатов исследований необходимо выбрать правильное направление для потока инвестиционных ресурсов.

В свою очередь, осуществлению данного инвестиционного процесса способствует рынок инвестиций. В экономической литературе

часто его отождествляют с понятиями финансовый, фондовый рынки, рынок ценных бумаг и т. д. [2]. Изучение современной экономической литературы показало, что на сегодня нет единой точки зрения по определению данных понятий. Все они неточны, что затрудняет отнести конкретный рынок к той или иной категории. В российской и отечественной практике также отсутствует понятийный аппарат данных терминов, как в нормативных документах, так и в экономической литературе.

Таким образом, тесное переплетение всех элементов рынка инвестиций способствует приращению капитала, которое обеспечивает рост экономики. В свою очередь эффективность рынка инвестиций зависит от некоторых факторов: соотношения между потреблением и сбережением в масштабах страны; степени гарантии инвесторам по безопасности вложений капитала; ожидаемой нормы прибыли на вложенный капитал; уровня развития инфраструктуры экономики в целом

Для эффективного функционирования рынка инвестиций необходимо создание благоприятного инвестиционного климата, выполняющего, в свою очередь, стимулирующую роль. Обычно под инвестиционным климатом понимается среда, где происходят те или иные инвестиционные процессы. Считается, что сам термин «инвестиционный климат» характерен только для рыночной экономики и является общим показателем для привлечения инвестиционного капитала в страну.

На микроуровне инвестиционная среда определяется через отношения государства с конкретными инвесторами (индивидуальным инвестором или фирмой-инвестором). Для сохранения доверия со стороны инвестора и уверенности в безопасности его вложений, государство должно улучшать инвестиционный климат. Это является основным условием для создания и поддержания положительного имиджа страны. Также со стороны государства должно обеспечиваться привлечение как государственных, так и частных инвестиции.

Список использованных информационных источников

1. Ромаш М. В. Финансирование и кредитование инвестиций / Ромаш М. В. – Минск : Книжный дом, 2010. – 159 с.
2. Попков В. П. Организация и финансирование инвестиций / Попков В. П. – Москва : Финансы и статистика, 2011. – 278 с.

**Н. С. Педченко, д. е. н., професор;
В. В. Грищенко, аспірант**
Вищий навчальний заклад Укоопспілки
«Полтавський університет
економіки і торгівлі»
м. Полтава

МІСЦЕ ТА РОЛЬ ЗАОЩАДЖЕНЬ ДОМОГОСПОДАРСТВ В ІНВЕСТИЦІЙНИХ ПРОЦЕСАХ В ЕКОНОМІЦІ УКРАЇНИ

Заощадження домогосподарств виступають важливим джерелом фінансування інвестиційних процесів в економіці держави. Нажаль такий інструмент формування заощаджень домогосподарств як цінні папери найменше поширений у практиці управління населенням власними тимчасово вільними коштами. Це підтверджується низькою часткою цінних паперів інститутів спільного інвестування, що розміщені на руках в українців (рис. 1).

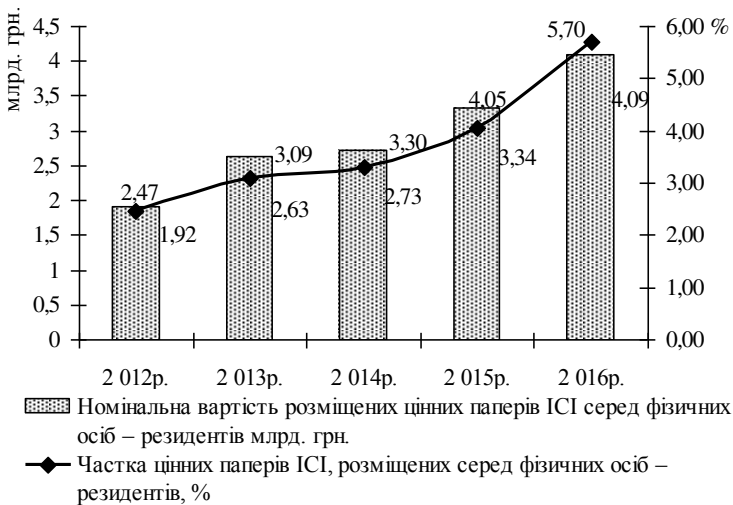

Рисунок 1 – Динаміка номінальної вартості розміщених цінних паперів інститутів спільного інвестування серед фізичних осіб – резидентів в Україні за 2012–2016 рр. [1]

Так, номінальна вартість розміщених цінних паперів ІСІ серед фізичних осіб – резидентів в Україні у 2016 р. склала 4,09 млрд грн, що у 120 разів менше за суму банківських депозитів населення. Такий

стан заощаджень вітчизняних домогосподарств свідчить про поміркованість їх фінансової поведінки, яка сформована не без впливу низького рівня фінансової грамотності населення України, але переважним чином залежить від рівня добробуту українських сімей.

Якщо поглянути на розподіл цінних паперів за загальною номінальною вартістю на рахунках власників у депозитарних установах, то з впевненістю можна підтвердити вище вказані висновки про те, що насьогодні домогосподарства не є активними учасниками ринку інвестицій, хоча представляють собою потенційно потужне джерело для інвестиційних вливань в економіку. Так, частка цінних паперів на рахунках резидентів депонентів-фізичних осіб у 2016 р. становила 1,9 %, у 2013 р. вона була вищою – 7,1 %. Це пов'язано із зменшенням номінальної вартості цінних паперів, що знаходять на рахунках фізичних осіб в депозитарних установах. Якщо у 2013 р. вона становила 53,13 млрд грн, то у 2016 р. на 40 % менше, що у вартісному вираженні склало 31,8 млрд грн. Причиною цього є погіршення інвестиційних умов в Україні внаслідок наростання ризиків.

Тому за сучасних умов значно виграшними для інвесторів з точки зору збалансування прибутковості й надійності залишаються саме банківські депозити, що відповідно впливає на уподобання домогосподарств щодо вибору інструменту інвестування та виділити основні моменти, які перешкоджають пошуків процесу залучення коштів домогосподарств до вітчизняної економіки.

Отже, можна зробити висновок, що в умовах ринкової економіки домогосподарство, здійснюючи заощадження своїх коштів, має потужний арсенал різноманітних інструментів. Формування у домогосподарств заощаджень саме організованої форми є яскравим показником стабільності в суспільстві та довіри до фінансової системи, адже накопичення готівки у населення не дає змоги залучити цей ресурс для потреб економіки.

Список використаних інформаційних джерел

1. Статистична інформація про діяльність інститутів спільного інвестування в Україні [Електронний ресурс] / Фондовий ринок : [веб-сайт Національної комісії з цінних паперів та фондового ринку]. – Режим доступу: <http://www.nssmc.gov.ua/fund/analytics>. – Назва з екрана.

СУТНІСТЬ, ЗМІСТ ТА ОСНОВНІ ФОРМИ ПРОЯВУ ДИСБАЛАНСІВ ФОНДОВОГО РИНКУ

На сьогоднішній день постає завдання ґрунтовного дослідження дисбалансів фондового сегменту, з'ясування їх внутрішньої сутності та змістовного наповнення з подальшим аналізом основних форм прояву. Зазначимо, що «дисбаланс фондового ринку» (далі – ДФР) є інтегрованим поняттям двох понять: дисбаланс та фондовий ринок.

Поняття «дисбаланс» можна розглядати з точки зору статички, згідно якої дисбаланс являє собою нерівноважний стан об'єкта чи порушення його рівноваги або ж певних співвідношень параметрів, які характеризують об'єкт як цілісність. Також дисбаланс можна розуміти з позиції динаміки, тобто це процес змін у функціонуванні та розвитку об'єкта, так би мовити його розбалансування [4, с. 107].

Угрин В. В. [3, с. 139] стверджує, що «етимологічне походження поняття «дисбалансу» логічно розкривається в такому генетичному зв'язку – баланс (рівновага) і «дис» (префікс, що надає поняттю, до якого додається, протилежного або заперечного сенсу), тому дисбаланс – порушення/втрата рівноваги».

У результаті проведених досліджень, ми з'ясували, що категоріально-понятійний апарат терміну «дисбаланс» включає наступні близькі за змістом: порушення/втрата/відсутність рівноваги, невідповідність, асиметрія, нестійкість, нестабільність, мінливість, волатильність, крихкість, диспропорції та кризові явища (криза).

Дисбаланси, виконують три найважливіші функції, а саме [1, с. 158]:

- 1) руйнівна функція представляє собою процес усунення чи якісного реформування застарілих елементів діючої системи, що вичерпала свій потенціал;
- 2) творча функція полягає в запровадженні елементів абсолютно нової системи;

3) спадкова функція – це так зване випробовування на міцність, збагачення і передачі у спадок тих елементів системи, які акумулюються, накопичуються, переходять у майбутнє (інколи частково модифікованих).

Формулюючи концептуальні підходи до трактування ДФР, скористаємося загальновідомими філософськими категоріями – «сутність» і «явище», «зміст» і «форма».

За сутністю ДФР є економічною категорією, яка відображає порушення дії ринкових законів у функціонування фондового сегменту фінансового ринку.

Як об'єктивно існуюча реальність ДФР – це явище, що виникає у результаті впливу ряду факторів. Враховуючи вітчизняну практику, то ДФР виникають у випадку децентралізації попиту та пропозиції на ЦП, непропорційності структури фондового ринку, високого рівня спекулятивності, ризиковості та низької ліквідності ринку тощо.

За змістом ДФР – порушення функціональних ролей учасників (суб'єктів) фондового ринку та зв'язків між його інфраструктурними елементами як цілісної структури, що призводять до зниження ефективності його діяльності.

Основними формами прояву ДФР є: дисбаланси неефективного розвитку ринку (дисбаланс рівня ліквідності, дисбаланс рівня капіталізації), структурні дисбаланси, які необхідно розмежувати за об'єктами ринку, тобто за видами фінансових інструментів та за суб'єктами – що представлені емітентами, інвесторами та інфраструктурними установами), інформаційні дисбаланси тощо.

За своєю сутністю фондовий ринок є так званим ринком очікувань, ефективність якого в першу чергу визначається факторами впливу, а особливо напрямком та інтенсивністю їх зміни. Саме тому виникає необхідність їх дослідження як основних детермінант виникнення та розвитку ДФР.

Важливо зазначити, що чинники не можна ізолювати один від одного, адже вони постійно взаємодіють, що призводить або до посилення чи навпаки – зменшення їх впливу на фондовий ринок. Також слід зауважити, що у реальному житті виділити лише один головний фактор, що спричиняє виникнення та формування дисбалансів виявля-

ється дуже складно, що ускладнює вибір заходів щодо послаблення дії чи ліквідацію дисбалансів [2, с. 401].

Проаналізувавши погляди науковців щодо даного питання, ми дійшли висновку що на сьогоднішній день не існує чітко визначеного переліку факторів, що чинять вплив на фондовий ринок. Саме тому у результаті систематизації різноманітних поглядів науковців, ми виділили основні групи факторів впливу на діяльність фондового ринку: регулятивні, економічні, технологічні, інформаційні, політичні поведінкові фактори та етап розвитку фондового ринку.

Отже, як висновок зазначимо, що дослідження дисбалансів фондового ринку дозволить виявити основні причини низької ефективності та створити підґрунтя для підвищення його ролі в процесі перерозподілу фінансових ресурсів в економіці. Адже досить часто ФР називають «дзеркалом економіки», бо будь-які зміни на ринку прямо пропорційно впливають на економічну ситуацію.

Список використаних інформаційних джерел

1. Кравчук Н. Я. Концептуалізація глобальних фінансових дисбалансів [Електронний ресурс] / Н. Я. Кравчук // Зовнішня торгівля: економіка, фінанси, право. – 2013. – № 3. – С. 153–159. – Режим доступу: http://nbuv.gov.ua/UJRN/uazt_2013_3_18. – Назва з екрана.
2. Скрипниченко М. І. Моделі ідентифікації макроекономічних дисбалансів в Україні : кол. моногр. / за ред. д-ра екон. наук Скрипниченко М. І.; НАН України, ДУ – Інститут економіки та прогнозування НАН України. – Київ, 2015. – 544 с.
3. Угрин В. В. Дисбаланси податкового боргу та структуризація їх проявів в Україні / В. В. Угрин // Науковий вісник Ужгородського університету : Сер. Економіка. – 2014. – Вип. 2 (43). – С. 138–142.
4. Щетилова Т. В. Оценка глобальных дисбалансов в развитии макроэкономических систем / Щетилова Т. В. // Основы экономики, управления и права. – 2012. – № 6. – С. 106–111.

О. В. Яріш, к. е. н., доцент;
А. Є. Циновнік, аспірант
Вищий навчальний заклад Укоопспілки
«Полтавський університет
економіки і торгівлі»
м. Полтава

ПРОБЛЕМИ ДЕРЖАВНОГО РЕГУЛЮВАННЯ ІСІ В УКРАЇНІ В УМОВАХ ЄВРОІНТЕГРАЦІЙНИХ ПРОЦЕСІВ

В Україні початок формування ринку ІСІ припав на 1994 р., коли їх основною метою було обслуговування процесів приватизації державних підприємств. Найбільш поширеними видами ІСІ були закриті інвестиційні фонди та взаємні фонди інвестиційних компаній, правові основи котрих визначені «Положенням про інвестиційних фонди та інвестиційні компанії» та затверджені Указом Президента України на початку 1994 р. Тоді в Україні в економічний і юридичний лексикон вперше вводилися терміни, які у подальшому здобудуть широкий розголос [1]

Нормативне регулювання ринку сучасних ІСІ в Україні суттєво відрізняється від європейського як за класифікаційними ознаками суб'єктів, так і вимогами до організаційно правової форми, порядку формування та функціонування інвестиційних фондів.

Очевидно, що в основу європейського законодавства про ІСІ закладено процеси/особливості ведення діяльності, в той час як національне законодавство визначає ІСІ за титулами власності, організаційною формою [2]

Схавленою у 2014 році Угодою про Асоціацію між Україною та Європейським Союзом передбачено реформування ринків фінансових послуг до європейського фінансового простору. Важливим елементом при цьому є імплементація вимог щодо регулювання діяльності зокрема ІСІ.

У Європейському Союзі функціонують сьогодні дві основні категорії інвестиційних фондів: UCITS (Undertakings for Collective Investment in Transferable Securities) – підприємства колективних інвестицій в цінні папери, що підлягають обігу та AIF (Alternative Investment Funds) – фонди альтернативних інвестицій, які фактично включають усі інші регульовані фонди, що не є UCITS.

В Україні аналогом інвестфондів групи UCITS є відкриті ІСІ, а фондів групи АІФ – інтервальні, закриті та венчурні ІСІ. За даними УАІБ, станом на кінець II кварталу 2017 року, співвідношення кількості фондів UCITS та АІФ у нашій країні дорівнювало 6,79 % та 93,21 %, в той час як в ЄС – 52,7 % та 47,3 %.

З наведених вище даних випливає, що прийнята в рамках Угоди про Асоціацію між Україною та ЄС Директива № 2009/65/ЄС Європейського Парламенту та Ради Європи. про узгодження законів, підзаконних та адміністративних положень, що стосуються інститутів спільного (колективного) інвестування в цінні папери, що підлягають обігу (UCITS) стосується лише 6,79 % українських інвестфондів. Інші українські ІСІ (альтернативні фонди за європейською класифікацією), підпадають під норми нової Директиви ЄС під назвою «AIFMD» [3].

Ця Директива, яка регулює діяльність фондів альтернативних інвестицій (хедж-фондів, фондів нерухомості тощо), була ухвалена у 2011 році. При цьому у 2018 році вона має бути повністю впроваджена та імплементована у національне законодавство країн-членів ЄС.

Отже в європейських країнах існує суттєва різниця між публічними та альтернативними фондами, однак особливий акцент робиться на діяльності хедж-фондів. У цьому зв'язку особливої уваги в Україні, заслуговують фонди прямого інвестування та венчурні фонди, регулювання яких потребує застосування різних підходів та окремих законодавчих норм.

Список використаних інформаційних джерел

1. Положення «Про інвестиційні фонди та інвестиційного компаніях»: затв. Указом Президента України від 19 лютого 1994 № 55/94 [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://zakon5.rada.gov.ua/laws/show/55/94>. – Назва з екрана.
2. Ворона Л. В. Функціонування інститутів спільного інвестування в Європейському Союзі / Л. В. Ворона // Міжнародний науковий журнал «Інтернаука». – 2017. – № 2 (24). – С. 80–85.
3. Адаптація українського законодавства у сфері регулювання діяльності інвестиційних фондів до європейського права має враховувати вітчизняні особливості [Електронний ресурс]: офіц. сайт Української асоціації інвестиційного бізнесу. – Режим доступу: http://www.uaib.com.ua/aktual_kua/231550.html. – Назва з екрана.

*Н. Ю. Захарова, к. е. н., доцент;
О. І. Арабаджийський, магістр
Таврійський Державний
Агротехнологічний Університет,
м. Мелітополь*

ПРИЧИНИ БАНКРУТСТВА ПІДПРИЄМСТВ В УКРАЇНІ ТА НАПРЯМИ ЗАПОБІГАННЯ ЇХ НЕПЛАТОСПРОМОЖНОСТІ

Світова економічна криза, нестабільна політична ситуація в країні, недосконалість нормативно-правової бази, що регулюють здійснення фінансово-господарської діяльності підприємств, низький рівень прогнозованості розвитку економіки країни призвели до збільшення кількості неплатоспроможних підприємств, яким загрожує банкрутство.

Законодавче визначення поняття банкрутства міститься в Господарському кодексі України і в Законі України «Про відновлення платоспроможності боржника або визнання його банкрутом». Відповідно до ст. 1 цього Закону банкрутство – це визнана господарським судом неспроможність боржника відновити свою платоспроможність за допомогою процедур санації та мирової угоди і погасити встановлені у порядку, грошові вимоги кредиторів не інакше як через застосування ліквідаційної процедури [1].

В Україні, за даними сервісу моніторингу реєстраційних даних компаній OpenDataBot у 2016 році, 1 524 підприємства визнано банкрутами, та 2 073 підприємств проходять процедуру визнання банкрутом. Лідером за кількістю компаній, які перебувають в стані банкрутства, є Київська область – 572 компанії, далі йдуть Дніпропетровська і Одеська області із 189 і 140 підприємствами-банкрутами відповідно. Більш за все таких підприємств у сфері роздрібної торгівлі, будівництва та сільського господарства. Однак, якщо порівнювати у динаміці, слід відмітити скорочення банкрутств підприємств за останні роки (у порівнянні з 2010 р. – на 2 086 од., з 2014 роком – на 714 од.). Варто уваги те, що за статистикою, в Україні повертають

7,5 центів з кожного долару заявлених зобов'язань. При цьому час, необхідний кредиторам для задоволення своїх вимог становить 2,9 років. Для порівняння зазначимо, що в Східній Європі та Центральній Азії цей показник становить 37,7 центів, а в розвинутих країнах – 71,9 центів.

Діяльність будь-якого підприємства зумовлено рядом факторів, що в кінцевому підсумку обумовлюють можливості його подальшого існування і розвитку або закриття. Науковці виділяють ряд зовнішніх і внутрішніх чинників, які призводять до виникнення банкрутства підприємства, а їх множинність потребує певної систематизації. Зовнішні фактори рекомендуємо об'єднати у такі групи: макроекономічні, політичні, нормативно-правові, соціальні, науково-технічні та технологічні, природні та екологічні; внутрішні – виробничо-технічні, економічні, фінансові, організаційні, морально-психологічні.

Цікавим в цьому сенсі є дослідження Doing Business-2017, що проводиться Світовим банком та супроводжуючий його рейтинг щодо створених у країнах світу умов для ведення бізнесу. Дослідження оцінює регуляторний клімат в країні (всього 190 країн світу), або як впроваджуються зміни у законодавство з метою покращення умов для підприємницької діяльності (без оцінки якості інфраструктури, кваліфікації працівників, рівня корупції, макроекономічної політики, коливання валютних курсів).

Традиційно, в межах дослідження здійснена оцінка за 10-ма компонентами, що характеризують умови ведення бізнесу, за якими Україна посіла наступні позиції: реєстрація підприємства – 20; отримання дозволу на будівництво – 140; підключення до систем енергозабезпечення – 130; реєстрація власності – 63; отримання кредиту – 20; захист прав міноритарних інвесторів – 70; оподаткування – 84; міжнародної торгівлі – 115; забезпечення виконання контрактів – 81; вирішення проблем неплатоспроможності – 150. Таким чином, Україна в рейтингу легкості ведення бізнесу лише займала 80 місце. Для порівняння країни-сусіди займають такі позиції щодо легкості ведення бізнесу: Польща – 24, Білорусь – 37, Росія – 40, Молдова – 44 [2].

Відмітимо, що найгірший рейтинговий показник України у 2017 році, як і у минулому році, – вирішення проблем неплатоспроможності (150 місце). Тому розв'язання цієї проблеми є передумовою подальшого розвитку як економіки в цілому, так і кожного підприємства зокрема. Останнє в першу чергу пов'язане з побудовою систе-

ми попередження і своєчасного реагування на виникнення кризових ситуацій, основою якої є достовірна і всебічна оцінка його фінансового стану.

Державний підхід до діагностики банкрутства представлений «Методичними рекомендаціями щодо виявлення ознак неплатоспроможності підприємства та ознак дій з приховування банкрутства, фіктивного банкрутства чи доведення до банкрутства» [3]. Вони розроблені з метою забезпечення однозначності підходів при оцінці фінансово-господарського стану підприємств, виявленні ознак поточної, критичної або надкритичної їх неплатоспроможності та ознак дій, передбачених Кримінальним кодексом України – приховування банкрутства, фіктивного банкрутства чи доведення до банкрутства, а також для своєчасного виявлення формування незадовільної структури балансу для здійснення випереджувальних заходів щодо запобігання банкрутству підприємств.

Отже, сучасна ситуація вимагає від кожного підприємства розробки і впровадження низки заходів, що забезпечать підтримку платоспроможності на належному рівні та запобігатимуть виникненню фінансової кризи. Серед таких заходів слід виділити: формування оптимальної структури капіталу підприємства, ефективне управління дебіторською та кредиторською заборгованістю, дієве управління грошовими коштами та запасами підприємства, оптимізація його грошових потоків шляхом їх вирівнювання й синхронізації, застосування ефективних форм розрахунків тощо.

Список використаних інформаційних джерел

1. Про відновлення платоспроможності боржника або визнання його банкрутом [Електронний ресурс] : Закон України № 2343-ХІІ від 14.05.1992. – Режим доступу: <http://www.zakon.rada.gov.ua>. – Назва з екрана.
2. Ведение бизнеса 2017 [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.doingbusiness.org/reports/global-reports/doing-business-2017>. – Назва з екрана.
3. Методичні рекомендації щодо виявлення ознак неплатоспроможності підприємства та ознак дій з приховування банкрутства, фіктивного банкрутства чи доведення до банкрутства [Електронний ресурс] : Наказ Міністерства економіки України від 26.10.2010 № 1361. – Режим доступу: http://meold.kmu.gov.ua/minec/control/uk/publish/printable_article?art_id=161074. – Назва з екрана.

ПРОБЛЕМИ ТА НАПРЯМИ ВІДНОВЛЕННЯ ВОДОГОСПОДАРСЬКОГО КОМПЛЕКСУ ДОНЕЦЬКОГО ЕКОНОМІЧНОГО РАЙОНУ

На сьогоднішній день переважна більшість водогосподарських та водоохоронних об'єктів як перерахованих складових водогосподарського комплексу відрізняється високим рівнем фізичного зносу, а також моральною застарілою. Проблеми технологічної деградації України найбільш гостро відчуваються в промислово розвинutih регіонах України, зокрема в Донецькому та Придніпровському економічних районах. Перехід на нові стандарти вимагає реконструкції, технічного переозброєння цих об'єктів вже на новій технологічній основі. З огляду на це, актуальною проблемою економіки і управління національним господарством є розробка механізмів інноваційно-технологічної модернізації водогосподарського комплексу України на основі використання позитивного зарубіжного досвіду та сучасних форм інвестиційного забезпечення структурної перебудови водогосподарської та водоохоронної інфраструктури.

Починаючи з 2014 року фінансова децентралізація зробила незалежними місцеві бюджети від державного бюджету і сприяла створенню можливостей планування розвитку територій, а також втілення реальних інноваційних проєктів. З 1 квітня 2014 року стартувала реформа місцевого самоврядування, яка базується на основі положень Європейської Хартії місцевого самоврядування і впроваджується на основі Концепції реформи місцевого самоврядування та територіальної організації влади. Пропри значне збільшення номінальних доходів місцевих громад залишаються невирішеними більшість стратегічних питань регіонального розвитку територій, зокрема інноваційно-технологічної модернізації водогосподарського комплексу України. Аналіз міжнародного досвіду децентралізації, зокрема в країнах Європейського Союзу, показує, що до функцій місцевого самоврядування Польщі, Латвії, Литви, Естонії та ін. відносять питання водопостачання, водовідведення, публічного управління водними ресурсами. В країнах ЄС існує підтримка і цільових фондів, а також відповідних грантових проєктів і програм.

Головним ресурсом інноваційно-технологічної модернізації водогосподарського комплексу в регіонах України має стати плата за спеціальне використання водних ресурсів на користь місцевих громад.

Збір за спеціальне використання водних ресурсів – один із складу загальнодержавних податків і зборів, який введено для забезпечення раціонального використання водних ресурсів. Саме внесенням змін до Податкового кодексу України щодо передачі сплати збору за спеціальне використання водних ресурсів до місцевих бюджетів дозволить сформувати ресурсну базу інноваційно-технологічної модернізації водогосподарського комплексу в регіонах України.

Список використаних інформаційних джерел

1. Швейцарсько-український проект «Підтримка децентралізації в Україні» DESPRO [Електронний ресурс]: офіц. сайт. – Режим доступу: <http://despro.org.ua/> – Назва з екрана.
2. Програма розвитку ООН в Україні [Електронний ресурс]: офіц. сайт. – Режим доступу: <http://www.ua.undp.org/content/ukraine/uk/home.html>. – Назва з екрана.
3. Податковий кодекс України [Електронний ресурс]: офіц. сайт. – Режим доступу: <http://sfs.gov.ua/nk/> – Назва з екрана.
4. Водний кодекс України [Електронний ресурс]: офіц. сайт. – Режим доступу: <http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/213/95-%D0%B2%D1%80>. – Назва з екрана.
5. Митний кодекс України [Електронний ресурс]: офіційний сайт. – Режим доступу: <http://sfs.gov.ua/mk/> – Назва з екрана.

Муртазоев Ораз, *ст. преподаватель
Таджикский государственный
университет коммерции
г. Душанбе, Республика Таджикистан*

КЛАСТЕР КАК ГЛАВНЫЙ ИНСТИТУТ ИННОВАЦИОННОГО РАЗВИТИЯ РЕГИОНАЛЬНЫХ ПРОМЫШЛЕННЫХ СИСТЕМ

Новейшие подходы к организации промышленности страны и применение новейших интегрированных структур, как показывает опыт экономики развитых стран и стран средней индустрии, считается «залогом» успешной осуществления промышленной политической линии.

Инициатива кластерной организации экономики в Таджикистане длительное время отражалось в трудах ученых-экономистов. На сегодняшний день, этот вопрос поднимался на уровне статуса официальной политической линии развития промышленности страны. Так, в соответствии со Стратегией национального развития до 2030 года предусматривается формирование сетей региональных промышленных кластеров и формирование ряда инновационных высокотехнологичных кластеров, реализующих конкурентные потенциалы экономики региона и национальной экономики, в общем. В связи этим, можно утверждать, что правительство страны предлагает осуществлять развитие

регионов не на политике выравнивания регионов, в первую очередь, а на политике поддержки точек роста, где акцент делается на такие регионы страны, которые основывают свои программы развития на базе кластерных подходов.

Концептуальные основы подготовки «Стратегии национального развития до 2030 года» вытекает из выдвинутых идей Лидера нации, Президента Республики Таджикистан, уважаемого Эмомали Рахмон в его Посланиях к Маджлису Оли РТ. Так, в Послании 2016 г. отмечается, что «... нам нужно с широким применением современных технологий увеличить объем производства импортозамещающих товаров и продукции, обеспечить потребности рынка отечественными конкурентоспособными продуктами, принять нужные меры для усиления экспортного потенциала страны и создания новейших рабочих мест» [1].

В экономической литературе существует множество различных определений кластеров, но отсутствует универсальность определения этого понятия. Это связано, на наш взгляд, наличием большого числа и неконкретностью кластерных характеристик, которые выражают типологию кластеров. Тем не менее, можно выделить следующие главные особенности, которые определяют различия в типологии кластеров:

- географический – формируется на конкретных территориях, пространстве, начиная от сугубо локальных до глобальных;
- горизонтальный – может охватывать предприятия нескольких отраслей, секторов экономики;
- вертикальный – могут присутствовать смежные этапы производственного процесса, при этом важно, кто собственно из участников сети считается инициатором и конечным исполнителем научных разработок и инноваций в контексте кластеров;
- технологическая – несколько отраслей, секторов, которые пользуются одной и той же технологией-биотехнологический кластер;
- фокусный – кластер образовывается вокруг одного ведущего промышленного предприятия, научного и исследовательского центра.

Оригинальным «инновационным трамплином» в экономику региона, обобщая все вышеперечисленное, можно утверждать, что им являются инновационные территориальные кластеры [2, с. 60–64]. Собственно, на этом уровне проистекает объективный процесс синтеза научной, промышленной, экономической, социальной политической линии в контексте регионального инновационного промышленного кластера, который направлен на создание среды, благоприятствующей созданию и активному использованию новшеств.

В целом кластер как главный институт инновационного развития способствует развитию промышленности в Таджикистане.

Список использованных информационных источников

1. Послание Лидера нации, Президента Республики Таджикистан уважаемого Эмомали Рахмона Маджлиси Оли Республики Таджикистан 20.01.2016 [Электронный ресурс]. – Режим доступа: <http://president.tj/ru/node/10587>. – Название с экрана.
2. Гусева М. С. Зона опережающего экономического развития как инструмент пространственной кластеризации экономики / Гусева М. С. // Вестник Самарского государственного экономического университета. – 2012. – № 10 (96). – С. 60–64.

***К. Р. Раджабов, аспирант
Таджикский государственный университет коммерции,
г. Душанбе, Республика Таджикистан***

ПРОБЛЕМЫ РАЗВИТИЯ ЧАСТНОГО СЕКТОРА В РЕСПУБЛИКЕ ТАДЖИКИСТАН

В последние годы в Республике Таджикистан произошли существенные изменения в структуре экономики, особенно в частном секторе. Это сектор играет важную функциональную роль в общественном разделении труда, создании новых рабочих мест и др. На долю частного сектора приходится в среднем около 36 % национального продукта и, в нем заняты большая часть трудоспособного населения. Учитывая важность роли частного сектора, следует выделить принципиальные положения, которые помогли бы выработать более рациональное отношение к частной собственности.

В новых условиях развитие экономики требует заметного повышения эффективности производства и реализацию инноваций, составляющих основное содержание интеллектуальной собственности. Кроме того произошли существенные изменения в функционировании рабочей силы во взаимоотношениях между трудом и капиталом. С другой стороны, развитие науки, культуры, техники и технологии, без которых была невозможна и современная НТР, связаны именно с этой формой собственности. Поэтому развитие частного сектора приобретает новое звучание и реальное право на существование наряду с другими формами собственности. Только такой подход может обеспечить динамизм частного сектора, наращивание его роли в обеспечении социально-экономического развития страны и ее регионов.

На наш взгляд, частный сектор и его субъекты играют важную роль в развитии производства товаров и услуг, насыщения внутреннего потребительского рынка товарами и услугами, а также влияет на изменения рыночной конъюнктуры, соотношение спроса и предложения, и изменения рыночной среды.

Развитие частного сектора в Таджикистане во многом зависит от создания соответствующих условий, среди которых выделяем систему налогообложения, ресурсное обеспечение, правовой статус частного бизнеса и направления ВЭД субъектов частного сектора. При этом приоритетным считаем реализацию концепции развития частного сектора, базирующегося на осуществление предпринимательской деятельности. В республике развитие предпринимательской деятельности достигается на основе использования следующих мотивационных стимулов:

- социально-экономическая выгодность небольших гибких и динамично развивающихся экономических субъектов, а также необходимость и выгодность иностранного инвестирования в экономику с целью внедрения новых технологий, ноу-хау и т. д.;
- неудовлетворенность работников государственного сектора экономики с низким уровнем заработной платы, а также невозможность удовлетворения социально-значимых потребностей населения государственным сектором;
- медленные темпы перемен в секторе государственной и кооперативной собственности, бюрократические взаимоотношения и нерациональная организация труда, стимулирование работников по труду и др.

В целом развитие частного сектора способствует решению следующих проблем в Республике Таджикистан:

1. Превращение частного сектора в динамически функционирующую сферу национальной экономики, завершение процедуры приватизации, формирование и развитие новых организационно-правовых форм собственности во всех отраслях и сферах областей, городов и районов республики.

2. Последовательное проведение научно-обоснованной, адекватной экономическим интересам субъектов рыночной экономики государственной политики, а также совершенствование организационно-экономической поддержки частного бизнеса и его регулирование со стороны государства.

3. Расширение финансового и ресурсного обеспечения частного сектора, а также налогового стимулирования частного предпринимательства.

4. Создание современной инфраструктуры частного бизнеса.

5. Расширение возможностей частного сектора в процессе включения Республики Таджикистан в международное экономическое разделение труда, развитие товарообмена и внешнеэкономических связей.

В целом решение этих проблем способствует улучшению жизни населения и обеспечению экономического роста в Таджикистане.

**Г. М. Сидоренко-Мельник, к. е. н., доцент;
Б. Е. Орлеан, магістрант**
*Вищий навчальний заклад Укоопспілки
«Полтавський університет
економіки і торгівлі»
м. Полтава*

ПРОБЛЕМИ РЕЙТИНГОВОГО ОЦІНЮВАННЯ ФІНАНСОВОГО СТАНУ ПІДПРИЄМСТВА

Відомо, що основана мета фінансового аналізу, в т. ч. комплексного фінансового аналізу (КФА) як специфічного напрямку аналітичних досліджень, інформаційно підтримувати процес прийняття та реалізації управлінських рішень в сфері фінансів. Повнота, об'єктивність та достовірність інформаційної бази, адекватність застосування методичних підходів та точність аналітичних розрахунків, коректність висновків виступають передумовами унеможливлення погіршення фінансового стану та потенційного банкрутства.

Отже, виняткового значення набуває визначення кількісних і якісних величин, які б інтегровано характеризували фінансову стійкість та платоспроможність, надійність підприємства як партнера в ринкових відносинах, його здатність до забезпечення високої ефективності підприємницької діяльності. У зв'язку з цим виникає необхідність визначення однозначної узагальнюючої порівняльної оцінки фінансового стану на основі рейтингу. Вкрай важливим є обґрунтування методики рейтингового оцінювання фінансового стану підприємств, основних критеріїв та показників його визначення, встановлення місця цієї оцінки в системі фінансового менеджменту.

Проблемам побудови методики рейтингування фінансового стану підприємств присвячено досить значне коло праць. Слід виділити роботи таких науковців, як: А. Д. Шеремет, О. М. Вакульчик, Є. В. Мних, Г. В. Савицька, Т. В. Ларікова, Т. Т. Дуда, Ю. Л. Логвиненко, Т. А. Городня, О. А. Островська. Методичні рекомендації з рейтингового оцінювання розробляються та впроваджуються у практичну діяльність рейтингових агентств України. При цьому, базуючись на принципах та підходах міжнародних рейтингових агентств (в першу чергу, Мудіс Інвесторз Сервіс, Фітч Рейтінгс та Стандард енд

Пурс), фахівці національного рейтингового ринку найбільшу увагу приділяють показникам фінансового стану об'єкта дослідження [1].

Корисність рейтингування можна розглядати як з зовнішнього аспекту так і внутрішнього. Рейтингова оцінка фінансового стану підприємства передбачає визначення економічного потенціалу суб'єкта підприємництва або, іншими словами, вона дає змогу забезпечити ідентифікацію його місця (порівняно з іншими) в економічному просторі. Рейтинги використовують з рекламною метою, роблячи їх загальнодоступними для зовнішніх користувачів. В умовах агресивного конкурентного середовища цей інструмент фінансового аналізу є найбільш затребуваним потенційними інвесторами, контрагентами, конкурентами та партнерами.

Внутрішній аспект: відособлена оцінка окремих сторін фінансово-господарської діяльності підприємства (ділової активності, фінансової стійкості, ефективності фінансово-господарської діяльності, платоспроможності та т. ін.) на основі математичного моделювання органічно komponується в єдиному інтегральному фінансовому показнику (рейтингу). Отриманий у результаті комплексного аналізу інтегрований показник є характеристикою суб'єкта аналізу – підприємства, щодо його відповідності поточним ринковим умовам та окреслює власні перспективи на майбутній сталий економічний розвиток.

Враховуючи досить потужний методичний доробок з питань побудови методики рейтингового оцінювання, слід відмітити різноманіття методичних підходів, що пропонуються як базові для застосування, варіативність підбору аналітичних показників (часто не достатньо обґрунтованих та інформативних), відсутність уніфікації критеріїв їх відбору. Різноплановість та багатоманітність існуючих рейтингових методик не забезпечує єдності, співвимірності та зіставності результатів рейтингування і значною мірою дає змогу ними маніпулювати [2]. Рейтингова оцінка має відбуватися згідно з чіткою та уніфікованою процедурою (алгоритмом) [3], що також відсутнє на практиці. На думку багатьох експертів існує необхідність розроблення єдиного категорійного апарату у сфері рейтингової діяльності вітчизняних підприємств.

Окремо слід відмітити, що алгоритм проведення рейтингового оцінювання фінансового стану підприємства має містити прогнозний модуль. Рейтингову (інтегральну) оцінку фінансового стану підпри-

ємства можна провести на основі зіставлення граничних (критичних і нормальних) та фактичних значень індикаторів [4]. Сфера застосування, на наш погляд, може бути розширена з використанням прогнозних параметрів.

Розрахунок рейтингу фінансового стану підприємства в системі його фінансового менеджменту не виступає остаточним кінцевим результатом аналітичного дослідження, а навпаки – точкою відліку при розробці прикладних рекомендацій та пропозицій щодо підвищення результативності фінансово-господарської діяльності в майбутньому, побудови фінансового прогнозу з оцінкою обраної стратегії розвитку та порівнянням з іншими суб'єктами підприємництва.

В умовах динамічних та часто непередбачуваних змін зможуть вижити лише лідери – підприємства, які розглядають зміни як нову можливість, що означає пошук шляхів, які дозволяють зробити їх максимально ефективними для внутрішньої та зовнішньої діяльності підприємства. Тому основним завданням повинна стати розробка нових механізмів управління фінансовим станом підприємства, чільне місце в якому посідає його рейтингове оцінювання.

Список використаних інформаційних джерел

1. Островська О. А. Рейтингова оцінка у підвищенні ефективності управлінських рішень / О. А. Островська, М. А. Кравченко // Проблеми економіки. – 2012. – № 2. – С. 19–23.
2. Логвиненко Ю. Л. Сутність рейтингування підприємств та його значення в ринкових умовах / Ю. Л. Логвиненко // Вісник Національного університету «Львівська політехніка»: Проблеми економіки та управління. – Львів : Львівська політехніка. – 2009. – № 640. – С. 319–327.
3. Про схвалення Методичних рекомендацій Державної комісії з цінних паперів та фондового ринку щодо створення та розвитку незалежних інформаційних та рейтингових агентств, що спеціалізуються на наданні інформаційних послуг на фондовому ринку України [Електронний ресурс] : Рішення Державної комісії з цінних паперів та фондового ринку від 31.08.2004 р. № 370. – Режим доступу: <http://www.rurik.com.ua/documents/legislation/New/DKCPFR/rishennyaN370.pdf>. – Назва з екрана.
4. Ларікова Т. В. Особливості розрахунку інтегральної оцінки фінансового стану суб'єктів господарювання / Т. В. Ларікова // Науковий вісник Херсонського державного університету. – 2014. – Вип. 6, Ч. 1. – С. 228–233.

**Г. М. Сидоренко-Мельник, к. е. н., доцент;
О. С. Цималая, магістрант**
*Вищий навчальний заклад Укоопспілки
«Полтавський університет
економіки і торгівлі»
м. Полтава*

СУЧАСНІ ПІДХОДИ ДО УПРАВЛІННЯ ПЛАТОСПРОМОЖНІСТЮ ПІДПРИЄМСТВА

Платоспроможність підприємства є одним із найбільш вживаних понять фінансової науки і популярним об'єктом фінансового аналізу та управління. Вивчення й аналіз опублікованих за даною проблематикою робіт дозволили зробити висновок про те, що питання формування теоретичних і методичних підходів щодо управління платоспроможністю підприємства залишаються актуальними та потребують осучаснення традиційних підходів як у науковому, так і в організаційно-практичному аспектах. Заборгованість підприємств перед бюджетом, кредиторами та контрагентами, борги по оплаті праці, слабка інвестиційна активність, застаріла система управління – всі ці чинники ставлять перед менеджментом великого кола українських підприємств питання про необхідність його внутрішнього реформування.

Всі елементи управління знаходяться в неперервному взаємозв'язку, утворюючи замкнений цикл діяльності підприємства. Серед головних елементів слід виділити: оцінку, прогнозування та планування. Управління ліквідністю та платоспроможністю підприємства в науковій літературі визначається як сукупність фінансових відносин між об'єктами і суб'єктами управління через застосування фінансових методів та відповідного забезпечення з метою підтримки достатнього рівня ліквідності при максимізації дохідності [1]. Процес управління платоспроможністю слід розглядати через призму загальних та специфічних економічних принципів, що адекватні умовам та особливостям господарської діяльності, а саме: системність управління; комплексний характер формування управлінських рішень; гнучкість процесу управління; інтегрованість із загальною системою управління та високий динамізм прийняття управлінських рішень. Організаційні засади управління платоспроможністю підприємства полягають в

дослідженні фінансово-господарської діяльності, яка виступає об'єктом забезпечення платоспроможності; необхідності досягнення короткострокової та довгострокової мети управління платоспроможністю; рішенні основних завдань щодо управління платоспроможністю, які на практиці можуть реалізовуватися за рахунок обліку, аналізу, фінансового планування і прогнозування, а також контролю за станом платоспроможності. Метою управління платоспроможністю є формування системи передумов постійної готовності підприємства розраховуватися за своїми зобов'язаннями. Сьогодні, до стратегічної мети управління платоспроможністю належить більшою мірою напрям зміцнення становища підприємства в галузі, збереження і підвищення її довгострокових конкурентних позицій на національному ринку..

У системі управління платоспроможністю підприємства прогнозування посідає особливе місце, оскільки надає можливість отримання науково-обґрунтованого висновку про можливий стан платоспроможності, термін досягнення бажаного стану, альтернативні шляхи розвитку фінансово-економічної ситуації. Головною задачею фінансового прогнозування платоспроможності є зниження неминучої невизначеності, пов'язаної з прийняттям економічних рішень, орієнтованих у майбутнє. В умовах складнощів в орієнтації вхідний принцип складання фінансових прогнозів платоспроможності полягає в русі від майбутнього до сьогодення проти традиційного – від минулого до майбутнього [2]. Зазначене викликає потребу в використанні для прогнозування в межах фінансового менеджменту методів, які базуються на системному і ситуаційному підходах [3].

Список використаних інформаційних джерел

1. Серпенінова Ю. С. Побудова фінансового механізму управління ліквідністю банку / Ю. С. Серпенінова // Актуальні проблеми економіки. – 2009. – № 2. – С. 159–166.
2. Моделі і методи соціально-економічного прогнозування / [В. П. Геєць, Т. С. Клебанова, О. Ш. Черняк та ін.]. – Харків : ІНЖЕК, 2005. – 396 с.
3. Янковський О. Г. Вдосконалення планування на підприємстві за допомогою математико-статистичних методів прогнозування / О. Г. Янковський, Л. О. Гура // Актуальні проблеми економіки. – 2009. – № 1 (91). – С. 229–238.

ТЕХНОЛОГІЯ УРАХУВАННЯ ЧИННИКУ РИЗИКУ ПРИ ОЦІНЦІ ЕФЕКТИВНОСТІ ІНВЕСТИЦІЙ

Вітчизняні підприємства постійно вдосконалюють виробничі процеси, впроваджують прогресивні технології, підвищують якість продукції з метою ефективного розвитку та підвищення конкурентоспроможності. Це потребує активізації інвестиційної діяльності, умовою якої є прийняття рішень щодо доцільності вкладення інвестиційних коштів, що базуються на їх обґрунтуванні з використанням економіко-математичних моделей та застосуванні сучасних методів оцінки ефективності інвестицій.

Сьогодні існує значна кількість методик та показників оцінювання ефективності інвестицій, проте, в умовах сьогодення необхідно подальше удосконалення методичного інструментарію оцінки ефективності інвестицій з врахуванням певних факторів фінансово-економічної кризи (непередбачуваного рівня інфляції, нестабільності фінансового та валютного ринків, обмеженості грошового капіталу, девальвації грошової одиниці та ін.). Причому одним з аспектів повинно стати врахування чиннику ризику, оскільки саме ризик впливає на формування рівня прибутковості використання інвестиційного капіталу, й саме він є основною формою генерування прямої загрози банкрутства підприємства, оскільки фінансові втрати, пов'язані з ризиком, є найбільш відчутними.

Отже метою дослідження є визначення напрямів удосконалення методичного інструментарію урахування чиннику ризику при оцінці ефективності інвестицій.

Існуючі концепція та методичний інструментарій урахування чиннику ризику полягає в об'єктивній оцінці з метою забезпечення формування необхідного рівня прибутковості фінансових операцій, пов'язаних з використанням капіталу, і розробки системи заходів, які мінімізують його негативні фінансові наслідки для господарської діяльності підприємства [1].

Але для визначення показника ризику потрібний вже визначений показник ефективності інвестицій, який не можна розрахувати у

відсутності показника ризику. Це утворює замкнене коло, розірвати яке можна шляхом розмежування показника ризику інвестицій, який характеризує окремі варіанти інвестування, та показника економічної безпеки інвестицій, який слід визначати за аналогією з першим показником – як коефіцієнт варіації.

Але значення показника економічної безпеки інвестицій на відміну від значення показника ризику інвестицій характеризує інвестиційну діяльність підприємства в цілому, а не окремий інвестиційний проект або окремий варіант інвестування.

Використання коефіцієнту варіації як показника економічної безпеки інвестицій не суперечить розумінню економічної безпеки підприємства. Чим вищою є економічна безпека інвестицій, тим більшим має бути значення її показника. Тому як показник економічної безпеки інвестицій пропонується використовувати не коефіцієнт варіації, а зворотний до нього показник. З урахуванням коефіцієнту економічної безпеки буде скорегована ставка дисконтування [2].

Розрахунки чистої приведенної вартості інвестиційних проектів із застосування скорегованої ставки дисконтування, проведені в ході дослідження, довели, що врахування коефіцієнта економічної безпеки інвестицій часто змінює вибір об'єкта інвестування, який попередньо здійснено без врахування цього коефіцієнта.

Пропонована зміна коефіцієнта дисконтування забезпечуватиме зіставність складників інвестиційних альтернатив за ризиком, що підвищує адекватність оцінки інвестиційних альтернатив та дозволить її використовувати для порівняння інвестиційних альтернатив не тільки на підприємствах однієї галузі, а й на підприємствах з різними видами економічної діяльності за рахунок врахування галузевої специфіки у рівні показника економічної безпеки.

Список використаних інформаційних джерел

1. Бланк И. А. Инвестиционный менеджмент / И. А. Бланк. – Київ : Ельга-Н, Ника-Центр, 2001. – 448с.
2. Стрижиченко Н. А. Отношение оценок альтернативной стоимости, уровня риска и экономической безопасности / Н. А. Стрижиченко // Економіка. Менеджмент. Підприємництво : зб. наук. пр. Східноукраїнського національного університету імені Володимира Даля. Вип. 21. Ч. II. – Луганськ : СНУ ім. В. Даля, 2009. – С. 73–79.

*Л. В. Левченко, к. е. н., доцент;
Ю. В. Гарашко, магістрант
Вищий навчальний заклад Укоопспілки
«Полтавський університет
економіки і торгівлі»
м. Полтава*

МЕХАНІЗМ УПРАВЛІННЯ КАПІТАЛОМ ПІДПРИЄМСТВА

Капітал підприємства у ринкових умовах перетворюється на один з основних визначальних чинників ефективності господарювання суб'єктів реального сектора економіки. Від дієвого та раціонального механізму його управління значною мірою залежать темпи росту як виробництва продукції так і національного доходу країни.

Вважаємо, що механізм управління капіталом підприємства є сукупністю взаємозалежних елементів, які забезпечують розробку і прийняття оптимальних рішень щодо його формування, розміщення та використання.

На нашу думку, основними елементами механізму управління капіталом є: об'єкт, предмет, мета, завдання, суб'єкт, принципи, функції та методи управління.

Основною метою механізму управління капіталом підприємства має бути оптимізація складу і структури капіталу, що сприяє підвищенню ефективності його формування, розміщення та використання, і забезпечує досягнення стратегічних орієнтирів розвитку підприємства та покращення добробуту його власників.

Оптимізація структури капіталу підприємства передбачає управління як власним капіталом так і позиковим капіталом. Визначення оптимальної структури капіталу підприємства потребує вибору компромісу між ризиком та доходністю. Важливим також є дотримання певних принципів, а саме: завжди розглядати альтернативи, встановлювати чіткі правила прийняття рішень і дотримуватись їх.

В процесі функціонування механізму управління капіталом підприємства раціонально постійно оцінювати ефективність елементів цього механізму та їх відповідність один одному, і при виникненні певних відхилень здійснювати необхідні корективи.

В умовах ринкової економіки одним з важливих питань для підприємства є реалізація механізму управління його капіталом, що передбачає формулювання основної мети управління капіталом, постановку конкретних управлінських задач; розробку управлінського рішення; реалізацію управлінського рішення; постійний контроль, аналіз і

оцінку результатів управлінського рішення, коригування управлінського рішення (за необхідності).

Нестабільність вітчизняної економіки та існуючі обмеження у фінансових ресурсах висувають нові вимоги до ефективності управлінських дій персоналу підприємств щодо капіталу і потребують їх наукової обґрунтованості та оперативності з обов'язковим врахуванням сфери господарської діяльності підприємства та особливостей економічної діяльності суб'єкта реального сектора економіки: фази підйому чи спаду ділової активності підприємства та прогнозованої тенденції щодо їх зміни; співвідношення між постійними і змінними витратами, стратегічної орієнтації підприємства, податкового навантаження, складу майна, репутації підприємства в очах позичальників та інше.

Сучасні тенденції розвитку як світової фінансової системи так і національної, характеризуються посиленням конкуренції за обмежені фінансові ресурси, при цьому основним критерієм виживання підприємств, на ринку, стає спроможність своєчасно впроваджувати інновації у сфері управління капіталом.

Вважаємо, що досягти ефективності в управлінні капіталом підприємства можливо лише за умови розробки та впровадження дієвого механізму управління капіталом.

В. В. Карцева, д. е. н., доцент;

А. Ф. Сиротюк, аспірант;

В. О. Кушніренко, магістрант

Вищий навчальний заклад Укоопспілки

«Полтавський університет

економіки і торгівлі»,

м. Полтава

ІНФОРМАЦІЙНЕ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ЯК НЕОБХІДНА УМОВА ФУНКЦІОНУВАННЯ ФІНАНСОВОГО КОНТРОЛІНГУ НА ПІДПРИЄМСТВАХ РЕАЛЬНОГО СЕКТОРУ ЕКОНОМІКИ

У ринковій економіці створюються передумови для здійснення повної фінансової самостійності суб'єктів господарювання. Разом з тим на суб'єкт господарювання покладається відповідальність за результати його діяльності. У такій ситуації створення дієвої системи управління з включенням до її складу фінансового контролінгу є життєво необхідною, оскільки це дає можливість керівництву здійснювати якісний та інформаційно забезпечений процес управління.

Останнім часом спостерігається посилення нестабільності зовнішнього оточення суб'єкта господарювання, в результаті немає впевненості в майбутньому та збільшується вплив ризиків на його діяльність, погіршується фінансовий стан і як результат – наявність збитків.

Зазначимо, що в сучасних умовах господарювання «підприємства мають прагнути до оптимізації процесів створення вартості та їх інтернаціоналізації» [3]. Таким чином піддаються критиці принципи централізації та структуризації в системі управління суб'єктом господарювання. Зміни впливу факторів на діяльність суб'єктів господарювання дають підстави для виокремлення недоліків існуючої системи управління, на які звертають увагу науковці [1–6], а саме:

- не включення контролінгу в ланцюг створення вартості;
- досить складна система обліку і надання інформації користувачам, що знижує ефективність системи контролінгу;
- при формуванні системи контролінгу не враховуються немонетарні показники.

Крім того, увага звертається на те, що система контролінгу має розвиватись у контексті підвищення децентралізації, самоорганізації, самоконтролю, самоуправління. Вищезазначені зміни не могли не вплинути і на систему фінансового контролінгу суб'єкта господарювання. Контролінг постійно еволюціонує під впливом різних факторів, що і призводить до формування нових напрямів його розвитку.

Управлінський процес є достатньо складним, що впливає відповідним чином і на концепцію фінансового контролінгу як регулятора й координатора фінансових взаємовідносин суб'єкта господарювання як із внутрішніми користувачами інформації, так і зовнішніми. Фінансовий контролінг є достатньо складною відкритою інтегрованою системою, яка націлена на довгострокове функціонування суб'єкта господарювання та отримання позитивних фінансових результатів.

Ефективне функціонування фінансового контролінгу ґрунтується на формуванні інформаційного поля. Причому концентрували увагу та тому, щоб спростити процедуру накопичення інформації шляхом максимальної адаптації існуючої. За таких умов вважаємо за доцільне ввести в науковий обіг термін «венулярні фінансово-інформаційні потоки».

Венулярні фінансово-інформаційні потоки являють собою рух структурованої фінансової інформації від нижніх до верхніх рівнів управління з метою спрощення процедури прийняття фінансових управлінських рішень в процесі реалізації фінансової стратегії суб'єкта господарювання, що сприяють науковому обґрунтуванню та конкретизації завдань фінансового контролінгу

Саме формування необхідної контролінгової інформації, яка ґрунтується на венулярних фінансово-інформаційних потоках, сприятиме накопиченню інформації від нижніх до верхніх рівнів управління у рамках визначених пріоритетів з відповідним її структуруванням.

Формування венулярних інформаційних потоків спрощує процедуру інформаційного забезпечення процесу прийняття управлінського рішення. Для збору та обробки інформації необхідно забезпечити чіткий розподіл відповідальності між етапами її формування.

Комп'ютерна підтримка створює передумови для ефективного функціонування системи інформаційного забезпечення. Із цією метою доцільно побудувати всеохоплюючу систему інформаційного забезпечення, яка підтримує фінансовий контролінг з точки зору управління ризиками, прибутковістю, фінансовою стійкістю, а також системи фінансового планування та бюджетування. У нинішніх умовах існує достатня кількість комп'ютерних програм, котрі може підібрати суб'єкт господарювання для підвищення якості інформаційного забезпечення. Суб'єкт господарювання може застосовувати системи управління ресурсами (Enterprise Resource Planning, ERP-система). Ця система сприяє формуванню прозорості інформації всіх бізнес-процесів суб'єкта господарювання. Крім того, можна використовувати такі системи, як Oracle, BAAN IV, SAP R/3, «Парус», «Галактика», «1С», SAP Business One. Підбір програмного забезпечення для суб'єкта господарювання залежить від специфіки й обсягів його діяльності.

У сучасних умовах господарювання важливого значення набуває забезпечення захисту та конфіденційності вихідної інформації. Заходи суб'єкта господарювання в рамках завдань фінансового контролінгу мають бути спрямовані на усунення можливості знищення, перекручування інформації або її використання з метою завдання економічної шкоди.

Для підтримки інформаційного поля суб'єкта господарювання на належному рівні система інформаційного забезпечення й безпеки має постійно змінюватись і створювати умови для безперебійного функціонування фінансового контролінгу і системи управління суб'єктом господарювання в цілому.

Такий підхід до формування інформаційного забезпечення сприятиме підвищенню якості інформації та спростить її отримання і використання для подальшого прийняття управлінського рішення.

Транспарентність інформації та результатів є необхідною умовою для функціонування фінансового контролінгу, оскільки тільки наявність прозорості і чіткої інформації буде сприяти розвитку напрямів фінансового контролінгу. У межах реорганізації системи контролінгу

підвищується роль транспарентності результатів, це дуже важливо у разі передання частини функцій контролінгу менеджерам. Керівництво суб'єкта господарювання повинно забезпечувати узгодженість дій менеджерів і контролерів, причому якщо контролер є консультантом менеджера, то без забезпечення транспарентності результатів неможливо досягти узгодженості цілей та виконання поставлених завдань.

Для суб'єкта господарювання проблема транспарентності інформації є особливо актуальною при прийнятті інвестиційних рішень, оскільки інвестори вважають за необхідне приймати рішення в умовах повної і прозорої інформації. Кількісні та якісні вимоги до подання необхідної інформації обговорюються в індивідуальному порядку, хоча за основними параметрами діяльності суб'єкта господарювання інформація має бути уніфікованою.

Проблема транспарентності є нагальною проблемою підприємницької діяльності, без вирішення якої ускладнюється функціонування фінансового контролінгу і підвищується ризик щодо правильності прийнятих управлінських рішень.

В умовах інформаційного суспільства потреба в удосконаленні фінансового контролінгу як функції сервісно-економічної підтримки, що забезпечує розвиток суб'єкта господарювання, посилюється у зв'язку з підвищенням рівня невизначеності.

Список використаних інформаційних джерел

1. Карцева В. В. Вектори розвитку фінансового контролінгу Фінансова політика у системі соціально-економічного розвитку України : Всеукраїнська науково-практична конференція (Київ, 17 – 18 квітня 2013 р.) : тези доповіді / відп. ред. І. Я. Чугунов. – Київ : Київський торгово-економічний університет, 2013. – С. 227–229.
2. Карцева В. В. Необхідність використання контролінгу в управлінні підприємством / В. В. Карцева // Матеріали Міжнародної науково-практичної конференції «Актуальні проблеми розвитку обліку, контролю та аналізу в умовах глобальних економічних змін». – Полтава, 2010. – С. 307–311.
3. Карцева В. В. Концептуальні основи формування фінансової структури підприємства / В. В. Карцева // Науковий вісник Полтавського університету економіки і торгівлі. Серія «Економічні науки». – Полтава : ПУЕТ, – 2017. – № 1(53). – С. 108–115.
4. Kartseva V. V Conceptual bases of financial controllin in the Ukrainian system of consumer cooperatives in the context of the inclusive development paradigm / V. V. Kartseva, L. M. Remnova // Науковий вісник Полісся. – 2017. – № 3 (11). Ч. 2. – С. 113–118.

ІНВЕСТИЦІЙНА ДІЯЛЬНІСТЬ В СЕКТОРІ АГРАРНОГО ПІДПРИЄМНИЦТВА

Сільське господарство виступає системно і структуроутворюючою ланкою аграрного сектора, яка з недавніх пір стала вважатися локомотивом розвитку національної економіки завдяки експортному буму, зумовленого «зерновим перегином» і підвищенням рівня концентрації сільськогосподарського виробництва через зміцнення позицій вертикально інтегрованих підприємницьких об'єднань холдингового типу.

Доказом цього є динаміка обсягів валової доданої вартості, яка формується в даному секторі. Так, в 2015 році аграрії створили 12 % валового внутрішнього продукту країни, що можна порівняти з розмірами переробної промисловості і це лише на 2,5 % менше питомої ваги роздрібної та оптової торгівлі, яка не створює реальних товарів, а лише забезпечує їх переміщення від виробника до споживача. Тоді як 7–8 років тому частка аграрного сектора у ВВП становила лише 5–6 %.

Низька частка сільськогосподарської та продовольчої продукції з високою доданою вартістю свідчить про те, що пріоритетними напрямками інвестиційної діяльності в аграрному секторі є вирощування сільськогосподарських культур експортної спрямованості і первинна переробка сільськогосподарської сировини [1], що не дозволяє максимальною мірою забезпечувати ефективне використання наявного агро-ресурсного потенціалу та підвищувати рівень капіталізації сільськогосподарського виробництва в цілому і сприяти соціально-економічному підйому сільських територій.

За період з 2001 по 2008 роки процеси вкладення капітальних інвестицій в основний капітал сільського господарства відзначалися висхідним трендом, що було обумовлено закріпленням тенденцій макроекономічної стабілізації та відповідно підвищенням надійності інвестування капіталу. У 2009 році порівняно з 2008 роком обсяг інвестицій в основний капітал сільського господарства зменшився на 7,5 млрд грн, що стало наслідком надзвичайно високого рівня чутливості національної економіки до наслідків глобальної фінансової

кризи у зв'язку зі значною залежністю від кон'юнктури світових сировинних ринків. Починаючи з 2009 і закінчуючи 2015 роком в цілому спостерігалася висхідна тенденція в динаміці інвестицій в основний капітал сільського господарства, що було обумовлено зростанням обсягів інвестування з внутрішніх джерел, як правило, вертикально інтегрованими підприємницькими об'єднаннями холдингового типу. Розвиток аграрного сектора в Україні відбувається в основному за рахунок внутрішніх ресурсів, оскільки іноземні інвестори вклали в сільське господарство за результатами 2015 тільки 1,2 % від загального обсягу прямих іноземних інвестицій.

Причому в 2004 і 2008–2009 роках іноземні інвестори активніше інвестували український агробізнес, ніж в 2015 році. Однією з можливих перешкод на шляху припливу іноземного капіталу є незадовільний інвестиційний клімат і відсутність довгострокової макроекономічної стабільності [2], що знецінює внутрішні активи і робить непривабливими інвестиції з річною прибутковістю нижче 30–40 %.

Основні тенденції в динаміці частки сільськогосподарської та продовольчої продукції з високою доданою вартістю, питомої ваги прямих іноземних інвестицій в сільське, лісове і мисливське господарство свідчать про суперечливі процеси, які мають місце в аграрному секторі України, і певною мірою відображають український феномен «ресурсного прокляття» у зв'язку з експортом сільськогосподарської сировини та продуктів її переробки, що залишає вітчизняних виробників поза глобальними ланцюгами доданої вартості і культивує подальше зубожіння населення сільських територій.

Іноземні інвестиції на порядок збільшаться в тому випадку, коли будуть створені справедливі правила гри для всіх суб'єктів аграрного підприємництва і обмежуватимуться прояви монополізації аграрних ринків і ринків сільськогосподарських земель вертикально інтегрованими підприємницькими об'єднаннями холдингового типу.

Список використаних інформаційних джерел

1. Іртищева І. О. Залучення іноземних інвестицій: національний та галузевий аспект / І. О. Іртищева // АгроСвіт. – 2012. – № 9. – С. 43–46.
2. Кісіль М. І. Стратегічні напрями інвестиційного забезпечення розвитку сільського господарства / М. І. Кісіль // Економіка АПК. – 2012. – № 9. – С. 36–39.

В. Ф. Рошкевич, аспірант
Науково-дослідний фінансовий інститут
Державної навчально-наукової установи
«Академія фінансового управління»,
м. Київ

ПЕРСПЕКТИВИ НАРОЩЕННЯ ІНВЕСТИЦІЙ У ВІТЧИЗНЯНУ ДЕРЕВООБРОБКУ

У зв'язку з введенням мораторію на експорт необробленої деревини значно розширились сировинні передумови для розширеного відтворення потенціалу вітчизняної деревообробки. За таких умов першочергового значення набуває введення додаткових потужностей як на деревообробних підрозділах державних лісогосподарських підприємств, так і на базі суб'єктів приватного підприємництва. Введення додаткових лісопереробних потужностей та потужностей по поглибленій переробці деревини потребує значного обсягу капітальних інвестицій. Державні лісогосподарські підприємства, де концентрується на даний момент потужна лісопереробна база, у короткостроковій та середньостроковій перспективі профінансувати модернізацію та реконструкцію виробничого устаткування не здатні.

Тому важливим завданням економічної політики держави в умовах наявності мораторію на експорт необробленої деревини є створення сприятливих інституціональних передумов для залучення іноземних та вітчизняних інвестицій у лісопереробний сегмент лісового господарства України.

Ефективною формою активізації інвестиційної діяльності у лісопереробному сегменті державних лісогосподарських підприємств є надання можливості останнім укласти угоди державно-приватного партнерства з потужними центрами концентрації інвестиційного потенціалу, що з однієї сторони збереже лісопереробну базу державних лісогосподарських підприємств у державній власності, а з іншої – сприятиме залученню приватних інвестицій в деревообробку [1].

Значним каталізатором суттєвого нарощення вкладення інвестицій у вітчизняну деревообробку (мова йде про приватні деревообробні підприємства) може стати надання державою гарантій транснаціональним корпораціям, які спеціалізуються на переробці деревини, стосовно забезпеченості сировиною наявних у них потужностей. Більше того, такі транснаціональні корпорації вже мають тривалий

досвід як в країнах Центральної Європи, так і в областях західної України. Введення мораторію на експорт необробленої деревини і його повноцінна імплементація буде сприяти тому, що в Україні залишатиметься додаткових 3–4 млн м³ деревини, для переробки якої потрібні додаткові потужності. У випадку, якщо держава створить сприятливе інституціональне підґрунтя для залучення вітчизняних та іноземних інвестицій у деревообробну промисловість, дана галузь може стати поряд із сільським господарством базовою ланкою господарського комплексу Карпатського та Поліського економічних районів.

Саме в цих економічних районах сконцентровані найбільші запаси лісосировини і за умов мораторію на її експорт створюються потенційні можливості для розширеного відтворення деревообробного виробництва, що може слугувати при відповідних умовах формуванню потужних деревообробних центрів на новій індустріальній основі.

Також значним резервом інвестиційного забезпечення модернізації вітчизняної деревообробної промисловості є залучення в цю сферу діяльності фінансових ресурсів найбільш потужних фінансово-промислових груп, для яких вкладення в деревообробні технології може стати ефективним чинником диверсифікації всього продуктового портфелю корпоративного бізнесу. На даний момент держава не спромоглася створити навіть критично необхідне підґрунтя для підвищення зацікавленості великого вітчизняного капіталу у фінансуванні проектів модернізації, реконструкції та оновлення вітчизняної деревообробки.

Активізація інвестиційної діяльності в частині оновлення виробничого устаткування на деревообробних підрозділах пов'язана також із впровадженням лізингових угод стосовно придбання іноземного високотехнологічного обладнання, яке дасть можливість забезпечити максимально можливу поглиблену переробку деревини, що на порядок підвищить обсяги виробництва продукції з високою доданою вартістю.

Список використаних інформаційних джерел

1. Рошкевич В. Ф. Інституціональні зміни у переробних ланках лісового сектору: пріоритети та детермінанти / В. Рошкевич // Економіст. – 2016. – № 7. – С. 22–24.

ДЖЕРЕЛА КРЕДИТНИХ РЕСУРСІВ ДЛЯ МАЛОГО ТА СЕРЕДНЬОГО БІЗНЕСУ

Дефіцит власних фінансових ресурсів в умовах посткризового відновлення економіки зумовлює необхідність пошуку зовнішніх джерел фінансування діяльності підприємств. Загальноприйнятими джерелами фінансування бізнесу є: продаж частки бізнесу та залучення нових інвесторів, вихід на фондові ринки, залучення кредитних ресурсів. Серед наведеного переліку найбільш доступним є кредитний інструментарій. В цих умовах дослідження основних джерел залучення кредитних коштів є актуальною темою дослідження.

Кредитні джерела можна класифікувати за географічною приналежністю ресурсів. Сектор МСБ в Україні має можливість отримувати кредитні кошти з закордону (від МФО та урядових програм іноземних країн) та в середині країни. Серед основних іноземних ініціатив варто виділити наступні:

1. Програма ЄС «Конкурентоспроможність підприємств малого та середнього бізнесу (COSME) 2014–2020 рр.», до якої Україна приєдналася в березні 2017 року. Приєднання до COSME відкрило Україні доступ до бюджету програми в розмірі близько 900 млн євро, які надаватимуться у вигляді грантів і фінансування проектів розвитку малого і середнього підприємництва.

2. Кредити, що надаються Міжнародною фінансовою корпорацією на розвиток малого та середнього підприємництва.

Окрім міжнародних ініціатив, є приклади спільних національних та іноземних практик щодо надання кредитних ресурсів для МСБ:

1. Спільний Німецько-Український фонд, що надає кредити для МСБ для фінансування інвестицій та обігових коштів через обрані банки-партнери.

2. Проекти Укрексімбанку, зокрема залучення у 2017 році кредиту МБРР на 150 млн доларів під гарантії уряду. Що важливо, що ці кошти будуть використовувати малі і середні підприємства для виходу на експортні ринки.

Проте на даний час, зовнішні запозичення через складність доступу, складну систему звітності, та низький рівень поінформованості, не набули значної популярності серед МСП, тому основними джере-

лами кредитних ресурсів залишаються внутрішні. Серед ключових внутрішніх джерел фінансування можна виділити:

1. Банківське кредитування. За даними експертних оцінок, обсяги кредитування МСБ становлять близько 7 % кредитних портфелів банків, проте у планах на найближчі роки активне поживавлення саме кредитування МСБ.

2. Небанківське кредитування. Зростання кількості фінансових установ на 56 %, закономірно привело до росту видачі кредитів небанківськими фінансовими установами. Так, якщо в 2014 році ломбарди видали 8,4 млрд. грн. кредитів, то у 2016 на 99 % більше – 16,7 млрд грн. Те ж саме стосується інших кредитних установ. За два роки вони збільшили обсяги видачі кредитів на 161 % – з 5,1 млрд до 13,4 млрд грн. Слід зазначити, що дуже часто МСБ звертаються за кредитними ресурсами як фізичні особи, використовуючи отримані позики для бізнес-цілей, що зумовлює роль небанківського сектору у кредитуванні МСБ. Проте за даними дослідження USAID значна частка громадян та МСБ досі вважають, що оформлення кредиту у НБФУ обов’язково передбачає вищі відсоткові ставки та штрафні санкції, що їхні персональні дані буде використано не за призначенням. Крім того, потенційні клієнти, все ще бояться натрапити на псевдокредиторів чи шахраїв, від яких вони, впевнені, захищені у банках.

3. Державна підтримка. Надання кредитних коштів державою через фінансових посередників при здійсненні експортних операцій (відповідно до Закону про ЕКА), при розробці інновацій тощо.

Таким чином, на даний момент для МСБ доступні різноманітні джерела залучення кредитних коштів (рис. 1).

Рисунок 1 – Джерела кредитних ресурсів для МСБ

Основними джерелами кредитних ресурсів є банківське кредитування, водночас суттєве розширення пропозиції іноземних кредитних ресурсів, суттєве зростання сектору небанківських кредитних установ, дозволить задовольнити попит МСБ та пришвидшити зростання даного сегменту економіки України.

Список використаних інформаційних джерел

1. Фінансові установи очима споживача: результати дослідження [Електроний ресурс]. – Режим доступу: <http://afi.org.ua/articles/finansovi-ustanovi-ochima-spozhivacha-rezultati-doslidzhennya>. – Назва з екрана.
2. Каганяк М. Як спростити вихід на ринок ЄС: дві нові можливості для експортерів [Електроний ресурс] / Каганяк М. – Режим доступу: <http://www.eurointegration.com.ua/experts/2017/08/10/7069600/> – Назва з екрана.
3. Березовик В. Проблема в том, что многие представители МСБ не верят, что могут получить финансирование и их проект будет одобрен [Електроний ресурс] / Березовик В. – Режим доступу: https://www.business.ua/kapital/kreditovanie_bolshoy_potentsial_malogo_biznesa-354190/ – Назва з екрана.
4. Матеріали круглого столу: Проблемы кредитования малого бизнеса в Украине и пути их решения. [Електроний ресурс]. – Режим доступу: <http://minfin.com.ua/2017/03/28/26962881/> – Назва з екрана.
5. Кабмін схвалив залучення Укрексімбанком \$ 150 млн у МБРР для розвитку МСБ [Електроний ресурс]. – Режим доступу: <http://news.finance.ua/ua/news/-/394958/kabmin-shvalyv-zaluchennya-ukreksimbankom-150-mln-u-mbrr-dlya-rozvytku-msb> – Назва з екрана.

Л. М. Яремченко, к. е. н.
*Вищий навчальний заклад Укоопспілки
«Полтавський університет
економіки і торгівлі»
м. Полтава*

СУЧАСНИЙ СТАН КОНКУРЕНТОСПРОМОЖНОСТІ ВІТЧИЗНЯНИХ ПІДПРИЄМСТВ

Конкурентоспроможність будь-якого суб'єкта господарювання виступає однією з найвагоміших складових ринкової економіки. Вона визначає можливість підприємства адаптуватися до змін ринкової кон'юнктури, нового законодавства, змін податкової системи, прогнозувати цінову політику, займатись пошуком нових джерел фінансування, оптимізувати ефективність використання сировинних ресурсів, забезпечувати наявність висококваліфікованого персоналу та інші аспекти, що забезпечують необхідних для успіх компанії.

Необхідність постійного контролю суб'єкта підприємництва за аналогічними об'єктами на ринку та здатність витримати конкуренцію і визначає його конкурентоспроможність. Сьогодні конкуренція на ринку стає все жорсткішою. Фінансовим показником, що визначає конкурентоспроможність підприємств є співвідношення між понесеними витратами та отриманими вигодами підприємства, іншими словами – прибуток.

Відповідно до підсумків Державної служби статистики України, у 2016 році фінансовий результат до оподаткування великих та середніх підприємств становив 75,6 млрд грн прибутку проти 236,6 млрд грн збитків у 2015 році та 389,2 млрд грн у 2014 році [1]. Протягом 2012–2013 років фінансовий результат до оподаткування великих та середніх підприємств становив 84,9 та 36,4 млрд грн прибутку відповідно. На 2,9 п.п. скоротилася частка збиткових підприємств у 2016 році, до 26,5 %.

Найбільш прибутковими, а відповідно й конкурентоспроможними виявилися галузі сільського, рибного та лісового господарства, а також професійна та науково-технічна діяльність. Сфери операцій з нерухомим майном та промисловість виявилися найбільш збитковими за підсумками 2016 року.

За даними The Global Competitiveness Index 2016–2017, Україна посідає 85 позицію серед 138 країн. Минулого року Україна займала 79 місце, що говорить про погіршення конкурентоспроможності підприємств України. Відповідно до вищезазначеного звіту конкурентоспроможність України оцінюється за 12 критеріями: якість інститутів (129 місце), стан інфраструктури (75 місце), макроекономічна стабільність (128 місце), здоров'я і початкова освіта (54 місце), вища освіта і професійна підготовка (33 місце), ефективність ринку товарів і послуг (108 місце), ефективність ринку праці (73 місце), розвиненість фінансового ринку (130 місце), рівень технологічного розвитку (85 місце), розмір внутрішнього ринку (47 місце), рівень розвитку бізнесу (98 місце), інноваційний потенціал (53 місце) [2]. Серед проблемних факторів ведення бізнесу в Україні відзначено корупцію, політичну нестабільність, інфляцію, неефективну урядову бюрократію, доступ до фінансування, нестабільність уряду, податкові ставки та податкове адміністрування, валютне регулювання та інші [3].

Індекс конкурентоспроможності України протягом 2012-2014 років становив 4,0. З 2015 року він знизився на 0,1 п.п. і становив 4,0.

Найгіршими за показниками індексу в Україні є якість інститутів та розвиненість фінансового ринку (3,0); макроекономічна стабільність (3,2); інноваційний потенціал (3,4); рівень технологічного розвитку та рівень розвитку бізнесу. Найвищий показник отримав показник здоров'я і початкова освіта (6,0) та вища освіта і професійна підготовка (5,1).

Вчасна направленість та дієвість керуючої системи на відповідні чинники створюють позитивний вплив на конкурентоспроможність підприємства. Першочергово, необхідно починати з внутрішнього середовища, а саме: пошуку висококваліфікованого управлінського персоналу, створені додаткових стимулів, що знайдуть своє відображення в продуктивності праці, забезпеченні підприємства основними засобами та вчасне їх оновлення, впровадженні виваженої фінансової стратегії розвитку підприємства. Саме ці основні чинники забезпечать ефективність діяльності підприємства та відповідний рівень його конкурентоспроможності.

Список використаних інформаційних джерел

1. Державна служба статистики України [Електронний ресурс] : офіц. сайт. – Режим доступу: <http://www.ukrstat.org.ua>. – Назва з екрана.
2. The Global Competitiveness Report 2016–2017. Insight Report. – Klaus Schwab, World Economic Forum. – 389р.
3. Червякова В. В. Основні проблеми та перспективи підвищення інвестиційної привабливості України / В. В. Червякова // Економіка та управління на транспорті. – 2017. – Вип. 4. – С. 142–149.

ЗМІСТ

СЕКЦІЯ 1. ФІНАНСИ ПУБЛІЧНОГО СЕКТОРА: СТАН ТА ВЕКТОРИ ЇХ РОЗВИТКУ

Виговська О. В., Іщенко А. М.

Гендерно-орієнтоване бюджетування в Україні..... 4

Гвоздяний В. Г.

Фінансова безпека держави: основні пріоритети 6

Gorbunova Olena, Edison Vizuite.

Financial maintenance of pension fund of Ukraine 8

Іваницька О. М., Крупеня Н. В.

Динаміка видатків держави на розвиток
соціально-культурної сфери України 10

Кривуша С. Г.

Неринкові послуги: фінансово-економічні аспекти
в контексті підвищення продуктивності 13

Конашевська К. В., Чукут С. А.

Видатки бюджету на підтримку розвитку
електронного урядування в Україні..... 16

Миклуш Т. С.

Фінансове забезпечення регіональних пріоритетів
комплексного природокористування..... 18

Пісоцька Д. С.

Фінансова децентралізація: теоретичний аспект..... 20

Рябець В. В.

Фінансове забезпечення реформування
правоохоронної системи України 22

Сайдализода Ш. М.

Факторы, влияющие на развитие системы управления и
финансирования здравоохранения..... 24

Слухай С. В.

Сучасні тенденції розвитку трансфертної політики в Україні..... 26

Теляк О. А., Никитина Е. А.

Актуальные тенденции государственной поддержки
субъектов малого и среднего бизнеса в Беларуси 28

Тимошенко О. В.

Децентралізація бюджетних коштів як інструмент забезпечення
соціально-економічного розвитку територіальних громад 30

СЕКЦІЯ 2. ПРОБЛЕМИ ТА НАПРЯМИ РОЗВИТКУ ПОДАТКОВОЇ СИСТЕМИ ДЕРЖАВИ

Винокурова Т. П.

Налоговая система республики беларусь: современное
состояние и направления развития 32

Войтко С. В., Рачун А. Я.

До питання ефективної реалізації податкової політики України..... 34

Голян В. А.

Рентна плата за спеціальне використання води:
проблеми визначення бази оподаткування 37

Дзюбенко О. М.

Податкове регулювання лісокористування в
контексті інвестиційного забезпечення
відтворення лісоресурсного потенціалу 39

Игликова Д. Д.

Налоговое стимулирование инновационной
деятельности Казахстана 41

Михайлова Н. В.

Основні напрямки удосконалення податкового
контролю в сучасних умовах 46

Назаренко Г. В.

Стимулювання ефективного використання
енергоресурсів домогосподарствами інструментами
податку на доходи фізичних осіб 48

Пивоварчук Л. В., Яркевич Г. В.

Аналіз досвіду оподаткування прибутку
підприємств в Україні та світі 50

Савчук В. В.

Податкове регулювання землекористування як важлива передумова раціоналізації аграрного природокористування 52

Улаков Н. С., Елдосова А. К.

Проблемы налоговой системы республики Казахстан 54

Федина К. М., Колеснікова М. М.

Актуальні проблеми податкової політики та її вплив на економічний стан країни 56

Хамидова С. Х.

Основные направления совершенствования налоговой системы республики таджикистан в целях оптимизации налоговой нагрузки 59

Шаповал К. А., Щербина А. В.

Недоліки податкової системи України 61

СЕКЦІЯ 3. БАНКІВСЬКА СИСТЕМА ТА ЇЇ ВПЛИВ НА НАЦІОНАЛЬНУ ЕКОНОМІКУ

Борисова Е. И.

Роль коммерческих банков на фондовом рынке республики Казахстан 63

Вовченко О. С.

Мікрофінансова стабільність банку у системі фінансової стабільності 65

Гасій О. В.

Банки і реальний сектор економіки: особливості взаємодії 67

Доценко І. О., Ремінна І. Є.

Бюро кредитних історій як основа мінімізації кредитних ризиків 69

Єгоричева С. Б.

Фінансова безпека, стабільність та стійкість як якісні характеристики діяльності банку 71

Єгоричева С. Б., Слинко С. М.

Розвиток вітчизняного ринку послуг зі споживчого кредитування у сучасних умовах 73

Жукова Т. О. Систематизація поняття «ризик»	75
Золотарева О. А., Ксензов К. Л. Роль и место управления кредитным риском в структуре банка.....	77
Короленко Р. В., Светлова К. Управління банківською ліквідністю	79
Kulbaeva B. M. Deposit policy of commercial banks and its peculiarities	81
Ливенский В. М., Ксензова Е. Ю. Оценка качества кредитного портфеля ОАО «БНБ-банк» и управления кредитным риском	83
Макарова Н. Н., Клименко Е. А. Современные технологии в банковской сфере Республики Беларусь.....	85
Накипова Г. Е., Калкабаева Г. М. Управление качеством кредитного портфеля банков второго уровня республики казахстан: проблемы и пути решения	88
Пархоменко Е. А. Особенности функционирования и перспективы развития депозитного рынка Республики Беларусь	90
Пернарівський О. В. Ризики діяльності банків в Україні та управління ними	93
Прасолова С. П. Вплив процентної політики центрального банку на економічний розвиток країни	95
Рыженкова О. В. Интернет-банкинг в республике Беларусь: состояние и перспективы	97
Талимова Л. А., Калкабаева Г. М. Стратегический банковский менеджмент в обеспечении финансовой стабильности Казахстана.....	99

Терешко А. В.

Направлення розвитку банківського сектора Беларусі 101

Чижевська М. Б.

Особливості валютного регулювання
та валютного нагляду в Україні 103

СЕКЦІЯ 4. СТРАХОВИЙ РИНОК: ТЕНДЕНЦІЇ ТА ПЕРСПЕКТИВИ РОЗВИТКУ

Панета К. В., Беспалова А. Г.

Багатофакторна модель управління конкурентоспроможністю
страхової компанії 106

Рубцова Н. М., Корнєва В. С.

Законодавче забезпечення агрострахування в Україні 108

Рубцова Н. М., Садовська Д. О.

Обов'язкове медичне страхування в Україні:
реалії та перспективи 111

Серикова Г. С., Майкенова А. Е.

Страховий ринок республіки Казахстан на сучасному етапі..... 113

Фисун І. В., Грицай А. Ю.

Стратегічні фактори конкурентних переваг страхової компанії..... 117

СЕКЦІЯ 5. ПРОБЛЕМИ ТА ПЕРСПЕКТИВИ РОЗВИТКУ ФОНДОВОГО РИНКУ

Гудзь Т. П.

Особливості формування інвестиційного портфеля
домогосподарств за сучасних економічних умов в Україні 119

Ермекова К. А.

Теоретические основы инвестиционной деятельности..... 121

Педченко Н. С., Грищенко В. В.

Місце та роль заощаджень домогосподарств в
інвестиційних процесах в економіці України 123

Обравит В. І.

Сутність, зміст та основні форми прояву
дисбалансів фондового ринку 125

Яріш О. В., Циновник А. Є.

Проблеми державного регулювання ІСІ в Україні
в умовах євроінтеграційних процесів 128

СЕКЦІЯ 6. СУЧАСНІ ТЕХНОЛОГІЇ УПРАВЛІННЯ ФІНАНСОВИМИ РЕСУРСАМИ СУБ'ЄКТІВ РЕАЛЬНОГО СЕКТОРА ЕКОНОМІКИ

Захарова Н. Ю., Арабаджийський О. І.

Причини банкрутства підприємств в Україні та
напрями запобігання їх неплатоспроможності 130

Колтунович О. С.

Проблеми та напрями відновлення водогосподарського
комплексу донецького економічного району 133

Муртазоев Ораз

Кластер как главный институт инновационного
развития региональных промышленных систем 134

Раджабов К. Р.

Проблемы развития частного сектора в Республике Таджикистан... 136

Сидоренко-Мельник Г. М., Орлеан Б. Е.

Проблеми рейтингового оцінювання
фінансового стану підприємства..... 138

Сидоренко-Мельник Г. М., Цималая О. С.

Сучасні підходи до управління платоспроможністю підприємства.. 141

Стрижиченко Н. О.

Технологія урахування чиннику ризику
при оцінці ефективності інвестицій..... 143

Левченко Л. В., Гарашко Ю. В.

Механізм управління капіталом підприємства..... 145

Карцева В. В., Сиротюк А. Ф., Кушніренко В. О.

Інформаційне забезпечення як необхідна умова
функціонування фінансового контролінгу на
підприємствах реального сектору економіки 146

Кузьменко С. О.

Інвестиційна діяльність в секторі аграрного підприємництва 150

Рошкевич В. Ф.

Перспективи нарощення інвестицій у вітчизняну деревообробку 152

Юхта О. І.

Джерела кредитних ресурсів для малого та середнього бізнесу..... 154

Яремченко Л. М.

Сучасний стан конкурентоспроможності
вітчизняних підприємств 156

Наукове видання

ПРОБЛЕМИ ТА ПЕРСПЕКТИВИ РОЗВИТКУ ФІНАНСОВОЇ СИСТЕМИ В СУЧАСНИХ УМОВАХ

ЗБІРНИК

матеріалів Міжнародної науково-практичної
інтернет-конференції

(м. Полтава, 11–12 жовтня 2017 року)

Головний редактор *М. П. Гречук*
Комп'ютерне верстання *О. С. Корніліч*

Формат 60×84/16. Ум. друк. арк. 9,6.
Зам. № 140/1133.

Видавець і виготовлювач
Вищий навчальний заклад Укоопспілки
«Полтавський університет економіки і торгівлі»,
к. 115, вул. Коваля, 3, м. Полтава, 36014; ☎(0532) 50-24-81

Свідоцтво про внесення до Державного реєстру видавців, виготівників і
розповсюджувачів видавничої продукції ДК № 3827 від 08.07.2010 р.